

VESTBYGDA GJENNOM TIDENE
OG
SPIKKESTAD VEL
GJENNOM 50 ÅR

Utgitt i samarbeid med
RØYKEN HISTORIELAG

Spikkestad Vel's styre i jubileumsåret

Erik Steen, formann
Arne Sauthon, nestformann
Kaare Randen, sekretær
Odd Arve Kristiansen, kasserer
Jette Nyen, styremedlem

Klisjeer fra Alfred Hellwig, Oslo.
Trykk Gunnar Kristiansen, Røyken.

Jubileumsberetningen.

Spikkestad Vel's historie gjennom de 50 år det har eksistert, har vært uløselig knyttet til all annen virksomhet i vårt lokale miljø.

Da vi var kjent med at formannen i Røyken historielag, Bernt B. Svendsen, hadde samlet en god del stoff som grunnlag til en fullstendig Spikkestad historie, falt det naturlig å benytte sjansen ved vårt jubileum til å få denne historien skrevet.

Selv om det er Vestbygden Vel, senere Spikkestad Vel som representerer den røde tråd i historien, tror jeg den gir full tribut til alle deler av vårt lokale samfunnsliv.

Spikkestad Vel's styre vil takke for den økonomiske støtte som dette tiltaket nødvendigvis var avhengig av. Spesielt skal nevnes Røyken kommune ved kulturutvalget, alle våre industribedrifter på stedet ved ELOPAK, NEBB, SATEMA og DRAMMEN SPAREBANK samt forretningene Samvirkelaget og Fjeld Blomster.

Styret.

Innhold

Historien begynner, (oldtid og middelalder)	6
Sagdriften	15
Etter bygdeveien	16
Politikere i grenda	21
Skolen	22
Fattigvesenet	25
Jernbanen	26
Industrien kommer	32
Samfunn og foreningsliv	37
Innflyttere og nybyggere	39
Sigøynere, tater, loffere og kramkarer.	43
Samfunn og samhold	45
Vestbygdens Vel, stiftelsen.	49
Vestbygdens vannverk	54
Bil i bygda	61
Kjøpmenn og samvirkevalg	65
Krigsåret	70
Freden	76
Tomter og bygging	78
17. mai	85
Idretten	88
Teater, sang og musikk	92
Ny aktivitet	95
Industri og forurensning	98
Bølstad og Spikkestad gårdsbruk	100
Grenda i dag — kart	104
Spikkestad industri og Bølstad by	106
Røyken boligbyggelag på Spikkestad	108
Spikkestad Vel i dag	113
Bedriftene	117

Kilder.

Utenom de kilder som er nevnt i teksten har jeg fått bruke K.M. Løchens privatarkiv, og Hans Oddevald og Ingebjørg Kjos arkiv. A. Killingstad, Røyken bygd.

Bilder.

Gamle foto fra Røyken historielag's arkiv, ellers foto og tegninger av B. Svendsen.

Forord

Det ble i høst snakk om å lage en 50 års beretning for Spikkestad Vel. Da jeg gikk gjennom protokollene så jeg at navnene på de som tok initiativet til dannelsen av velforeningen og siden det private vannverk, også gikk igjen i andre foreninger og tiltak, som stiftelsen av samvirkelag.

De aktive blandt oss har ofte flere interesser, og lar seg inspirere til aktivitet når nye ting dukker opp. Ved å gå igjennom navneregisterene i forskjellige foreningsprotokoller fikk jeg inntrykk av at halve grenda i enkelte perioder arbeidet i styrer og komiteer.

Jeg fant at det ble noe spinkelt bare å skrive om vellet da jeg så hva dette lille samfund sto for. Fra århundreskiftet og utover hadde de få familiene av arbeidere og håndverkere som flyttet inn rundt stasjonen og teglverket dannet arbeiderforening, hornorkester, sangkor, ungdomslag og idrettsforening. Grenda hadde aktive radikale og konservative politikere. Alle gikk sammen i Vestbygdens Vel som kom til å løse lokale samfunnsoppgaver.

På få år er folkemengden i grenda flerdoblet, og nå kom det ønske om også å få med bygdas tidligere historie. I første del har jeg derfor tatt med det vi kjenner til av grendas historie, sammen med de personene herfra som dukker opp i rikshistorien.

I andre del kommer Vellets historie og vår tid.

Bernt Bærem Svendsen.

Røyken sokn i Myrahvarve.

Bygda har så langt tilbake vi vet vært et herred, et kirkesogn og et tinglag som ble kalt Myrahvarv. Fra mellomalderen vet vi at herredet var delt inn i tre grender eller treunger. Denne inndelingen er kanskje den aller eldste, for i hver treung finner vi gårder som ser ut til å ha vært et sentrum. I søre tridjung ligger Hov, i østre tridjung Syltingli - Sæltunga lid - med sitt veldige gravfelt. Her kan det ha vært et gammelt tingsted, et lignende forhold med gravfelt finnes ved Tingvatn i Aust Agder. I vestre tridjung kan Røyken ha vært sentrum. Røyk (et) står vel her for den kjegleformete bergknausen som stikker opp på flatlandet. Da kirken på 1200 tallet eller før ble bygget i le av berget fikk den navn av stedet, og siden ble både sognet og herredet hetende Røyken.

Denne tredelingen av bygda hadde vi til midten av forrige hundreåret. Omkring 1800 ble delene etter tidens språkmote kalt Districter. Vestre tridjung ble til 1ste District, antagelig fordi kirken og tingstua på Grini lå her. Likevel var det vanlig å si Vestre distrikt helt opp til vår tid. Da bøndene i denne delen av bygda organiserte seg og anla meieri med landhandel i 1902 fikk det navnet Vestre Røkens innkjøpslag. Da så skolekretsene ble mange ble Vestre distrikt delt opp i Kirkebygda og Vestbygda, det siste navnet er ennå i bruk. Da familiene rundt Spikkestad stasjon i 1924 stiftet sin forening fikk den navnet Vestbygdens Vel.

Spikkestad grenda er igjen vokst opp ved et veikryss som er så gammelt at ingen kan si noe sikkert om det. På høyderyggen nord øst om tunet på Spikkestad gård møtes oldtidsveiene. Veiene i sør fra Lahell og Hyggen løp sammen i Bølstadtunet. Herfra fortsatte den nordover til den kom inn på hovedveien som går øst vest mellom fjordene. Hit kom også veien nord fra gjennom Haukelia, Kjos og Rud.

Der hvor veier møtes treffes folk, og som skikken var før kristendom og kirkegård gravla de sine døde så farende folk skulle se det, langs vei eller skipsled. Ennå ligger det fem gravhauger ved det gamle Spikkestad krysset. Haugeene er ikke tidfestet ennå, men vi vet at veiene lå her før gravene ble satt.

Geologisk ligger grenda på en gammel havbunn omkring 140 m. over havet. Den store flate leiresletta som dekker et par kvadratkilometer eller mere er gjennomskåret av noen bekkedaler. Gårdene ligger enten langs kanten av disse smådalene fordi skrånningene var lettere å dyrke i det gamle jordbruket, før dreneringen ble alminnelig, eller de ligger på granitt holmene som hever seg over leiresletta.

På hver gård i grenda er det funnet steinredskaper som viser at jordbruket er gammelt, men vi vet lite eller intet om bygda før gårdene med navn dukker opp.

Stenøkser med skafthull. Fra Myre. Eggen har på hulløksen vært omslipt flere ganger, derfor er den så butt. Stenøks uten skafthull. Fra Myre.

Følger vi gamleveien vestenfra inn i bygda kommer vi først til Myre - gml. no. Myrar av flt, myrr. I utmarka nord for Myre ble det i mellomalderen ryddet et bruk av en mann som hette Karl, men r-en ble tidlig borte i denne sammensetning på disse kanter; for i biskop Eysteins jordebok fra slutten av 1300 tallet står det overalt Kalsrud. På bergrabben nord for tunet ligger en jernalder gravhaug som må være mye eldre enn gården. På neste høyde i øst ligger Spikkestad etter spikk - ubetydelig bekk, et lite bekkesilder rinner forbi her. Like nord for gården ligger Båhus som ble skilt fra Spikkestad på 1700 tallet og oppkalt etter det tapte norske landskap, slike navn var alminnelige. I skogkanten nord vest for Båhus lå plassen Ulverud. Husene ble revet i 1948. 200 m. øst for Båhus ligger det gamle Spikkestad krysset. Tar vi av mot nord ser vi på høyre side en stor gravhaug som er flatet ut, kanten av gravkammert har tidligere vært synlig. Mot øst nær Verkensdammen ligger en haug av samme dimensjon. Går vi noen skritt til ser vi en liten gravhaug rett syd for huset til Herman Kristoffersen. På nordsiden av huset er det påvist to mindre hauger. Svend Oddevald har fortalt at disse haugene lå klart synlige på jordet før huset ble bygd. Ved bergknausen litt lenger nord ligger tuften etter Nordøsten, som i midten av 1700 tallet var husmannsplass under Bølstad, senere kom den under Spikkestad. Husene ble revet i slutten av forrige hundreåret. Veien videre ble for noen år siden pløyd opp, men vi kan flere steder følge den i terrenget. Den gikk nord vestover for så å snu på tvers av bekkedalen. Brufundamentene kan ennå sees. Så gikk veien opp bakken og gjennom Rud tunet, og rett nord gjennom Kjos. Gården ligger ved Skithegga som gjennom søkket her kalles Kjoselva. Kjos av smal senkning i landskapet. På østsiden av elva ligger Åserud av kvinnenavet Åse. Her bodde sagmesteren på Kjos saga inntil den ble nedlagt. Langs fjellet her går det en vei til Haukelia, i 1403 skrevet Haukælid, antagelig etter bekken som rinner forbi, den kan ha het Hauka, der haukene holder til. Videre har det fra eldgammel tid gått en skogsvei nord østover til Asker. Fra Kjos gikk det tidligere en vei rett nordover oppunder berget, på vestsiden av jordene til Bergbråtan, videre gjennom

skogen til det vesle bruket Flittig, Kjosbråtan og Siriløkka. Bergbråtan og Siriløkka er forlengst revet.

Fra Rud hadde nordgrenda kirkevei rett øst gjennom den forsvunne gård Dyflin, senere Døvle av dyvle - liten dyp myr eller fordypning, liten dal, til Askestad. Etter tradisjonen lå Døvlen på knausen nær den senere Askestadplassen. Askestad av mannsnavnet Aski som var kjæleform for Asgautr, Askell og Asgeir.

I utmarka vest for Askestad ble det på 1700 tallet ryddet en gård som ble oppkalt etter den tapte byen Oddevald i Båhuslen, nå svensk Uddevalla.

Fra Askestad går veien videre øst over elva og opp bakken gjennom det største gravfeltet i Vestbygda. Langs bakkekanten mot nord lå fire gravhauger, tre av dem er i behold. I krattet sør for veien ligger seks muligens åtte større og mindre hauger.

Går vi tilbake til Spikkestad krysset ser vi at veien mot sør er forsvunnet i leirtaket. På sørsiden av jernbanen finner vi den igjen. Her går den gjennom Aspelund, krysser riksveien og heter videre Bjørndals vei. Inntil for få år siden kunne vi følge veien videre forbi husveggen på Nordre Bølstad og gjennom de to søndre Bølstad-tunene.

Fra Bølstad kan vi stykkevis følge den gamle Dagsletveien gjennom de tre Dagslet gårdene til fjorden ved Lahell.

Dagslet er tydet som en slåtteteig som tok et dagsverk. Lahell - Laduheld - lastehella - berget.

Fra Bølstad går også den gamle Hyggenveien ut. Rett mot øst går den i dag som en gårdsvei, kommer inn på den nyere Bølstadvei som følger den gamle veilinjen til gamleveien bryter over Valadalen, går gjennom Hekleberg tunet og følger stadig samme retning til veien bøyer inn på den nyere bruksveien fra steinbruddene. Tilslutt passerer den Ovnerud og går gjennom skaret ned kleivene til Hyggen.

Hekleberg - av hekla = kappe, som kan ha vært navnet på berget øst for gården, eller hekle - -kanskje berget som gården ligger på har vært dekket av skarpe oppstikkende steiner.

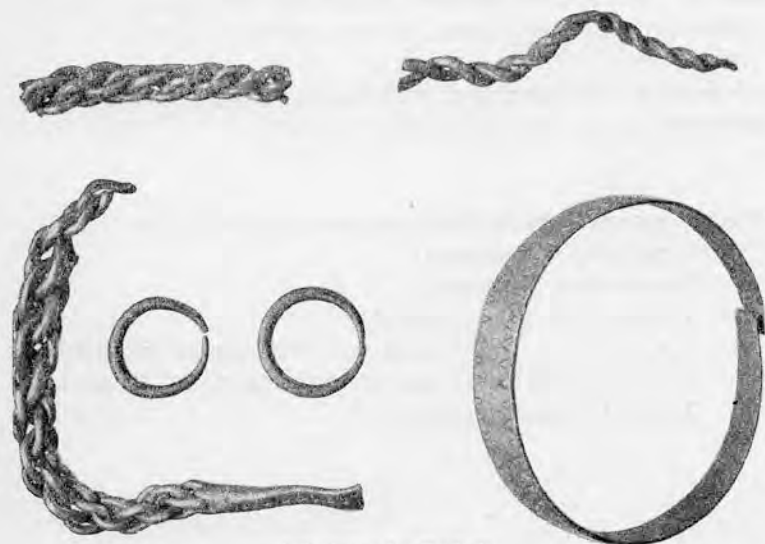
Ved Hekleberg lå det tidligere en del gravhauger, en stor haug lå

på en leirerygg vest av gården. Den ble for ganske få år siden ødelagt under bakkeplaneringen. Under arbeidet ble det blant annet funnet en jernøks. Antagelig kan det finnes andre oldsaker i jordmassene omkring.

Ovnerud - kan ha fått navnet fordi det her stod en røykovn, mens folk ellers i grenda ennå hadde åre. Vest for disse gårdene ligger Brøholt, før Breidholt, det breie, store holtet. På den andre siden av dalføret ligger Hval, av hval - isolert helst rundaktig høyde.

Selv om oldfunn viser at det har bodd folk i grenda i uminnelige tider ser det ut til at gårdsdannelsen for alvor har funnet sted omkring 800 - 1000 e.kr. Da regner man med at -stad gårdene ble ryddet. Et par hundre år senere kommer en ny rydningsperiode, og vi får Rud gårdene.

Lahell var nok losse og lasteplassen til Vestbygda. Her satt vikingtidens kjøpmann med sitt sjøhus og sine varer. Kanskje bodde han på Breidholt som ligger på høgda like øst. Her oppe ble det i forrige

Sølvringer fra Brøholt.

hundreåret funnet omkring 800 sølvmynter som var gravd ned på to forskjellige steder engang mellom 1060 - 70, og nede ved Lahell fant man vekt, vektlotter og opphugne sølvringer i jorda.

Brøholtbonden må ha vært en av stormennene i bygda. Var han en av Harald Hårdrådes menn? Kong Harald holdt seg mest i Oslo og der lot han bygge både kongsgård og kastell. Da kongen i 1066 bød ut leidang må vi tro at han også hadde med seg skip og mannskap her øst fra. Ut på høsten falt kongen og en stor del av hæren i slaget ved Standford bru. I fantasien må vi ha lov til å spørre, var det Røykenbøringer med? var det høvdingen på Brøholt som grov ned pengene før han dro ut? og hørte han til dem som aldri kom tilbake.

Det er først når gårdshandelen ble avsluttet med skriftlige kontrakter at vi får vite litt om menneskene i bygda. Den eldste kontrakt som er i behold er fra 1378 da er det deler av Kjos og Rud som skifter eiere.

Det første skrevne blad av Vestbygdas historie ble ført på pergamentet i året 1398, og det står i kapitel 75 i Oslo bispen Eysteins jordebok som ennå er i behold. I første spalte står gårdene i Vest-

bygda nevnt etter hverandre, men bare de gårdene som det er gitt gaver fra i form av jord eller årlige avgifter.

Verdimålene som landskylden ble regnet ut etter var slik:

1 markebol = 8 øyrisbol.

1 øyrisbol = 3 ørtogbol.

1 øyrisbol = 12 penningebol.

1 markebol er oppgitt til så mye jord som en mann kan så 7 - 8 tønner korn på, og i gode år høste 28 - 30 tønner korn.

Det ga 1 tønne i landskyld.

Anno 1338 Arce & pylm. Etia
 swa myklic i røykin et prest
 prestbolet alt iij og bool
 trammuxore iij .oo. bool.
 J Askestad h. (alvi) øyris bool
 J Kjos øyris bool
 J Musa rudi h. øyris bool.
 J Kals rudi øyris bool ok ser
 skilt i samre jord h. m. b. gav
 olafin a myren i ser ok aase
 kona si til bønnehold
 J Rudi nordre h. øyris bool
 ok særskilt øyris b. i Rud gav
 Aghadr a Kjos

J Asaker nordre 12 auna bool
 gav Gard ok Joron ok 2 au. b
 i samre jord for sjel til Petr. Jon
 Likens i Asaker sydre to auna
 bool som det sies at Halvard
 presteson gav

En bœd: Arce Evropen ser til
 hys. i h. raggæimni øyris bool

J Dyflin iij øyris bool.
 Japuo aise ok gudulfrin i
 raal æilfs
 J Asaker øyris b. gav
 Joron a Lund som
 Kolbein ok Petr.

J Grini sydre øyris b. i an
 bool.
 J Kjos xv. pe. bool. gav
 Aste a Ladhell

faksimile-utsnitt av den Røde Bok
 Kap. 75 er skrevet i 1398

same år atte Røykin Kirkja
 så mykje i eige til prestearbeid
 Prestbolet alt 3 m(arke) bol
 J Transet 3 marke bol
 J Askestad h. (alvi) øyris bool
 J Kjos øyris bol
 J Musa rud h. (alvi) øyris bol
 J Kals rud øyris bol ok ser
 skilt i samre jord h. m. b. gav
 olaf på Myre for seg ok Åse
 kona si til bønnehold
 J Rud nordre h. øyris bol
 ok særskilt øyris b. i Rud gav
 Aghadr på Kjos

J Asaker nordre 12 auna bool
 gav Gard ok Joron, ok 2 au. b
 i samre jord for sjel til Petr. Jon
 Likens i Asaker sydre to auna
 bool som det sies at Halvard
 presteson gav

Og dette atte krossen sær-
 skilt til lys. J Heggum øyris bol

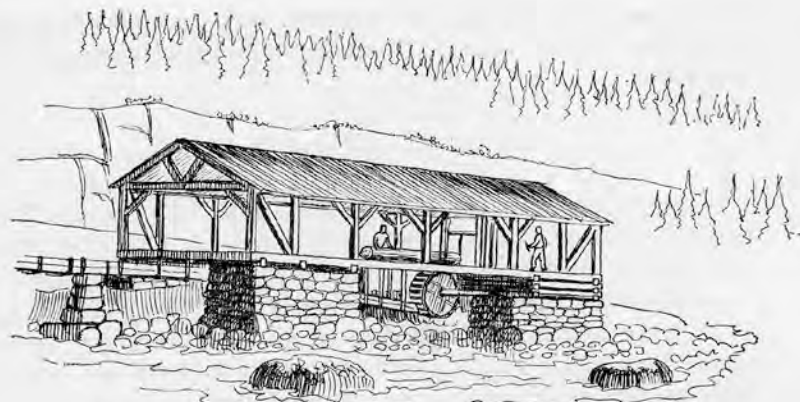
Likens i Dyflin 4 øyris bol
 gav Åse ok Gudulf for
 Æilfs sjel
 Likens i Asaker øyris b. gav
 Joron på Lund som
 Kolbein ok Petr. svor på

J Grini sydre øyris b. 2 au
 bol
 J Kjos 15 pe(nninge) bol gav
 Aste på Ladhell

Innimellom finner vi noen linjer og navn som viser at vi ikke lå av-
 sides de store hendingene i tiden. Etter at dronning Margareta hadde
 fått innsatt sin slektning Erik av Pommern til konge ble vanstyret
 merkbart, og da innflyttede adelsmenn misbrukte stillingene sine og
 beriket seg, førte det to ganger til vepnet oppstand. Bøndene i bygda
 var med begge ganger, men siden det gikk galt med Halvard Grå-
 topps opprør i 1438, har vi navnet på en av bøndene i Røyken, Tor-
 gils på Ladhelle. Han bodde her i Vestbygda og eide dessuten halve
 Åros, altså begge havnene. Han må ha vært noe av en høvding i byg-
 da siden han også satte seglet sitt på brevet sammen med Halvard
 Gråtopp. Året etter ble lagretten satt i tingstua på Myre i Røykine
 sokn i Myrahvarve, Torgils fikk 60 mark i bøter og måtte selge Åros
 for å greie seg.

Nå går det dager og år ja hundre år før vi hører eller leser noe om
 denne bygda, men vi vet at gjennom grenda vår går snarveien til Oslo
 Det er stadig farende folk etter veien og da bisp Jens Nilsson som-
 meren 1581 skal hjem til Oslo fra Bragernes, fører han reiseruten inn
 i visitasboken sin, der står det: Fra Bragernæs fræm om Lindesnes,
 til Røgen prestegaard, saa igjen til Slemestad, oc saa derfra hiem til
 Oslo til vands 1 1/2 milene.

Noen år senere blir Kristian kvart konge, og i 1591 seiler han inn
 til Oslo for å la seg hylle. Det blir stelt i stand til en kongelig fest på
 Akershus, og fra alle bygdene omkring kommer det representanter.
 Her i Røyken ble det på forhånd holdt ting på Huseby. Det ser ut til
 at alle bøndene var samlet der. Fra Vestbygda møtte disse fram: Olav
 Torsrud, Petter Breholt, Guttorm Hekleberg, Paul Aasaker, Olav
 Dagslet, Stafan Hval, Olav Myre, Trond Spikkestad, Halvor Rud,
 Guttorm Kjos, Gulbrand Askestad og lensmann Truls Bølstad. Om det
 ble noen av disse som fikk reise inn å bli med på festen vet vi ikke.

Kjos saga. i drift fra omkr. 1600 til 1908 Skisse etter anv. av Svend Oddevald 2.60.

Sagbrukene.

Nå hadde det i all tid vært solgt tømmer, mastetrær, og hugne bord fra grenda her, som var blitt kjørt ned til Lahell og skipet ut derfra. Ute i 1500 årene hadde enkelte av bøndene begynt å sette opp vannsager, og omkring 1600 drev karene på Breiholt en oppgangssag. Bonden på Ovnerud hadde også en i gang. Guttorm Kjos hadde den beste plassen i elva nær gården. Asle Rud og Tallak Bølstad drev en i lag, mens Gulbrand Askestad hadde en sag nederst i Kjoselva.

Virksomheten hadde økt sterkt og ga nok bra fortjeneste, men nå ble man redd for rovdrift. I 1624 kom det derfor en forordning som bare ga odelsbøndene rett til sagdrift, da måtte også damstokkene ligge inne på egen eiendom. Av den grunn ble atten sager i bygda «avdomt» blant dem alle her i grenda.

Da gikk Guttorm Kjos og Gulbrand Kjekstad sammen om et make-skifte, så kunne Kjekstaden bruke Kjos saga, og slik kom denne til å skjære bord og planker ennå noen hundre år til. Siden det var en flomsag ble det bare onnearbeid et par tre måneder. I 1830 årene viser listene at de årlig skar omkring et tusen bord og planker til ut-

skipning, og stort mere har det vel sjelden vært. Saga var i drift til begynnelsen av 1900 årene, da ble den revet, men fundamentene står ennå i elva,

Bygda med i krigen 1716.

Storhendinger og vanskligheter ble det da Karl 12. i mars 1716 rykket inn i Norge. I løpet av et par tre uker hadde general Lutzow forskanset veiene gjennom Lier og Røyken og postert 1. søndenfjeldske dragonregiment her i bygda. Det førte til at fra hver gård i grenda ble rekvirert høy, havre og matvarer så lenge det fantes noe å hente. Siden ble forsyningstjenesten organisert fra Drammen, og da måtte bøndene stå for transportene, det vil si «deres hustruer og børn at føre proviant fra Bragernes til krigsfolkene» «som det siden protokolleres, da bøndene selv» «med deres egne personer holdt vakt ved Nærnes og Slemmestad». Hver dag i fire uker kom det et tog av hester med sleder gjennom grenda. Til å begynne med var det godt vinterføre, siden ble det vanskeligere og da det nærmet seg mai var veien over leirebakkene her i fullstendig oppløsning.

Etter bygdeveien.

Veien gjennom grenda blir mere og mere brukt og i 1783 tegner Pontoppidan den inn på sitt store Norgeskart blant - bekjente veie. Ti år senere rapporteres det at veien er satt i så god stand, at den kunne befares med all slags vogne. For å greie vedlikeholdet ble veien på 1800 tallet delt inn i roder, og rode nr. 1 gikk fra Lierdelet til Vestre Grini bro.

Blant de celebre reisende i de dager var Faen sjøl og sognepresten. Når de hadde følge gjennom grenda, fór de så gnistene føk og det luktet svovel etter dem.

Jeg har historiene etter P. Chr. Asbjørnsen. Nå var ikke han med den gangen, men han oppgir Anders Smestadbakken som kilde, så det

er nok sant. Etter det han forteller går det fram at Faen stort sett holdt seg i Lier og Drammen, og det er de som mener at han er der ennå.

«Anders fortalte at det var mye til mann denne Røykenpresten. Han hadde Svarteboka, og kunne lese i den like så godt framlengs som baklengs, og han kunne lese og binne på en gang. Gud bevares for en mann det var både til å legge ut og mane Djevelen. Det var engang mens morbror min var en sånn framslenging, så var han med ham en søndags ettermiddag nede på Tangen hos en som Gamle-Erik drev sånt et forskrekkelig spill med - det var nok en kjøpmann tror jeg. Der hadde vært mange, både prester og andre som hadde prøvd seg med ham det beste de kunne, men der var ikke noe råd skapt, for Faen ble verre og verre for hver dag. Til sist sendte de bud etter Røykenpresten. Det var enda litt utpå høsten, i den verste høstbløyta. Ja han kjørte ned til Gullaug i Lier og satte over Dramsfjorden til Tangen en søndagsettermiddag, og morbror min var med; men aldri før var han kommet inn der, før det begynte å pipe og hvine i hver evige veggsprekke. Men så sa Røykenpresten: «Det hjelper ikke at du piper, du får fløtte». Han hadde neppe sagt det, før Faen fór opp gjennom skorsteinspipa som en røyk, og det var mangfoldige mennesker som så ham. Så ble det rolig da må vite, og presten satte over fjorden igjen og kjørte hjemover. Men da han var kommet et stykke opp i Gullaugkleiva, så ble det mørkt, og aller best som de kjørte - han morbror gikk enda med - så ryker karjolakselen av på to steder så hjulene rullet nedover kleiva. «Hå, hå, er du slik kar», sa Røykenpresten, «så skal du min santen få noe å bære på, sett deg på Per, og hold deg fast», sa han til morbror. Da kan det vel hende det gikk. Så fort har aldri noe menneske kommet fra Gullaugbakken til Grini: for det sa morbror han gladelig skulle gå til tings og dø på, at de for mere borti gjennom været enn de holdt seg etter veien. Men når de holdt seg til marken en liten stubb, sprutet søla og gnistene om ørene på dem så de så verre ut enn fanter da de kom fram til prestegården. «Nå skal du ha takk for skyssen, gutten min», sa Røykenpresten. En

kan nok vite at det var Gamle-Erik han sa det til. «Men nå skal du også gå etter karjohljulene mine i Gullaugkleiva og sveise akselbrottet, så kan vi være kvitt denne gangen», sa han, og morbror min han hadde ikke fått opp den ene selepinnen, før karjolakselen var som da de reiste av gårde med den. Men det luktet ssvovel både av hesten og karjolen visst over tre uker etter».

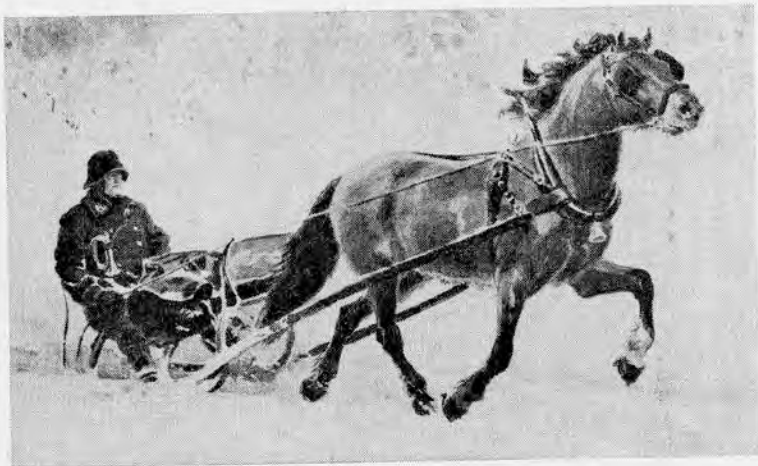
Nå var presten Christian Holst jevnlig på byreiser. En vinterkveld han er på hjemtur fra Branes, går hesten og presten gjennom isen oppunder land ved Gullaug. Det hendte nok med andre reisende og, men denne gang får Gamle-Erik skylden, han var jo støtt etter Kresjan Svartserk.

Enda et par ganger hører vi at hjulet på prestekarjolen har ramlet av i kleivene. Det hendte kanskje vel så ofte for andre som dro gjennom grenda. Veiene og kleivene kunne være stygge, det brøt i dype hjulspor, så det var vel ikke tilfeldig at en hjulmaker satte opp stue og verksted inntil kongeveien ved Oddevald bru.

Utover i 1800 årene øker trafikken, varer skal leveres og hentes i Drammen, bakkene er bratte og særlig Gullaugkleivene setter grense for lasstyngden. Det blir krav om ny vei eller omlegging av de verste kneikene. Akkurat her i grenda skjer det ingen ting, men trafikken fører til at bøndene i roden får mere å gjøre med vedlikeholdet både sommer og vinter. I 1858 kommer det postrute gjennom grenda. Til å begynne med var det Lars J. Schwenke på Gullaug som førte posten fra Drammen til Grini, derfra førtes den videre av stasjonsholder og postbonde Mikal Evensen. Siden overtok Hans Madsen på skydsstasjonen Lund, hele postruten Drammen - Drøbak. Hans Lund ble snart en kjent skikkelse der han kom kjørende med karjol eller slede i sin store uniformsfrakk med posthornet ved siden, og han hadde forkjørsrett.

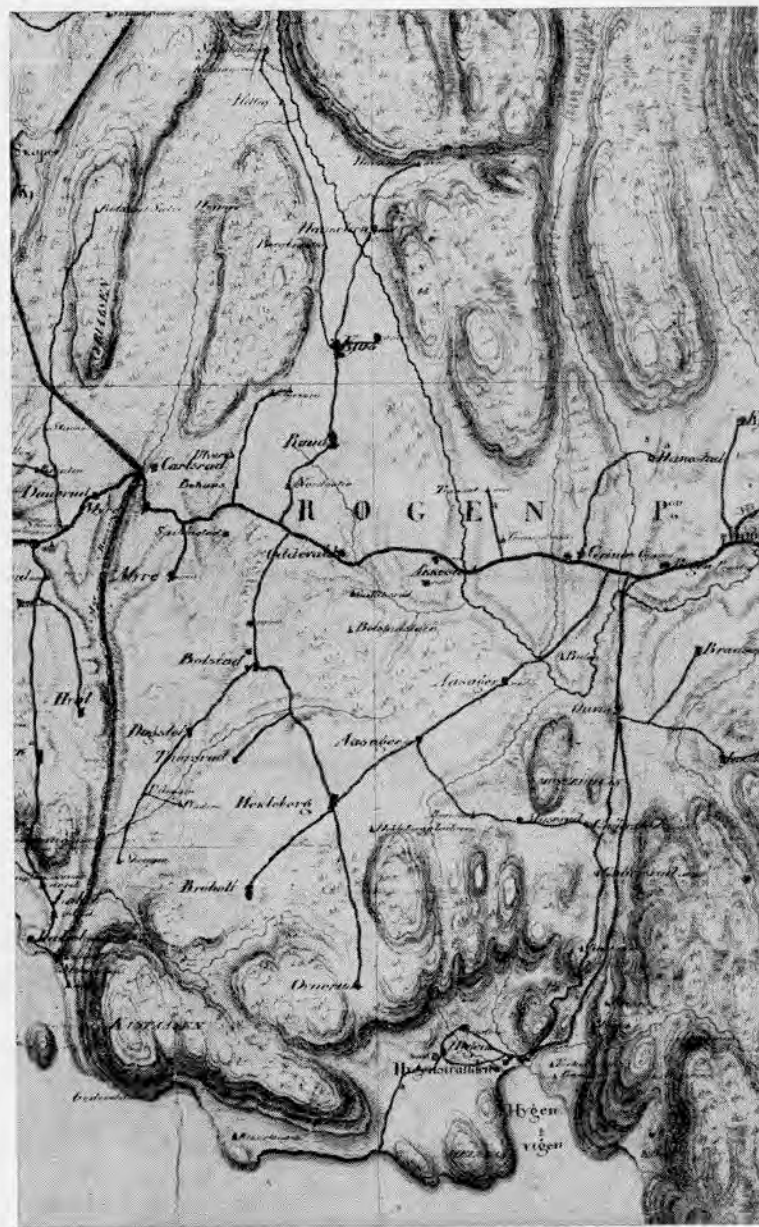
Alt i 1730 var det kommet en forordning som sa at Post-Bønderne naar de komme i enge Pladser...da at blæse udi Posthornene, at hvo som dem der maate møde, kunne vide at lade dem Plads til at forbie passere, paa det at Posten ey i saa maade skulle hindres eller Opholdes.....

I november 1868 ble postruten nedlagt, men Hans Lund var stadig å se når han skysset reisende til Drammen.

I ti år før postskysjen gjennom grenda. Hans Lund fikk 40 daler i året som lønn og måtte da holde hest og kjøretøy for sommer og vinter.

I 1826 ble Vestre Røyken oppmålt og kartlagt av løytnant Grimseth ved Norges Geografiske Oppmåling. Her er et forminsket utsnitt av originalkartet. Postveien Drammen — Drøbak går tvers over kartet.

Politikk i grenda.

Det hadde hendt nokså mye i de 40 - 50 årene som var passert. I 1837 hadde sognet fått status av kommune og 9 juni dette året ble den første valgforsamlingen holdt i tingstua på Grini. Det ble valgt fire formenn og her fra grenda kom Amund Gulliksen Hekleberg med. Første periode ble sognepresten ordfører. Neste gang i 1841 ble Amund Hekleberg valgt til det vervet, og kom derved til å bli kommunens første bondeordfører. Han må ha vært godt ansett for han satt ni år i formannskapet og seksten år i representantskapet. Sammen med Amund Hekleberg ble Peder Hansen Torsrud og Anders Pedersen Karlsrud valgt inn i det første kommunestyret i 1837.

I 1851 kom Hans Hansen med her fra grenda, han kjøpte Karlsrud og brukte det som familienavn, selv etter at han kjøpte Huseby og flyttet dit. Han må ha vært en uredde og fargerik person, da lensmann Bøhmer engang ble irritert over ham noterer lensmannen følgende karakteristikk «Det er i mange ting godt at det i en bygd er en mann som tiltross for den alminnelige opinion, uvilje og undertiden forakt inngir sine klager i tide og utide, - men for at lære disse folk at holde seg innen fornuftens og rimelighetens grenser, bør de settes i en stilling hvori de selv bærer ansvar for vedkommende offentlige foranstaltning». Nå hadde Karlsrud vært ute av politikken i flere år, men etter denne historien ble han valgt til ordfører året etter, så man må ha likt fremferden hans.

Gårdbr. Amund Gulliksen, Hekleberg.

Gårdbr. Hans Hansen Karlsrud.

Det er ikke mye vi vet om kommunepolitikken i de første årene. Forhandlingsprotokollene fra 1837 - 1872 er borte, de skal være brent opp engang i tiden, en stor del av det kommunale arkiv gikk også på fyllinga i 1920 årene. Vi ser likevel at med det kommunale selvstyret økte den politiske aktivitet. Folk ble overalt interessert og fulgte med i det som hendte på det lokale plan. Etterat bygda hadde fått posthus steg avisabonnementene og avispolemikene satte ofte fart i sakene.

Skolen i grenda.

Særlig ønsket man bedre skolegang. Omgangsskolen hadde gått sin jevne runde i bygda. I 1817 var den nittenårige dreng Erik Hansen blitt antatt som skoleholder, og han hadde stillingen til 1838. Siden utover kom han til å stå som typen på den gamle omgangsskoles «skolemestre».

I 1834 kom det en ny distriktsinndeling, og omgangsskolens rute for 1. District, 2. og 3. rode svarer til Vestbygda i dag. Her ser vi veien og uketabellen til skoleholderen.

2. Rode.

Brøholt med Guttersrud	2,5	uke
Hekleberg	3	«
Bølstad	3	«
Torsrud	1,5	«
Dagslet	2,5	«
Val	1	«

Altså på denne rode 13,5 uker

3. Rode

Rud	2,5	uke
Kjos	3	«
Haukelia	1	«
Myre	3	«
Karlsrud	1	«
Spikkestad	1,5	«

Altså på denne rode 12 uker

Skolemateriellet måtte skoleholderen bære med seg fra gård til gård, og han var ansvarlig for det. Her er en oversikt over det materiell som ble bevilget til 1. District i en 15 års periode, fra 1835 til 1850.

- 1835. 1 Luthers huspostille over alle søndagsevangelier.
- 1 eksemplar av det nye testamente.
- 1 eksemplar av den evangeliske salmebok.
- 1 sett forskrifter inneholdende 30 plater.
- 1836. 1 sett stavetabeller på papp.
- 1 salmodikon med bue.
- 1 veiledning til å lære å lese håndskrifter.
- 1 låsferdig skrin med nøkkel.
- 6 regnetavler med grifler.
- 4 landkart (Norge og Sverige, Europa, Østlig-Vestlig halvkule.)

- 1840 14 eksemplarer av Herslebs bibelhistorie.
- 4 eksemplarer av det nye Testamente.
- 1 Norgeshistorie av Faye.
- 1 regnebok av Kramer.
- 1 sett forskrifter.
- 1 korallbok av Lindemann.
- 12 eksemplarer av Knudsens lesebok.
- 2 eksemplarer av den evangeliske salmebok.
- 1850. 12 stykker Grøgårds lesebøker.
- 1 salmodikonbue.
- 1 bunt skrivepenner.
- 4 regnetavler.
- 1 bunt grifler.
- 4 bibelhistorier, 6 katekismer, 6 forklaringer til utdeling blandt fattige barn.

Da det så kom ny skolelov i 1860, fikk bygda fire kretser. Vestbygda og Hyggen fikk en lærer med 36 ukers tjeneste. Det skulle bygges faste skoler i kretsene, men til å begynne med leide kommunen rom i Hjulmakerstua som lå sentralt til ved hovedveien. Så ble Båhus gård kjøpt inn i 1875 og grenda fikk sitt første skolehus, bygget med et rom for elevene, og stue, og kjøkken med to kvist-

Båhus. Vestbygdas første faste skole.

værelser som lærerbolig.

Nå var det lang vei å gå for skolebarna fra Kjosmyra og Brøholt, og var været dårlig ble barna hjemme. I skoleprotokollene fra den første tiden er det stadig innført: Ingen elever møtte på grunn av kraftig regnvær. I snøslaps er det enkelte som ikke kommer fordi de har dårlig skotøy. Et år får to av barna til husmannen under Brøholt hvert sitt par tresko av fattigvesenet. De har gått barbeinte siden vårparten, men nå kan de ikke holdes borte fra skolen lenger. Så blir det sprengkalt på vinteren og noen barn blir holdt hjemme, igjen er det skotøy eller mangel på varme klær som er grunnen. I et tilfelle finner skole- og fattigkommisjonen at forholdene er så dårlige at de anbefaler fire husmannsbarn bortsett.

Skolestua begynner å bli overfylt, tilslutt har hver elev en kvadratmeter gulvflate. Da så Kristofer Rud våren 1894 setter opp husene på Søndre Rud, leier kommunen straks stortua der til skoleværelse, og slik greier man seg i grenda ennå ti tolv år.

Fattigvesenet.

Etterhvert blir mere og mere bokført. Fattigvesenet får sine manntallsprotokoller, og tar en for seg boka over Vestre distrikt fra 1880 og utover, er det litt av hvert å lese på og mellom linjene, om de sosiale forhold i grenda.

Det er slutt med å sende gamle, syke og invalider på legd. Det gis nå pengestøtte, midlertidig eller som fast hjelp.

Vi ser at pigen Oline Hekleberg (84 år) får penger til hus, ved og grunnleie, det samme får enken Randi Muserudbråtan på grunn av alderdom. I desember 1880 kommer gjørtler Klaus Olsen og får hus hos Iver Haukelien. Han er syk, de har tre småbarn og Lisa kona hans går i siste måned med den fjerde.

Fattigforstanderen gir dem alt første dagen en krone til midlertidig støtte. Lege blir budsendt, han noterer at gjørtleren har tæring og minste barnet på to år har kjertelsyke. Det føres i protokollen 4 kroner for hest til lege. Selve julaften må Jon Kjos spenne for hes-

ten og hente jordmor, det blir 6 kroner. På forhånd har mannen fått 4 kroner til tinn og blikk så han greier å skaffe seg utkomme en stund. Sykdommen gjør ham dårligere, nå heter det astma, og familien får full understøttelse.

Sult og nød var ikke ukjent og da husmann Rekvald Hansen under Brøholt var syk og Karen kona hans hadde vanskelig for å greie både barnestell, pleie og plassen med dyra, ja da finner fattigkommisjonen det greiest å foreslå at de fire barna deres blir utsatt til forsørgelse. Utgiftene til dette er bokført med kr. 20. Nils Jacobsen lider av gikt og er udyktig til arbeide, han er over 70 år, så han har kanskje slitt ut både rygg og lemmer. Bernt Evensen som er like gammel, er lam og sengeliggende. Begge to blir hjulpet med full understøttelse. I 1885 blir tjeneren Ditlef Andersen og tjenestepiken Anne Kirstine Jørgensdatter fordervet ved ulykkestilfelle så de får tilstått legehjelp. Var det en arbeidsulykke på gården? Hans nord i Bergbråtan får låne 30 kroner til legebehandling for sin datter. To måneder senere må han låne 40 kroner til.

Side opp og side ned er det støtte til legehjelp som er den største posten, og i fattigprotokollen kommer de om de så bare må låne penger.

Da arbeiderforeningene ble dannet gikk de straks inn for å få fastlønnen kommunelege, og da de fikk politisk makt gjennom arbeiderpartiet ble saken løst. I 1914 ble den første «kommunelege» ansatt.

Jernbane og nye tider.

Det ble jernbanen som kom til å endre det ensartede bondesamfund i grenda. Under anlegget av Drammensbanen ble det stortrafikk og Svend Oddevald benyttet anledningen til å åpne landhandel i stua på gården. Han og kona Maren drev butikken under hele anleggstiden og leide bort rom til arbeiderne. Oddevald ble et sentrum i grenda hvor alle kom innom og spurte nytt og tok en flaske øl. På Oddevald hadde de alle rettigheter og øl kom i flasker fra Aas bryggeri. Men da anleggstiden var over og arbeiderne borte ble salget minimalt, og butikken nedlagt.

I 1872 var jernbanen ferdig og togene kom dampende gjennom grenda uten å stoppe. Det var forsmedelig at alle søknader om stasjon eller stoppested var blitt avvist. Nå måtte reisende fra Drammen dra like til Røyken og få skyss tilbake igjen, eller gå de 3 km. Hadde de varer med seg som tålte en støyt ble de gjerne lempet ut i den siste skjeringa hvor toget hadde liten fart. Det var forresten ofte at passasjerene gjorde det samme, særlig om vinteren.

Da Kristiania Meieribolag ble opprettet i 1884 ble bøndene pålagt å levere melken på Røyken stasjon klokken 6 vintermorgen, forat melken skulle kunne kjøres ut i 8 tiden i Oslo. Her i Vestbygda måtte man ta til med melkingen klokken 3 om natta for å greie turen. Nå foyet Jernbanen seg siden «store almeninteresser» sto bak kravet. Det vil si Jernbanen stilte krav om 7 mål fri grunn og 2000 kroner. Dessuten ble det forlangt anlagt vei fra stoppestedet og opp til hovedveien, og likeens ny vei mot syd så bro-overgangen kunne fjernes. En del bønder ønsket en mere direkte veilinje fra stoppestedet og sydover for å unngå omkjøringen gjennom Bølstadunene. Det hadde ikke oppsitterne noe i mot så de ga fri veigrunn. Resultatet ble at Hans Spikkestad og Svend Oddevald ga fri grunn til stoppestedet, mens Edvard og Hans Bølstad ga fri grunn til stoppestedets utvidelse og til ny vei. Hans Spikkestad, Hans Drengsrud og Martin Åsaker påtok seg utgiftene ved opparbeidelsen av den nye veien etter hvert som arbeidet gikk fram. Jernbanen beregnet prisen til kr. 1.470.- og krevde minst fem alens bredde mellom grøftene (3,3 m) og minst en fots grøftedybde, samt stikkrenner og avløp i fornødent antall. Veidekket skulle bestå av minst 3/4 kubikalen kult og 3/4 kubikalen grus pr. løpende alen (ca. 0,6 m³ pr. 1. m.) For ikke å foranledige til anstøt, overlot Jernbanen til de interesserte selv å utføre veianlegget for den beregnede sum. Veien skulle vedlikeholdes forsvarlig av de interesserte gårdeiere, som også skulle greie den nødvendige snørydding, slik at Jernbanen i framtiden ikke skulle ha noen forpliktelser. Videre påtok Hans Spikkestad og Ole Rud seg personlig og in solidium å innbetale til jernbanen kr. 2.000 til stoppestedets

Jernbanebua. (Spikkestad stasjon.)

istandssettelse, med en halvpart ved arbeidets påbegynnelse og en halvpart når stoppestedet ble åpnet for trafikk. I tillegg til dette fikk Ole Rud gjennomført omleggingen av Kjosveien slik at den førte fra Rud rett syd til hovedveien. Dette arbeidet viste de andre bøndene i nordgrenda liten interesse for, så det ble Ole Rud som kom til å stå for så godt som hele arbeidet og utgiftene alene.

Alt i alt var det et stort økonomisk løft bøndene tok på seg, og den første store lokale fellesoppgave som ble løst i moderne tid.

I 1885 var grunnen ryddet, linjen hevet og stoppestedet med en liten rampe klar til bruk. Nå innfridde Jernbanen sine forpliktelser ved at bare det særlige godstog stoppet, og da bare for transport av gods i hele vognladninger. Det var nok en god hjelp for datidens tungtransport, men fremdeles måtte bøndene kjøre til Røyken for å få le-

Etter at jernbanen kom gjennom bygda ble den tegnet inn på det nye rektangelkartet til Norges Geografiske Oppmåling. Kartet her viser grenda i 1880 årene.

vert melken innen kl. 6 morgen. Passasjerene hadde det ikke vært snakk om i avtalen så for dem ble Røyken eneste mulighet. Derfor ble det alminnelig å gå til Drammen og heller ta toget tilbake, dette kom da også klart fram i Jernbanens statistikk.

Først 12. april 1886 ble banen åpnet for passasjerer og melketransport. Det var reist to bygninger, et ekspedisjonshus på 1 kvadratmeter, med luke ut i friluft hvor publikum fikk stå, og så et ventekott på 2 x 2 m. Det varte ikke lenge før det minste kottet forsvant, og skinnegangsformannen Aarkvisla flyttet inn i det «store». Postverket opprettet Brevsamlingssted på Jernbanens stoppested Spikkestad 1. april 1888, og Aarkvisla fikk 40 kr. året for at besørge postens befordring mellom Spikkestad og Røyken. Det ble laget en glugge i døra på jernbanebua for å betjene publikum som nå måtte stå utendørs i allslags vær.

Oversikt fra det første driftsåret 1886 - 87.

1211 reisende fra Spikkestad, inntekt	kr.	716,45
1129 reisende til Spikkestad inntekt	kr.	604,10
278,69 tonn melk inntekt	kr.	1436,35

De forholdsvis få familiene som bodde i grenda dette året må ha reist ofte. Etterhvert ble det en livlig trafikk og godsmengden viser at vareomsetningen økte kraftig.

Veiomlegningen hadde flyttet det eldgamle Spikkestadkrysset et par hundre meter kloss inntil Jernbanens stoppested. Her ble det et naturlig møtested, og der folk samles dukker gjerne kjøpmannen opp. Da bøndene var ferdige med veianlegget og hadde betalt de førnevnte 2000 kroner, hadde kjøpmann Johansen i Røyken allerede sikret seg tomt tvers overfor det nye stoppestedet. Byggmester Holsten kom fra Lierskogen og laftet opp huset. Det fikk butikklokale mot nord, innenfor der kontor, og mot syd et rom og kjøkken. Johansen drev filialen med en betjent i noen år.

Samtidig bygde banemannen Kasper Bredesen hus rett nord for jernbanebua, så hadde han ikke mange skrittene å gå når han skulle på tjeneste. Kona hans, Lina, fikk stilling som poståpner i 1892 med

hele 100 kr. året, for postmengden hadde steget, og folk syntes de satt godt i det.

Men der en kjøpmann hadde slått seg ned, var det snart en annen som ville friste skjebnen, og så bygget konkurrenten landhandel rett over veien for den første. Huset var så lite at det snart fikk navnet Veslegarden.

Og slik begynte «sentrum» i den nye stasjonsgrenda å ta form. Sør for lina satt to kjøpmenn og solgte spekesild og sirup, nudd og lær, lamper, parafin og skråtobakk. Og i stasjonsbua satt banemannen og tygde skråen, mens kona hans satt hjemme i kammerset og sorterte posten.

Industrien kommer.

Under oppgangstiden i 1890 årene så Hans Spikkestad hvilken fordel det var å ha jernbanesporet ved eiendommen sin. Ti år tidligere under depresjonen i 80 årene hadde han vært hovedmannen i arbeidet for stoppestedet, som hadde fått gårdsnavnet hans. Nå ble han foregangsmann for teglverksindustrien som kom til å prege grenda i over sytti år.

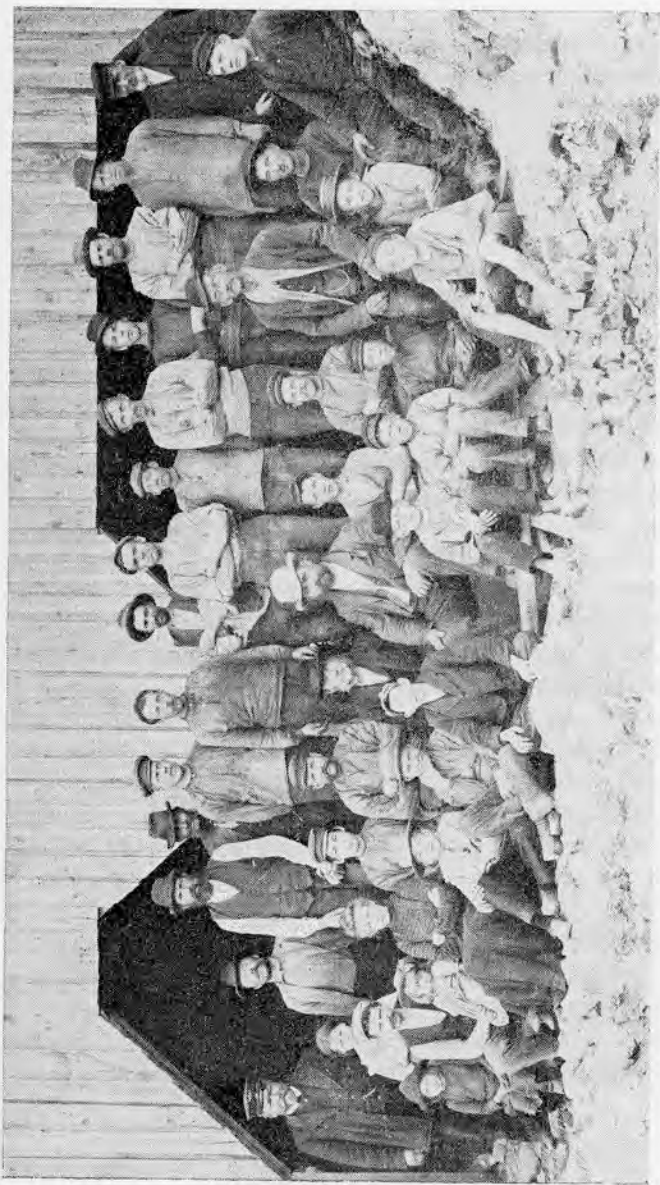
I den veldige byggeperioden i Oslo hadde teglverkene god fortjeneste, og i 1897 var Hans Spikkestad med å danne et aksjeselskap med formål som det het, å bygge teglverk og produsere murstein, takstein og drenerør. Han solgte østre del av gården, og kloss innpå jernbanens stoppested ble ovnen og driftsbygningen reist. Verket sto ferdig året etter med eget sidespor fra jernbanen. Det var en stor tre etasjes bygning hvor et system av kanaler førte varmluften fra ovnen til tørkeanleggene. Maskinene som var tidens beste, produserte opptil 30.000 stein om dagen. Hans Spikkestad ble ansatt som verkets disponent og daglige leder, mens Nils Johansen fra Bislet teglverk i Oslo ble ansatt som brenner. Han flyttet hit med hele familien, og det ble bygget brennerbolig like nord for Bredesen, så vi fikk en Teglverksgate fra jernbanen til hovedveien.

Hans Spikkestad var blitt grepet av tidens jobbing, og ikke før var Spikkestad teglverk kommet i drift, før han satte seg i sving for å bygge ennå et teglverk, på den andre siden av jernbanen. Bølstad Teglverk ble navnet siden det lå på denne gårdens grunn. Dette aksjeselskapet kom så sent igang at det bare oppnådde tap. Det var bare i virksomhet en kort tid, så kom krakket våren 1900. Ved Spikkestad verket ble produksjonen holdt delvis igang, og det skyldtes særlig Bernhard Kjekstad's innsats. Bernhard Kjekstad hadde allerede i slutten av 1860 årene bygget et mindre teglverk på gården sin og hadde i en årrekke produsert drenerør, og i noen grad også stein. Han hadde vært en foregangsmann på flere felter, men det skulle vise seg at han også var mannen som evnet å holde sin virksomhet i gang i alvorlige nedgangstider, da andre gikk overende.

Han kjøpte teglverket og overdro det i 1905 som et interessentskap til sine barn med sønnen Gudbrand som leder.

Til å begynne med kom de fleste av arbeiderne fra Oslo, de var enten innkvartert i brakker eller fikk leie rom på gårdene omkring.

Eldste bilde fra teglverket ca. 1900.

Mannen i midten med den lyse hatten er Hans Spikkestad, til venstre for ham på bilde Nordlismeden, guttuen foran ham Olaf Rud. Nr. 2 til høyre for Hans Spikkestad er Lars Bølstad. Ytterst til h. Jørgen Karlisen Kjosmyra. Bakerste rekke fra h. brenner Hans Pålsson, ukjent, August Brostrøm, ukjent, Anton Eriksen. Bak fra v. i uniform Kasper Bredesen, ukjent, Bengqvist, brenner Johansen.

Siden Kjekstadene også drev sagbruk, kom endel av teglverksarbeiderne til å få skogsarbeide om vinteren, og smått om senn ble endel av dem fastboende.

Samme år som teglverket ble bygget kjøpte skipsfører Julius Bølstad «Veslegarden» med landhandleriet. Han hadde i noen år drevet Hval gård, men nå solgte han den og bygget meieriet på Spikkestad. Julius Bølstad og August Haraldstad på Karlsrud gikk i spissen med en meierisammenslutning av småbøndene. Storbøndene hadde hittil sendt melken direkte til Kristiania Meieriblag, men de kom også etterhvert med. Bøndene dannet så Vestre Røykens Innkjøpslag og åpnet landhandleri i det nye meieribygget.

Nå ble det for stor konkurranse for enken som drev den gamle landhandelen tvers over veien, så Sofie Haraldsen åpnet isteden kafe. Den kom i rett tid, i sommerhalvåret kunne det være opptil femti mann som arbeidet på teglverket. Samtidig holdt Amtsveivesenet på med sitt nye veianlegg gjennom bygda, og for veiarbeiderne ble også «Mor Haraldsens kafe» et hyggelig samlingssted. En tid tok hun i mot middagsgjester, ellers bakte hun kaker og wienerbrød som var særlig godt likt. Ungene kunne dessuten få kjøpt sjokolademus til to øre stykket. Og så kunne de tørste drikke ingefærøl, eller landsøl eller helst pottøl for det var sterkere.

Nyveien som kom gjennom grenda kom til å trekke bebyggelsen til seg. Veien hadde vært planlagt alt i 60 årene, men det hadde vært stor uenighet mellom fylke og kommune hvor veien skulle gå. Bøndene ville helst ha den etter den gamle trase som gikk gjennom tunene. Den ble isteden lagt fra Gullaug om Lahell. Dermed fikk vi Spikkestadbakkene som avløste den bratte Gullaugkleiven, og gjennom grenda kom den til å gå på sørsiden av jernbanen. I 1902 var veien ferdig og på en fin utsikts plass aller øverst i Spikkestadbakken ble det kjørt fram en veldig bautastein. Steinen ble foreløbig lagt oppå noen mindre stein som en diger benk. Siden skulle det hugges inn årstall for veiinnvielsen og kanskje navnet til Amtsingeniøren. Nå var det så at det sto kongelige initialer på fjellveggen ved Røyken stas-

Spikestad Landhanleri og Meieri

jon og mange mente at det burde komme krone og bokstaver på steinen i Vestbygda med. Foreløbig ble bautaen liggende, det gikk et helt år, og deretter gikk det mange år. Den liggende bauta ble en hvilebenk ved utsikten. Da den hadde ligget slik i nesten sytti år kjøpte Kåre Randen tomta her, han tok til å hogge den veldige bautaen i smadder, og nå ligger massen innstøpt i grunnmuren hans - med tillatelse av Buskerud fylkes vegvesen.

Grenda hadde med Nyveien fått et nytt veikryss og «sentrum» kom etterhvert til å flytte seg hit. Tidlig bygget teglverket sitt mekaniske verksted her, smia. Hans Nordli var smedmester og kjent langt utenfor bygda for dyktigheten sin. Han ble gjerne kalt Nordlismeden.

Bygningen var så stor at det var rom som kunne leies ut til møter og dans, så smia ble et slags samfunnshus, men en dag brant smia ned.

På den andre siden av veien sikret kommunen seg skoletomt. Det

Vestbygda nye skole.

var lærer A. Bjørndal som særlig gikk inn for dette. Lærer Bjørndal ble ansatt ved Vestbygda skole alt i 1881. Noen år senere kjøpte han Mellom Bølstad. Gården lå på samme tun som Søndre Bølstad, men Bjørndal rev og flyttet bygningene. Han bygget det store våningshuset som står i dag, og han bygget det slik med tanke på å leie ut en del av rommene til skolen. Skolestyret valgte dengang å leie stua på Søndre Rud isteden.

Nå gikk lærer Bjørndal som nevnt inn for den nye sentrumstomta og han fikk igjennom at det ble tatt av tre mål. Det nye skolehuset sto ferdig i 1906 og ble det første hus i grenda som var bygget i Spikkestad - murstein.

Etter at smia var brent ned sikret Indremisjonen seg denne hjørnetomta og bygget bedehuset Vårsol i 1910. Fem år senere får Spikkestadforeningen Vårbud skjote på eiendommen av Drammen krets og her er det tinglyst statutter for hva huset kan brukes til, og hva som ikke kan tillates. Noe egentlig samfunnshus kunne Vårsol derfor ikke bli.

I 1904 hadde arbeiderne i grenda stiftet Spikkestad Arbeiderforening. Foreningens formål var at arbeiderne skulle få «full politisk likestilling med de andre samfunnsklasser», dessuten skulle man arbeide for opplysning gjennom foredrag og diskusjoner, men også holde selskapelige sammenkomster som det heter. Da smia var brent ned gikk medlemmene straks inn for å prøve å reise et samfunnshus, slik arbeiderne i Hyggen hadde greid. Foreningen hadde en hornseks-tett som spilte til dans ved fester, de spilte 1. mai, ved stevner og i skibakken, hele inntekten gikk til byggefondet. Foreningen fikk fri grunn av Kjekstad og gjennom et iherdig dugnadsarbeid fikk de skaffet seg materialer. Likens utførte medlemmene mye av arbeidet gratis. I oktober 1912 begynte byggearbeidet og i februar 1913 kunne Spikkestad Arbeiderforening holde innvielsesfest i sitt eget hus «Folkvang»

Her fikk grenda et samfunnshus hvor det kunne holdes fest, her kunne en danse, det ble også bygget til en scene så det kunne holdes teaterforestillinger, og da filmen kom ble Folkvang grendas kino. Huset ble på alle måter et folkets hus, og det ble det da også hetende til daglig.

Det lille industrisamfund hadde begynt å ta form. Rundt stasjonen og veikrysset lå det butikk, meieri, kafe, skole, bedehus og folkets hus, ellers virket landskapet nesten øde. Åtte ti hus lå spredt langs vei og skogkant. Jordveien var utnyttet overalt, ikke et tre eller en busk var å se.

Samfunn og foreningsliv.

I denne tiden blomstret foreningslivet, folk gikk lange veier og fylte lokalene under møter og fest. Det var helt vanlig at ungdom gikk fra Midtbygda, Lier eller Drammen for å treffes når det var dans i grenda. Likedan dro man herfra i flokk og følge til nabobygda.

Høsten 1910 ble Vestbygdens Ungdomsforening stiftet. Under det første møte opplyste bestyreren av bedehuset C.N. Olsen at: «ung-

domslaget kunne få lov til å benytte lokalet til alt for ungdommen sømmeligt, kun dans, kortspill og berusende drikk blir på det strengeste forbudt.» Om dans var forbudt, tillot man likevel folkeviser - leik. For å bli medlem måtte man være konfirmert, det var den nedre aldersgrense. Etterhvert kommer det flere eldre med og det er kanskje årsaken til at man enstemmig går til innkjøp av to spyttbakker.

Allerede første året hadde foreningen over hundre medlemmer, og da protokolleres det at medlemmene kan tilhøre Vestbygdens - Gullaugs- og vestre Kirkebygdens kretser. Så mange medlemmer hadde laget fra Lier at møtene vekselvis ble lagt til Gullaug. Laget førte en håndskreven avis Ekko som ved siden av møtereferatene forteller litt om det som ble diskutert. Her er noen plukk. En av jentene spør: Hva skal vi gjøre for å få guttene med på å leke? En annen noterer: Hvorfor går guttene fra møtet for å se på 9 toget. Her er føyet til: Fordi de syn's det er morsommere enn det som foregår her. Men moro må det ha vært for medlemstallet holder seg stadig høyt. Foreningen holder årlig fest for de nye konfirmanter. Juletefestene er årvisse, og hver sommer tar laget tur. Første året reiser de til Hvalstad og går opp på Skaugumåsen Sankt Hans. Et år drar de like til Vestfossen, ellers blir det rundt om i nabolaget.

Foreningen er upolitisk og uavhengig, alle er med. Senere får Arbeiderforeningen et politisk ungdomslag og flere er medlem begge steder. En av guttene er til og med i styret i begge lagene. Men nå er det de som mener at her skal det være stille.

Det er det politiske klima som setter enkelte i affekt. Folk i utkantene av grenda har fortalt at det var tider da de følte seg utrygge på Spikkestad, andre har fortalt at foreldre og miljø forlangte at de skulle ta politisk standpunkt og melde seg ut av det upolitiske og inn i det politiske lag, mens andre som nevnt var med begge steder uten å legge særlig merke til motsetningene.

Blant de arbeidsføre i bygda som er aktive i politikken kan en tydelig se forandringen. I 1884 ble Høyre stiftet, en venstre forening

hadde man alt. I 1894 ble Røken Centrumsparti stiftet, det skulle være moderat. Hans Oddevald ble den toneangivende fra Vestbygda, og han var ikke snauere enn at han kalte denne del av bygda for Oddevald krets. Hans Oddevald førte forresten partiprotokollen helt til Centrum gikk i oppløsning i 1920 årene. Oddevalds gode medarbeider var Johan Westberg fra Lahell, men her i mellom hendte det litt av hvert. Nede ved fjorden søkte folkene om et bidrag til vei, men under behandlingen i kommunestyret sa Oddevald at dernede ved fjorden trenger de ikke vei, de har jo ikke annen kjøredonning enn en trillebør. Det var ikke alle som lo av denne vittigheten. Fjordfolket tok det meget unådig opp så det førte til hissig avispolemikk og politisk uvennskap.

I denne tiden økte medlemskapet i Arbeiderforeningene og i 1914 fikk Arbeiderpartiet flertall i kommunestyret. Under omveltningene etter første verdenskrig ble det «uro» også her i grenda med stor agitasjon på det lille plan. En av «brennerjentene» Kristine, var særlig ivrig så hun fikk tilnavnet Rosa Luxemburg.

Kristine arbeidet på teglverket og pusset takstein, senere var hun også med i arbeidstilsynet. Av vesen var hun smilende, blid og alltid i godt humør, og fikk da tilnavnet «Livet», det førte selvfølgelig til at mannen, han Anton, fikk tilnavnet «Døden».

Innflyttere og nybyggere.

Faredag var det liv og røre på Bragernes torv. Gårdsarbeidere og budeier fra bygdene omkring og fra dalene møttes med bøndene som trengte arbeidshjelp. Her til grenda kom det på den måten en del hallinger.

Under jernbaneanlegget i 1870-72 bodde noen av arbeiderne på gårdene omkring. Blant de fire som losjerte hos Oddevald var svensken Johannes Eriksen. Han ble igjen her og giftet seg med Kari Kristenbråten fra Gol som da var i huset der. Kari var den som kunne bake flatbrød i grenda, og hos Oddevald bakte hun så lenge hun

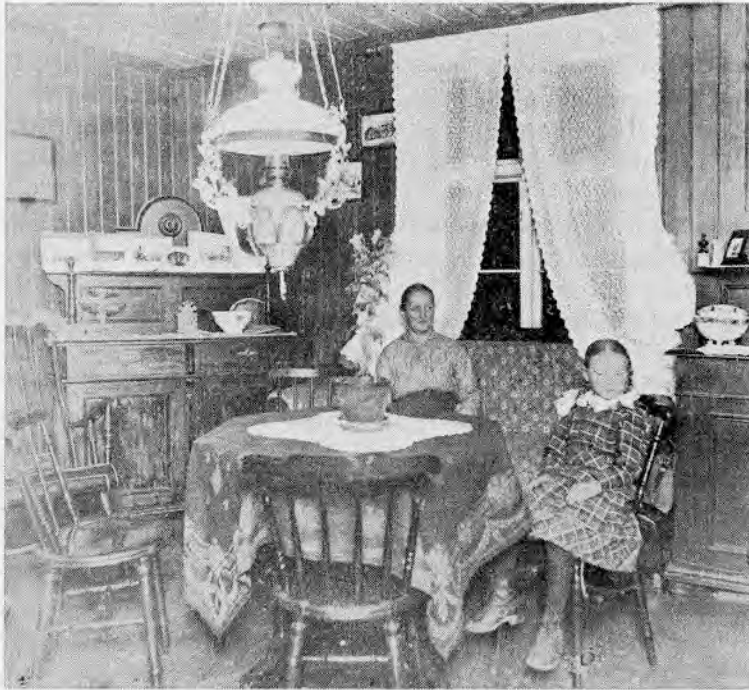
kunne gå. Dessuten satte Kari kopper på folk. Svend Oddevald fortalte hvorledes hun utførte dette på far hans. Hun brukte en glasskopp litt større enn et vinglass, denne satte hun over en spritdott som brant oppå det vonde stedet. Det kunne være på arm, skulder eller beinet. Under koppen slo det så ut ei blære eller vable som hun da slo hull på med en sneppert. Hun hadde enda et apparat med to kniver. Johannes hadde forskjellig arbeid, men hver vinter var han med Hans på Oddevald og tresket med sliu.

Johannes og Kari hadde en datter Anna. Så hendte det at en ung svensk jernbancarbeider Magnus Bäckström kom til Spikkestad i 1897. Han giftet seg med Anna og slo seg ned i grenda. Senere kjøpte han det første huset som ble reist ved Nyveien i 1907. Dengang var all dyrkingsjord fullt utnyttet, ikke en busk eller et tre fikk gro hverken i dele eller grøftekant. Da det så ble spørsmål etter byggetomter ble det den smale, unyttige tarmen mellom Nyveien og nord til bekken, som først ble solgt. Etter Bäckström bygde Ragna Nygård på nabotomt. Ved siden av slo smeden og hovslageren seg ned.

Isaksen flyttet Hjulmakerstua - «servicestasjonen» ved Gamleveien - over til Nyveien, og slik kom det til å bli den første «servicestasjon» ved Nyveien. Isaksen skodde hestene og la jernringer rundt vognhjulene i mange år. Siden kom Reidar Madsen fra Røyken, han fikk den smaleste biten mellom veien og bekken der hvor Bølstadstua engang hadde stått. Han ble den siste hovslageren i grenda.

I neste hus slo skomakeren seg ned, og Mikael Kristiansen fikk nok å gjøre den tiden han bodde her.

Den siste som vokste opp på Heklebergplassen var Helene som gjerne ble kalt Helle. Hun giftet seg med svensken Petter Johnson. De fikk mange barn. Da sønnene deres som alle kalte seg Pettersen, kom til skjels år og alder kjøpte de seg tomter i Bølstadhagen, skogen helt øst i Bølstad. Johannes giftet seg med Margit fra Løken i Hemsedal. Margit hadde lenge vært budeie på Askestad. De første årene fortalte hun, festet hun seg bare for vinterhalvåret. Om sommeren måtte hun tilfjells på setrene i Hemsedal, Margit og Johannes

Bestemor Helle i stua.

På pinnestolen barnebarnet Harriet (Rummelhoff)

ryddet Bråten, det var elleve mål skog som måtte hugges og et utall stubber som måtte brytes opp før det ble dyrkingsjord.

Anton kjøpte teigen øst for dammen, han solgte den senere til broren Julius. De kalte stedet for Skovly, men ryddet med tiden bort skogen og dyrket opp jorda. Dammen var grendas skøytebane om vinteren, og om sommeren en yndet lekeplass for barn med seilbåter og andre grier. Mor Helle som på sine eldre dager bodde hos sønnen Julius, vasket og skylte klær i dammen, og så til ungene som igjen kalte plassen for Helledammen.

Brødrene Hjalmar og Harald måtte først hogge og bryte seg vei før de kunne rydde og bygge. Eldstebroren Karl derimot kjøpte den gamle Tuverudpiassen under Hekleberg. Der hadde det stått ei lita stue med jordgulv som ble revet.

På hjørnet ved stikkveien inn til Bølstadhagen satte pottemaker Ludvig Nyborg opp huset sitt. Siden skiftet Ludvig yrke og ble bygningssnekker.

Nordøst i Spikkestadkrysset ble det første bolighus i teglstein reist. Egentlig som bolig for driftslederen ved teglverket. Siden ble eiendommen lærerbolig.

Det var ikke mange hus som var blitt reist i disse årene, men til gjengjeld bodde det to opptil tre familier i hvert av dem.

Etter 1910 kom det en hel del svenker til teglverket. Ernst Anderson fortalte at han traff sambygdingen fra Ørsjø, Erik Palmgren i Stockholm i 1912. De ble enige om å dra til Norge for å søke arbeid siden timelønnen der var 10 øre høyere. De fleste svenskene var sesongarbeidere som kom om våren og reiste igjen i september, men noen giftet seg og ble jordfaste. En tid var det så mange svenker i grenda at den ble kalt Lille Sverige. Svenskene var ikke bare populære sa en av bondeguttene, for de tok både jobber og jenter.

Ernst Anderson syntes det var så øde og trebart på den åpne Spikkestadsletta at han gikk til Gudbrand Kjekstad og foreslo at han skulle plante allé langs veiene. Kjekstad syntes ideen var god, men forbeholdt seg en kvadratmeter jord rundt hvert tre så ingen siden skulle komme å hogge dem ned. Ernst fikk en krone treet i plantelønn, men for den krona måtte han til skogs og lete fram trærne, spa dem opp og bære dem på sin rygg ned til Spikkestad og så plante dem. Siden fulgte flere etter. På skolen, rundt Vårsol, rundt Folkets hus, på et stykke av Bølstadveien og på østsiden av Teglverksgata ble det plantet bjerk. En varm sommerdag satt så Ernst i skyggen under et av sine plantetrær og drakk en flaske pils. Da kjørte akkurat lensmannen forbi, fortalte Anderson, han stoppet og sa til meg - vet du ikke at det er forbudt å nyte alkohol på et offentlig beferdet,

eller for offentlig ferdsel bestemt sted. Jo, svarte Ernst, men her sitter jeg på privat grunn, på Kjekstadens kvadratmeter. Det ble en god latter før lensmannen kjørte videre.

Marja var bygda's egen omvandrende kremmer.

Sigøynere - Tater - Loffere - Kramkarer

Nyveien gjennom bygda trakk med seg trafikk. År om annet kom det sigøynere forbi, de slo gjerne leir på vestsiden av Helledammen, og da ble det liv. Sigøynerne laget ofte rene underholdningskvelder, arrangerte sigøynerbryllup med entré for alle skuelystne. De var freske felespillere fortalte folk, og det var alltid stor stemning og moro i leiren. Så ble teigen kjøpt av en svenske på teglverket, Nils Sjøstrøm som bygde hus på sigøynernes campingplass, og siden så man dem ikke i grenda.

Taterne var også reisende, men med fast bopel. To familier bodde en del år på Aspelund. De skilte seg ikke ut fra de andre som bodde her, men de var mye på farten, reiste, drev handel, byttet hester og klokker. Blandt andre var det folk her i grenda som byttet til seg noen spreke røde hester. Innom bygda kom det også reisende fra andre bygder, somme tider hadde de fast arbeide og somme tider drev de salg og småhandel. Kjøpmann Moen har visst ennå et lommeur han kjøpte av «Ola Rev» fra Eiker.

En god del løsarbeidere kom på loffen under de lange årene med stor arbeidsløshet. Mange trakk mellom Oslo og Drammen. Sommer tid var det hus under hver busk, men i den kalde årstid oppstod det et fast reiserutenett hvor kalkovner og teglverk ble friherberger og oppholdssted.

En dag i 1946 traff jeg en kar med en 50 kilos ståltrådrull over skuldrene på vei inn i ovnen på Åserud teglverk. Her fortalte han meg at han i mange år hadde greid seg fint med ståltråd og en avbitertang i teglverksovnene. Mens jeg så på lagde han strykejernsriste og støvletørkere. Det ble en svær haug av det på ettermiddagen og utover kvelden. Neste dag fikk andre loffere i ovnen jobb som selgere for håndverkeren. Skotørkerne gikk best ved dørsalg fortalte han, mens strykejernsristene helst gikk til forretninger. Killéen og Helgeland tok alltid en del i Drammen. Han hadde vært ofte i Spikkestadverket før det ble «stengt». Det var fint på Spikkestad fortsatte han. Hver morgen dro vi til byen eller rundt om i bygdene på salg, og om kvelden kom vi ofte i flokk og følge som et helt tog etter gamleveien. Oppå ovnen stelte vi mat, kokte og stekte over ventilene. Siden hygget vi oss med å spille kort. Det var ofte mye unger fra grenda rundt oss, de syns vel det var spennende. De holdt forresten lysestumper for oss så vi kunne se kortene mens vi spilte.

En tid kunne jeg gå fra Kongsberg til Oslo etter denne ruta sa han; først til Mjøndalen, her kunne jeg komme inn i kalkovnen om det passet. Siden kunne jeg dra innom Dalerverket, videre hadde vi Pukerudverket utenfor Drammen. Gikk jeg nordom Storelva lå Sol-

berg- og Åserudverket side om side. I Lier har vi Høvik verk, så blir det Spikkestad. En gang i tia hadde vi Nærnes verket, men det ble revet. Derfra var det inn til Oslo, her kunne det være muligheter på Bryn teglverk, ellers ble det å prøve seg i kjellere, uthus, i oppganger eller på skip, om en ikke hadde såpass at en kunne komme inn på et herberge. Nå er mange av teglverkene stengt for oss sluttet han, det er forbudt og ligge der.

Samfunn og sanhold.

Arbeiderne og håndverkerne som slo seg ned i grenda hadde dugnadstradisjonen med seg. Arbeiderforeningene bygget også på sanhold og samarbeid. Dette kom vel med i alle byggeperioder, selv om det hendte at gode naboer tok på seg jobber som de ikke helt mestret. Det hendte grunnmurer gled ut, der var vegger hvor kulda slo igjennom fordi pappen ikke dekket sprekker og hjørner, og så var det da han Anton sa seg kyndig som minebas. Skomakeren strei med en rot han ikke fikk opp av hagen sin. Da kom Anton med tilnavnet forbi. Du skal bruke dynamitt sa han, jeg skal hjelpe deg. Har du erfaring i slikt da sa Mikael. Å ja da sa Anton, han tok fem gubber og la ned i en blikkboks som han klemte godt sammen. Så fikk han den godt under stubben, tettet til og tente lunta. Skuddet gikk og stubben kom som et troll opp av jorda, mens leire og rottrevler røss omkring, den gikk til vær, skjente over veien og ramlet så ned på taket til Nyborg. Jo han Anton kunne minere.

Under første krig ble det dyrtid og vanskelig med mat. I Arbeiderforeningen søkte man å bøte på dette med fellesinnkjøp for medlemmene. En vestlending Lars Løkkebø fikk ordnet med sendinger av fisk. Likeens sto foreningen for kjøp av ved på rot, som medlemmene kunne hogge selv. Det ble gjort forsøk på å danne et samvirkelag og man søkte kontakt med bøndenes innkjøpslag, men det strandet her.

Ved siden av vareknapphet og fattigdom var man vitne til jobbing i stor stil rundt om og da særlig i byene. Her i grenda slo en del seg sammen og kjøpte lodder i Bøndenes Lotteri. Så heldige var de at de

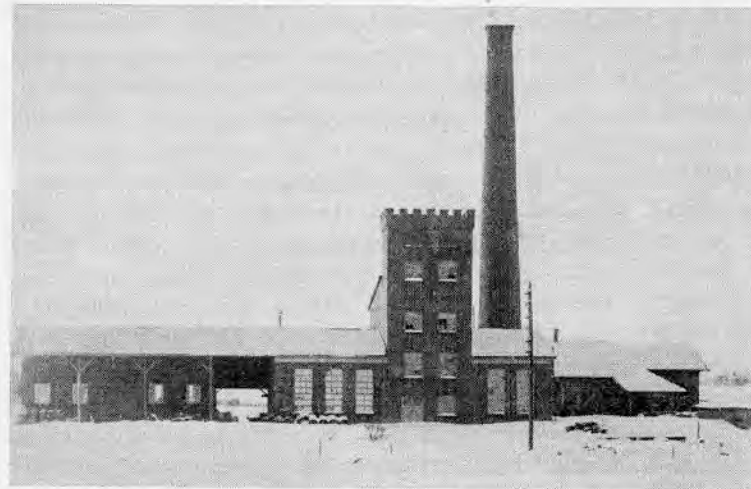
Arbeidslag på teglverket 1906, grendas «fedre»

1. rekke fra v. Anders Olsson Bråten, Lars Bølstad odelsgutt på s. Bølstad, Finn Becker, Fredrik Olsen, brenner Nils Johansen fra Bislet teglverk, smed Hans Nordli, Johannes Eriksen veteran fra jernbaneanlegget i 1870, Ole Andersen Askestadplassen. 2. rekke: ukjent, ukjent, Magnus Bäckstrøm, Harald Hansen, Kristian Eriksen, Wilhelm Tronrud, Karl Pettersen Tuverud, Herman Kristofersen. 3. rekke: August Nilsen sønn av brenner Nils Joh., ukjent, August Brostrøm, Lars Bernhardsen bygmester, Oskar Bergerud Johannes Pettersen Bråten, ? Olsen.

oppnådde nettogevinst på kr. 563,64 sommeren 1915. Det var svære penger dengang og forårsaket den rene spillefeber. Siden pengene var vunnet av et spleiselag ble det diskutert hva de skulle brukes til. Resultatet ble at man ville friste lykken videre og så ble Spikkestad Lotteriselskap stiftet 18. mars 1916. Protokollen som ennå er i behold forteller at man enedes om å anvende det vundne beløp til kjøp av lodder i Det norske Penge­lotteri. Deltagerne var atten menn og en frøken og de representerte de fleste husstandene i grenda. Vinnerlykken fulgte selskapet som hevet gevinster både i mars, august og oktober 1916, men netto ble det bare 286 kr. Året etter vinner selskapet i oktober og desember. I 1918 blir det en liten gevinst i april, likedan i februar 1919. Den 1. mai 1920 blir regnskapet avsluttet for godt. Beholdningen er kommet ned i 4,62 kr., regnskapsføreren legger til noen øre nok til et halvlodd. Det blir ingen gevinst og snipp snapp snute så er lotteriselskapet ute. Halve grenda hadde på en vis jobbet og spekulert i det små og hatt vinning og tap som de store, men uten falitt og ulykke. I grenda hadde man hatt spenning og moro.

I denne tiden var det også mye vedhogst. Importen av kull og koks minket, så det ble skogene omkring Oslo og Drammen som måtte stå for tilførselen av brensel til byene. Alt i 1860 årene var det kommet advarsler mot den svære uthugsten av skogene i Røyken, men nå i vedmangelens tid var det ingen som snakket om det. Dessuten steg prisene så mange hadde riktig god fortjeneste i noen år. Det hendte at hele stasjonsområdet var overfylt av vedstabler som ventet på transport.

Tjære var også mangelvare og Ole Aasland mente at Spikkestad var et egnet sted for en tjærefabrikk. Det er sagt om Ole Aasland at han var mannen som så lengere fram enn andre, og som også evnet å få arbeid ut av diskusjonsstadiet. Denne gang fikk han igang et samarbeide med flere forretningsfolk med Nils Johansen som leder. I det gamle Bølstadverket ble det bygget opp et destillasjonstårn, prydet med en tinnekrans som en middelalderborg. Norske Destillasjons-

Norske Destillasjonsverker's bygning på Spikkestad.

verker A/S kom igang med tjæredestillasjonen i oktober 1918, men i november var krigen slutt. Dermed var etterspørselen minimal. Likevel ble produksjonen holdt i gang en tid, og ved siden av ble det laget lim og skismøring. Tilslutt så ledelsen ingen annen utvei enn å stanse driften og selge eiendommen.

Nå begynner også oppløsningen av gårdene. Arsaken er nok at da Bølstadverket gikk konkurs fulgte Nordre Bølstad gård med. Gård og industritomt kom siden til å henge sammen. Hittil hadde det bare vært solgt udyrkbare bakkeskråninger, og skogteiger til byggetomter, men nå går de første, flate, fine jordene med, og småbebyggelsen begynner å bre seg på dyrket mark. Vi vet faktisk hvilken dag det skjedde, for i Buskerud Blad står det å lese 5. desember 1922:

«Parceller av Bølstad på Spikkestad er tilsalgs etter en pris av 300 til 650 kroner pr. mål. Betalingsbetingelser over 5 år. Parcellene består av dyrket mark, 2 min., fra Spikkestad st. og påvises av Ole Aasland.

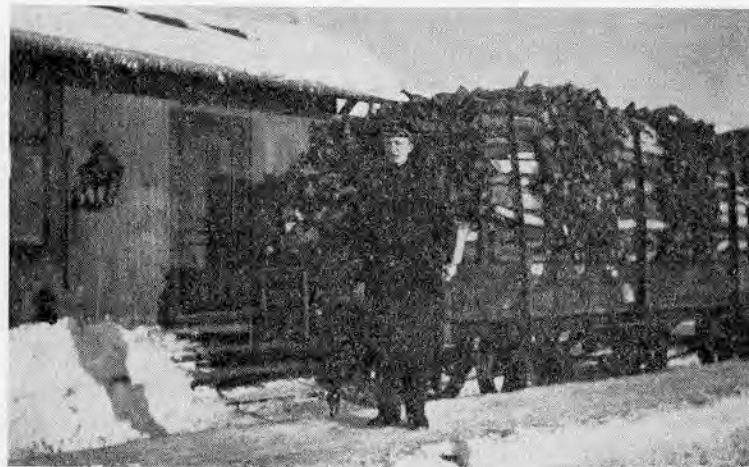
I første omgang ble det solgt 20 mål, siden kjøpte Kjekstad I/S hele eiendommen. Selskapet som solgte eiendommen fikk på denne måten ny startkapital, og sammen med nye aksjonærer stiftet de firmaet NODEST i Oslo. En del av arbeiderne fra Spikkestad fulgte med og kom på den måten til å bli de første pendlere i grenda.

Vestbygdens Vel

Karl M. Løchen kom til Spikkestad stasjon i 1916. Elektrisiteten var ikke kommet hit da, så det var ikke lett å ta seg fram etter veiene på stappmørke høstkvelder forteller han. Det var midt under krigen og rasjonering på parafin så folk hadde ikke mye til lampene sine. Jeg tror at rasjonene kom helt ned i en halv liter uka. På jernbanen hadde vi karbidlykter som signallys ved innkjøringene. De måtte vi bære ut ved de forskjellige anledninger, og så hendte det stadig at lysene blåste ut, så vi hadde et evig plunder. Jeg tenkte ved meg selv at her skulle jeg ikke bli lenge. Ikke så det ut til at folket her i bygda var særlig interessert i å få elektrisk strøm heller. En kommunal komite hadde arbeidet med saken helt siden 1911, uten resultat.

Nå forelå det mange private søknader om å få bygge mindre lokale kraftverk, eller tillatelser til å kople seg inn på nettet til Engene fabrikk eller Glommen tresliperi som leverte kraft til Slemmestad. Den alltid aktive politiker her fra grenda Hans Oddevald, levte da et forslag til kommunen om å trekke en høyspentledning til Røyken og Spikkestad med sidelinjer til de deler av bygda hvor det var behov, og så utvide nettet etterhvert som behovet steg. Dermed utnevnte herredstyret en ny komite med Hans Oddevald som medlem. Det kom fart i sakene og alt høsten 1919 var Røyken kommunale elektrisitetsverk et faktum og lyset ble satt på.

Jeg husker godt den dagen fortsetter Løchen, her i huset hadde vi ikke meldt oss på som abonnenter før helt på slutten, men vi nådde å bli koplet til den store dagen. Hans Oddevald hadde fått ingeniøren ved anlegget til å legge inn lyset hos seg, mindre kunne det ikke

Karl M. Løchen på Spikkestad stasjon i 1916 foran en vognladning ved.

gjøres. Ved avtalt tid ble lyset satt på og folk var ute for å se. Overalt så vi det klare elektriske lyset, bare hos Oddevald forble det mørkt.

Da vi hadde fått godt lys inne ble det man imellom om vi ikke også kunne få veily. Jeg hadde vært ved Bestun tidligere, det var et gammelt boligstrøk med Norges eldste velforening. På Bestun hadde de alt langt tilbake i tiden lagt opp veibelysning med parafinlamper helt inn til Skøyen. Jeg kjente til hvorledes velforeningene var organisert og arbeidet, og på stasjonen her på Spikkestad hvor jeg kom i prat med mange ble temaet stadig tatt opp.

På Bestun var jeg blitt kjent med Karl Nilsen som var bestyrer av Mørtelverket, pussig nok var bror hans Tomas Nilsen formann på Spikkestad teglverk. Det falt derfor naturlig at vi snakket om mulighetene til å få dannet en velforening her i grenda. Etterhvert var interessen blitt så stor at vi tillyste møte i Folkets hus søndag 9. november 1924. Den dagen hadde jeg søndagstjeneste sier Løchen så vi slår pp på side 1 i vellets første protokoll, og her står det: ... På mø-

tet var det enighet om at en «velforening» var berettiget for å ta seg av de forskjellige oppgaver som kan komme i betraktning, i første rekke veibelysningen på de mest beferdete veier i nærheten av Jernbanestasjonen.

Det tegnet seg 17 medlemmer og halvparten ble straks valgt til styre og arbeidskomite nemlig: Formann Ingvald Jacobsen nestformann Thomas Nilson, sekretær Theodor Karlsen, visesekretær Nils Sjøstrøm, kasserer Arthur Karlson, i komiteen Lars Bernhardson, Ludvig Nyborg og Hans Liverud.

Forutsetningen var at disse skulle fungere inntil generalforsamlingen som burde holdes snarest. Til den tid håpet man å få større tilslutning så også kvinnene kunne bli representert i styret. Foreningen ble enstemmig døpt VESTBYGDENS VEL og man sendte med en gang henstilling til Spikkestad Arbeiderforening om moderasjon av lokaleleien for møter og eventuelle andre sammenkomster.

Oppgave nr. 1 ble man enige om måtte være arbeidet for belysning

av følgende veistrekninger: fra Ingvald Jacobsen til Nyveien fra Johs. Pettersen til Aspelund fra Vårsol til Lille Rud.

Alt fjorten dager senere, den 23 november ble det holdt generalforsamling. Lover ble vedtatt og styre valgt.

Formann	Thomas Nilson
Nestformann	Ingvald Jacobsen
Sekretær	Theodor Karlsen
Visesekretær	Kristine Eriksen
Kasserer	Artur Karlson
Revisorer	Ole Aasland og K.M. Løchen.

Arbeidskomiteen la fram sitt resultat. Strekningen var målt opp og viste 1260 m. og i elektrisitetsverket var anlegget beregnet å ville koste 800 - 900 kroner.

Flere mente at vellet burde ta opp et midlertidig lån og gå i gang med opplegget straks. Styret sto derimot fast på at man skulle

skaffe midlene først, ellers kunne det hende at det ville bli vanskeligere å få inn det som trengtes. Ved kaffen ble det snakk om å føre lyset helt fram til Hans Auvi. og han sa seg villig til å bekoste stolper, kult og graving fra Ingvald Jacobsen og opp til seg.

Samtidig var det de som mente at man «foreløbig ikke burde sette opp lys på hovedveien mellom Vårsol og Aspelund, på grunn av den ringe interesse fra beboerne på denne side». Det bodde tater på Aspelund.

Styret fikk i oppdrag å ordne dette på fordelaktiske måte.

Om finansieringen sakser jeg Spikkestadposten for oktober 1951, Her skrev Ths. Nilson:

Istedenfor å starte med gjeld måtte en heller forsøke med en basar. Det ble valgt en basarkomite, og det er et mildt uttrykk å si at denne gjorde sine saker godt. Kunsten for en slik er jo på en mest mulig smertefri måte å lokke flest mulig penger ut av publikums lommer og over i kassa, og det klarte denne komiteen på en strålende måte.

Basaren innbrakte nemlig et rekordbeløp, brutto kr. 2216.75. netto kr. 1479.40 nøyaktig det beløp som trengtes til formålet. Regningen på anlegget og et års strømgift utgjorde kr. 1466.41 så det ble kr. 12.99 til overs av basarpengene da alt var betalt. Komiteen bestod av Alvilde Jacobsen, Anna Auvi, Kristine Eriksen, Solveig Falck Johs. Pettersen, Ludvig Nyborg, Gulbrand Museth, Artur Karlson, Nils Sjøstrøm og Ths. Nilson som formann.

Monteringen ble foretatt av Elektrisitetsverkets folk med gratis bistand av en del foreningsmedlemmer, og strømmen ble satt på 23. januar 1925 - nøyaktig to måneder etter foreningens stiftelse. Anlegget var det første i sitt slag i Røyken og fant liten forståelse både i Lysverket og hos de kommunale myndigheter, så vi måtte betale alt etter høyeste tariff. Tiltaket ble nærmest betraktet som en mildere form for stormannsgalskap av oss her på «vestkanten.»

Etter et så vellykket resultat holdt vellet sitt første festmøte 14. februar 1925. Stemningen var høy og festen god. Men at det skulle gå skikkelig for seg i denne foreningen det var styret fast bestemt

på. I protokollen står det å lese at, en av festkomiteens medlemmer hadde oppført seg på en slik måte at hans tilstedeværelse under fester var mindre ønskelig. Han ble fritatt for vervet og en ny innvalgt.

Med stort pågangsmot gikk foreningen løs på nye oppgaver.

Planovergangen ved jernbanestasjonen var direkte farlig, her var hverken bom eller annet varslingsystem. Nå begynte vellets skrivebords arbeide med henvendelser til Norges Statsbaner og Røyken kommune uten svar og uten resultat. Det tok år før vi fikk planfri jernbaneovergang. I mellomtiden ser vi at vellet tar ut en meglingskomite, for å megle mellom Statsbanene og kommunen, så vi må anta at partene ikke har vært helt på talefot med hverandre en tid.

Vannspørsmålet var egentlig det viktigste i grenda. På gårdene hadde man dammer, vanligvis en for kyr og en for folk. Dessuten hadde man Verkensdammen som var bygget for teglverket. Etterhvert som bebyggelsen økte hadde flere fått kople seg til denne. Så var det Meieridammen og Bølstaddammen, og endelig hadde beboerne øverst i Nyveien innlagt vann fra en brønn i Åsakerskogen.

Under årsmøtet i 1925 frabad Ths. Nilsen seg gjenvalg. I stedet ble Karl M. Løchen valgt og han skulle bli sittende en årrekke i vervet. Nestformann ble telegrafist Christian Nilsen, sekretær Ole Aasland, visesekretær Nils Sjøstrøm og kasserer Artur Karlson.

Det var et handlekraftig styre som straks gikk løs på drikkevannsaken. Det ble bedt om inngjerding av Verkensdammen samt en filteringskum. Man undersøkte Bølstadverkets rettigheter i Gyriåsen, som viste seg bare å være et par oppkommer.

En Vannkomite med Lars Bernhardsen, Hans Liverud og Mikael Kristiansen kunne alt i januar 1927 legge fram tilbud på rør med beregningsoverslag og anbud på dambygning ved Haukelibakken. Banksjef Aasgaard lovet den fornødne støtte fra Røkens Bank så fremt foretaket viste seg å være av virkelig interesse for distriktet.

Etter dette fikk styret i oppdrag å arbeide videre med saken og legge fram mere spesifiserte oppgaver. Det ble rigget til basar igjen som ga et nettoutbytte på kr. 737,70. Så ble det innkalt til masse møte

hvor det bare kom tredve stykker. Dette var rent for få så foreningen utsatte arbeidet og ville isteden intensivere agitasjonen. Styret snakket med ordfører Leira og søkte om kommunalt bidrag. Senere ble det prøvd med husagitasjon, men det så håpløst ut. Ole Aasland gikk trett og trakk seg fra hele vannverksaken.

I februar 1928 foreslo så Thomas Nilsen at man skulle starte vannverket som et aksjeselskap. Det ble litt fart i saken. Tilbudene var kommet inn blant annet på trerør til hovedledning. Trerør var i bruk mange steder og Sørumsand vannverk anbefalte dem. Styret undersøkte hos flere andre og fikk enda til svar helt fra Australia. Likevel våget man ikke anskaffe trerør på grunn av den korte tid de hadde vært i bruk rundt om.

Det ble holdt masse møte igjen. I protokollen står det at stemningen var dårlig, og da man gikk i gjennom de forskjellige punkter var det så motstridende syn at Hans Oddevald reiste seg og forlot møtet. Da man så imøtekom kravene fra Martin og Jon Kjos samt Olaf Olsen Aaserud om å legge stikkledninger til dem på i alt 400 m. en toms rør etter deres anvisning, undertegnet disse garantierklæringen. Endelig ble man enige om å legge 200 m. en toms ledning fra Søndre Rud til Båhus for å få minst to abonnenter til, og dermed hadde man oppnådd det forutsatte minimums antall.

Etter dette sender Vestbygdens Vel ut innbydelse «til alle interesserte gårdbrukere, huseiere, samt andre der har interesse, til konstituerende møte for å danne et Interessentselskap for utbygning av vannverk for Vestbygden.» Det følger med planer og kostnadsoverslag hvor det heter at bassenget i Haukelia kan utbygges med en betongmur i to etapper. Første etappe i fire meters høyde vil romme 3250 kubikkmeter vann og dekke dagens behov. I neste etappe vil man kunne heve murhøyden til sju meter og få magasinert 22630 kbm. vann.

Dammen vil ved første utbygning koste omkring kr. 8000 Fra dammen vil det bli lagt en fire toms støpejernsledning fram til lokalet Vårsol 2800 m. Herfra to forgreninger, en langs hovedveien til kryss-

set ved Myreveien, og en mot øst opp til krysset inn mot Bølstadhagen ialt 1100 m. to toms galvaniserte smijernsrør. Etter innkomne anbud vil ledningene koste kr. 1860. Gravingen forutsettes utført for en krone meteren ialt kr. 3900. Med tillegg av noen småposter vil hele anlegget komme på kr. 32.000,00.

Innbydelsen slutter med å peke på «alle fordeler der vil følge med ved et sådant anlegg og da især eiendommenes verdiforøkelse der langt vil overstige anleggets kostende.»

Det konstituerende møte ble holdt søndag 25. mars 1928 og her ble det lagt fram tegningsliste som var tegnet underhånd av velforeningens styre. Her heter det at følgende har tegnet seg som abonnent og garantist, en for alle og alle for en, for et anleggslån på inntil kr. 30.000,00.

K.M. Løchen, Ludvig Nyborg, Nils Sjøstrøm, Bertrand Thorbjørnsen, Hans Liverud, Svend H. Oddevald, Halvard Rype, M. Bekstrøm, Ragna Nygård, Hjalmar Pettersen, Julius Isaksen, Ingvald Jacobsen, Mikael Kristiansen, Johannes Pettersen, Olaf Fossum, Gudbrand Museth, Ole Aasland, Emil Sveås, Lars Bernhardsen, Vilhelm Tronrud Ingeborg Pettersen, Julius Pettersen, Artur Karlson, Arne Rud, Fredrik Olsen, Erik Johansen, Johan Flataker, Theodor Karlsen Sverre Tangen, Magnus Auvi, Olaf Olsen, John Kjos, Martin Kjos, Hans Kjos, Herman Kristoffersen, Hans S. Oddevald, Adolf Becher, A.H. Haraldstad, Guri Aasland, Ernst Andersson, Arthur Bjørndal, Lars Bølstad, Spikkestad Arbeiderforening, A/S Spikkestad fabrikk ved Bernhard Grini, Vestbygden skole og Vestbygden lærerbolig ved Chr. Nilsen.

De utarbeidede vedtekter i 19 paragrafer ble enstemmig vedtatt. Abonnentene var delt inn i ti klasser, fra enkelt husholdninger, med tillegg for antall utleide leiligheter, til verksteder og gårder med besetninger fra 5 til 10 dyr. Til styret ble valgt, formann Karl M. Løchen, viseformann Svend H. Oddevald, forretningsfører Ole Aasland, Styremedlemmer A.H. Haraldstad og Lars Bernhardsen.

For anleggstiden ble det også valgt en rådgivende komite på tre

mann, Fredrik Olsen, Martin Kjos og Bernhard Grini. Det hadde vært en tålmodighetsprøve gjennom tre år å overtale og samle det nødvendige antall abonnenter. Enkelte hadde forlenget gått trett. Ole Aasland som hadde trukket seg alt etter første året, kom med igjen nå og ble som nevnt forretningsfører.

Nå droyet ikke styret lenge. Alt dagen etter søker de Røkens Bank om et anleggslån på kr. 30.000,- som før var stilt i utsikt av banksjef Aasgaard. Det drar ut med svaret, så får de låne kr. 600,- midlertidig av Vellet, til forberedende arbeider. Men tiden går, det nærmer seg påske, mildværet kan ødelegge føret og transportmulighetene. Dermed tar Løchen for egen regning og risiko og bestiller 120 kbm. støpegrus, mens Aasland for sin regning bestiller 450 sekker sement. I løpet av få dager kom massen i 8 jernbanevogner til Spikkestad. I all hast fikk Olaf Olsen på Aaserud og alle på Kjos ordnet med slede-transport opp til utengladen på Åserud. Det ble kjørt hele påsken, til og med påskeaften. Denne innsatsen reddet damstøpingen for denne våren.

Etter en tid får styret endelig svar fra Røkens Bank som ikke ser seg i stand til å yte det lånet de hadde gitt tilsagn på.

Dagen etter er Løchen og Haraldstad i Drammen Sparebank og konfererer om lån der.

Med disse garantiene kan dere slå gjennom veggen sier banksjef Reiersen det er bare det at vi har ikke penger å låne ut. Haraldstad som hadde mange penger stående i banken ble stram og svarte at: da får jeg ta mine penger ut og selv låne dem videre mot garantiene.

Nei nei De må ikke ta sånn på vei, fortsatte banksjefen, vi får da se om vi ikke kan finne en råd.

Og en råd ble det. Drammen Sparebank ordner et arrangement med Røkens Bank så styret i vannverket får ut kr. 28.500,-

I mellomtiden er det enkelte ting som ikke klaffer. Norges Statsbaner ønsket en ordning med betaling en gang for alle. Det trekker ut med forhandlingene så styret søker Røkens Bank om et vekselobligat-

Haukelidammen.

sjonslån på kr. 4000.- som innvilges.

Det kommer til ekstra utgifter ved anlegget. Entreprenøren forlater dammen etter at støpingen er tilendebrakt og anser puss av murene og støping av et par silkummer for å være ham uvedkommende, så dette må settes bort til andre.

Selskapet trenger igjen penger og vil søke Røken Bank om enda et lån, denne gang på kr. 3000,-. Da slår Ole Aasland og Svend Oddevald seg sammen og yter lånet privat. Samtidig holder selskapet barsar og får inn kr. 1041,- netto så de har igjen noe å gå på.

Det blir etter hvert flere som vil bytte ut bøtte og vannøse med innlagt vann. Våren 1930 søker H. Drengsrud og Anton Saatvedt om tilknytning. Noe senere kommer Arthur og Olaf Dagslet til. De to første får søknadene godkjent og selskapet beslutter enstemmig å stryke anborring- og innmeldelsesavgiften på grunn av den lange ledningen som disse må legge. De to sistnevnte trekker seg da de synes årsavgiften på henholdsvis 65 og 55 kroner blir for høy. Drengsrud sørger

likevel for å legge tilstrekkelig stor rørdimensjon forbi Dagsletgårdene for som han sier, dere kommer snart med dere også. Og selvfølgelig gjorde de det. Samme høst inngår de kontrakt på 20 år og dermed kommer årsavgiftene ned på henholdsvis kr. 52,50 og 42,50. Det var kroner som betydde noe dengang.

Omsider er det hele kommet i god gjenge. Med inntektene dekker man løpende utgifter og betaler ned gjelden. Likevel kan det gå livlig for seg på generalforsamlingene. Ikke minst da det i juli 1932 blir pekt på at det foregår bilvask hos Falck & Nilsen. Styret får i oppdrag om mulig å ordne med et tillegg for dette. Senere blir det samtaleemne i grenda om det går med mere vann til bilvask enn til de søleskvettede triller og andre hestedonninger.

Den opposisjonelle Hans Oddevald kritiserer samtidig ganske kraftig utbedringsarbeidene ved Haukelidammen, og et par uker etter møtet sender han to brev hakk i hel, 19 og 20 juli til styret. Styret holder straks møte og henvender seg til ingeniør E. Slaato «for å få besiktigelse av en teknisk utdannet mann.» Slaato kommer dagen etter og i følge med hele styret med varamenn ser han på utbedringene. Ingeniøren uttaler at: arbeidet var utført praktisk og særdeles formålstjenlig for vannverket. Siden sender han en skriftlig betenkning.

I den varme og tørre sommeren 1933 sank vannstanden så lavt at det ble hugget et hull 1,5 m. under det øvre inntakshull i dammen, og 31 juli ble det for første gang besluttet å forby hagevanning.

Med årene er det flyttet inn nye folk og med dem nye behov. I mai 1935 kommer det forslag om opprettelse av fellesbad i Spikkestad fabrikkers lokale. Det noteres derfor i styreprotokollen at dette har vært drøftet tidligere både innen Velforeningen og Vannverket. Saken tas opp på generalforsamlingen samme høst hvor det kort og godt heter at vann til fellesbad imøtekommes ikke. På dette tidspunkt var det ikke bad i noe hus. Lørdagsskrubben i stamp og balje var ennå det vanlige. Noe annet syntes man visst ikke var nødvendig.

Nå trakk Ole Aasland seg som forretningsfører, han hadde sittet i vervet siden stiftelsen. Johs. Moen tar arbeidet og kommer til å sitte med det i flere år.

Selskapet som nå har lån både i Drammen Sparebank, Røkens Bank og privat hos Aasland og Oddevald, søker å få slått disse sammen. Dette blir omsider ordnet og samtidig tar Røkens Bank over innkasseringen av vannavgiften. Dette viste seg å være en praktisk ordning, pengene kom raskere inn og man slapp de kjedelige purringene. Banken hadde på en måte større autoritet og de som stadig somlet og oversatt terminene hadde større respekt for krav som kom fra banken.

Etter ti års forløp begynner skadene på hovedledningen å bli kostbare. Vannet er ofte urent så det blir sendt prøver både av vannet og jorden som rørene ligger i for å finne årsaken. Stålrørene viser seg å være gjennomrustne så det blir drøftet hel utskiftning av hovedledningen, men man nøler med et slikt skritt. Det er pengene det står på denne gang også. Isteden får interessentene tilsendt en økonomisk oversikt for ti års perioden.

	Vannavg.	Renter	Omk. - vedlikeh.
1929	4451,12	2004,39	109,66
1930	5115,63	1712,39	824,54
1931	4878,35	1659,83	331,34
1932	4857,84	1638,89	882,04
1933	4757,27	1343,18	582,83
1934	4677,57	1140,26	330,84
1935	4651,74	981,49	331,02
1936	4748,50	939,68	446,98
1937	4557,92	708,00	363,99
1938	4393,83	598,94	1156,25
	<u>47089,77</u>	<u>12727,05</u>	<u>5359,49</u>

Selskapets nettogjeld pr. 30/6 1938 kr.12.110,00
den opprinnelige anleggskapital kr. 37.551.89
pr. 1. juli 1938 kr. 7.519.55
altså nedskrevet over ti års perioden kr. 30.032.34
Vannverket har stadig 51 interessenter og utenom dette
17 abonnenter.

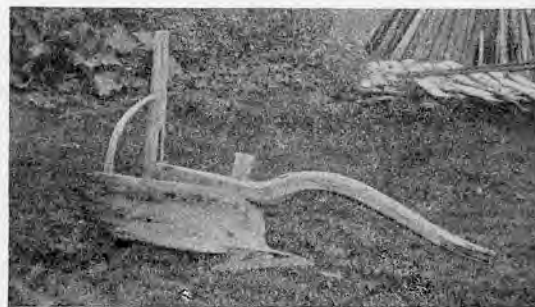
Så feires det 10 års jubileum med fest. Det er stor stemning, men store utgifter ligger stadig på lur.

Litt om håndverkerne.

Utenom de håndverkerne som slo seg ned langs Nyveien hadde vi Heklebergsmeden som var viden kjent. Da han slo seg ned i bygda var nye landbruksredskaper kommet i bruk og Kristian smed spesialiserte seg på de nye plogtypene. Han smidde plogjernene og annet utstyr, bare veltefjelene kjøpte han. Hver vår stod det så rader av nye og reparerte ploger utenfor smia hans. Dessuten var han også mannen som kunne greie vanskelige arbeider

Arne Rud var snekkeren og dreieren i grenda. Blant alt det han laget var også leketøy, krokketspill og jo-jo. Under den voldsomme jo-jo feberen som gikk over landet i 1933, satte Arne Rud straks igang, tok inn flere folk i verkstedet og fikk produsert mange tusen mens epidemien raste.

Endelig fikk vi en ny baker da Hildbrand Thorsdalen i 1937 slo seg ned her og bygde hus med bakeri i underetasjen. Jeg kom i rett tid pleide han å si, og det var sant. Spikkestad Bakeri og Konditori sto det på skiltet. Huset var det første i Funkis og derfor litt uvanlig så det ble lagt merke til i «sentrum». Virksomheten gikk så godt at han snart måtte skaffe seg varebil med store bokstaver på sidene. Dette var faktisk den første varebil som hørte grenda til.

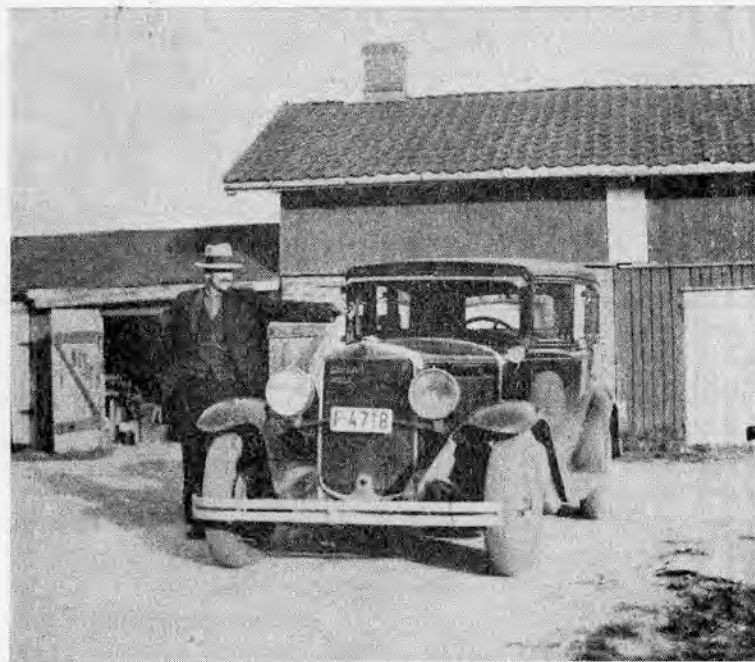
Kristian Hekleberg kom også i rett tid til bygda. Gamle tungvinte redskaper fantes på hver gård som denne plogen på Myre. Kristian ble spesialisten på nye ploger.

Bil i bygda.

I løpet av 1920 og -30 årene var det en del saker som opptok folk, og som ble behandlet og debatert i Vellet. I første rekke biltrafikken på hovedveien. Alt i 1908 hadde herredstyret forbudt bilkjøring på bygdeveiene, men på hovedveien gjennom grenda kunne det komme opptil flere biler om dagen i begge retninger. De for fram med en uvettig fart og støvføyka lå som en tåke etter dem. Vellet behandlet veitrafikken, og 30. juni 1927 sender det et andragende til Røyken herredsstyre om å bevirke til at kjørehastigheten for motorvogner på strekningen Aspelundhøyden - Askestadsletten må bli nedsatt til 24 km. pr. time. Det går et helt år før Vellet får det skuffende svar at «etter begrundelse av lensmannen har formannskapet besluttet ikke å foreta seg noe i saken.»

Om det var grendas egne bilførere som vakte forargelse eller andre skal være usagt, men alt omkring 1920 kom de første bilene hit, og da ble det straks spørsmål om kjøring til lege og henting av jordmora, for ikke å snakke om ungdommen som skulle ut å more seg. Magnus Bäckström var vel den første som sammen med Nils Sjøstrøm tok på seg slik kjøring for folk. Siden overtok familien Embretsen. Edvard som var brenner på teglverket kjøpte først en brukt T Ford av 1919 modell, og sammen med Erik Johansen som også var brenner, kjørte de drosje på fyrabend i mange år. Det ble ofte kjøring både natt og dag. Eldste gutten Einar fortalte at han var ikke mere enn 14 år første gang han måtte avgårde for å hente jordmora i all hast. Det var dårlig med lys alle steder så det hendte vi kjørte oss fast i dammer, brønner eller midt på et jorde når det gjaldt å rekke tidsnok til en fødende. De kjørte billig og langt forteller folk, en tur til Drammen med full bil var 3 kr., så det gikk an å dra på kino i byen når fem seks ungdommer fikk trykket seg sammen i bilen.

Einar Embretsen fikk en av grendas første lastebiler, en Ford i 1933. To år senere begynte broren Gunnar å kjøre med egen bil. Samme år 1935 fikk Juul Becher drosjebevilling med fast holdeplass ved

Edvard med sin siste drosje.

jernbanestasjonen, så det var blitt rent storveis på Spikkestad.

Det er mange små ting som teller i ei lita grend. Nå hadde vi fått lys, kraft og vann, men manglet avløp for kloakken. Riktignok hadde kommunen lagt ned rør fra skolen, forbi lærerboligen og ned til bekken, men det kom butikk og boliger sør for veien og herfra gikk kloakken rett i veigrøfta. I de små forhold klager man ikke direkte til gode naboer, man sender henstilling til Velforeningen som «behandler saken» og konfererer med partene. Vannverket ser seg også som part i saken og bevilger 122 kr., og dekker dermed en tredjedel av utgiftene på grendas første lille kloakkledning. Den går fra lokalet Vårsol over Museth's eiendom til Fossum's butikk, herfra skjærer

En av de første lastebilkjøerne i grenda. Einar Embretsen.

den gjennom Nyveien og kommer inn på kommunens ledning til bekken. Den 150 m. lange ledning var ferdig i mai 1933.

I disse årene økte bytrafikken, men de fleste tog for bare forbi Spikkestad. Vi hadde fått de første pendiere som må tidlig på arbeide. I nabogrenda er det alt noen som må ha hybel i Oslo og bare kan være hjemme i helgene, og så en kveldstur midt i uka for å proviantere. Derfor henvender Vellet seg til Norges Statsbaner for å få et morgentog til Oslo med avgang fra Spikkestad i 6 tiden. På den andre siden er Drammen den byen man handler i. Nå var det fem timer mellom første og andre tog den veien og det sier seg selv at man kviet seg for de turene, så Vellet ber om at et vestgående tog må få stopp og avgang fra Spikkestad i 10 tiden. Dette gikk senere i orden.

Ar om annet ble det bygget en del hus, og i Vellet foreslo K.M. Løchen at man burde søke å få innført Bygningsloven. Han mente det fortsatt ville bli bygging utover i grenda, og da måtte det bli bygget skikkelig, og området burde bli regulert. Stemningen var både

for og imot. Man tok kontakt med herredstyret og der hadde de merkelig nok ikke noe imot regulering, men anså det likevel som et nytt utslag av stormannsgalskap, og det skulle gå et helt slektledd før man tok reguleringen alvorlig.

Langs veiene kom det opp små Kafeér, de fikk kort levetid. Det kunne ikke bli levevei av få besøkende i trange tider og snaut nok noen ekstrafortjeneste.

Jernbanekafeén kalte folk den vesle serveringen som foregikk i huset hos Salomonsen, på stikkveien ned mot Grinisaga. Bristol ble et lite hus ved Helledammen kalt. I forbudstiden står det ikke til å nekte for at det her ble omsatt adskillig smuglersprit, trafikken ble lagt vel merke til. Så en dag brant Bristol, og Liverud's kafé ble samlingsstedet ved Nyveien. Den ble gjerne kalt Bøndenes kafé. Liverud hadde overtatt kafeén etter baker Harstad med tinglyst forpliktelse til å selge Frydenlunds øl. Om forpliktelsen ennå står ved makt skal være usagt, men bryggeriets skilt henger fremdeles på veggen til Wahl's kafé, som den heter i dag.

Liverud hadde Telefunken radio med stor høytaler og det var noe som trakk. Her kunne folk sitte hele kvelden for å høre Chat Noir revyen, eller få taffelmusikk til kveldspraten. Stod det skøyteløp på programmet var han Kal i Hæljeroa tidlig ute, han var Hadelending og ville ikke gå glipp av «trioens» triumfer, for ved slike anledninger kunne kafeén være fylt til siste ståplass.

På denne tiden var det stor arbeidsløshet. Mange hadde bare sesongarbeide på teglverket og gikk ledige om vinteren. Av og til var det leilighetsarbeide i fjellet og på gårdene, men når intet var å oppdrive ble det å ta imot matsedler fra kommunen. Matsedlene virket nærmest som kommunale pengesedler, som regel pålydende 12 kr. men beløpene kunne falle eller stige med en kroners penge etter beholdningen i kommunekassa. De var bare betalbare hos kjøpmennene i kommunen mot matvarer. Sedlene måtte kjøpmennene så reise inn til kommunekassereren for å få innløst.

Best klarte de seg som hadde en jordflekk. De kunne holde seg med

poteter og grønnsaker, bær og frukt. Enkelte kunne også dyrke noe ekstra for salg. Klarte man seg bra og hadde både humor og hjertelighet, mens en slet seg gjennom vanskelige år, kunne det gå som helt vest i grenda, der det ble hetende Velstandskroken.

Kjøpmennene hadde det heller ikke greit i disse årene. Det er nesten utrolig at det kunne være levevei for to familiebutikker og et andelslag med bestyrer og betjent i ei så lita grend, men det gikk selv om enkelte forretninger stadig skiftet eiere. For de arbeidsløse med matsedler som ikke strakk til ble det å kjøpe på kreditt med løfte om betaling så snart det ble arbeide å få. Kjøpmannen på sin side strakk seg så langt han evnet og ble på den måten nesten som en sosial institusjon. Johs. Moen er den eneste førkrigskjøpmannen som ennå driver etter å ha stridd seg gjennom depresjon, krig med varemangel og hard konkurranse. J. Moen kom til grenda i 1930 og overtok da butikken til frøkne Falck & Nilsen. Det var kanskje dristig sa Moen engang, å overta en butikk som nettopp hadde fått en konkurrent tvers over veien. Der sto vi da på hver vår side og kom det så en ruslende håpet vi begge at det ble vår kunde. Vanskelig var det hver høst etterat teglverket stengte, da ble alltid en del gående ledige, og så måtte en gi kreditt så langt det rakk til verket kom igang igjen neste vår. Ved årsoppgjøret hendte det at jeg hadde opptil 40.000,- kr. utestående. Da så verket et år ikke kom i drift ble det kritisk, fortsetter Moen, men på en vis klarte vi oss. Senere da krigen kom ble det bedre med penger blant folk, men til gjengjeld hadde kjøpmennene lite varer.

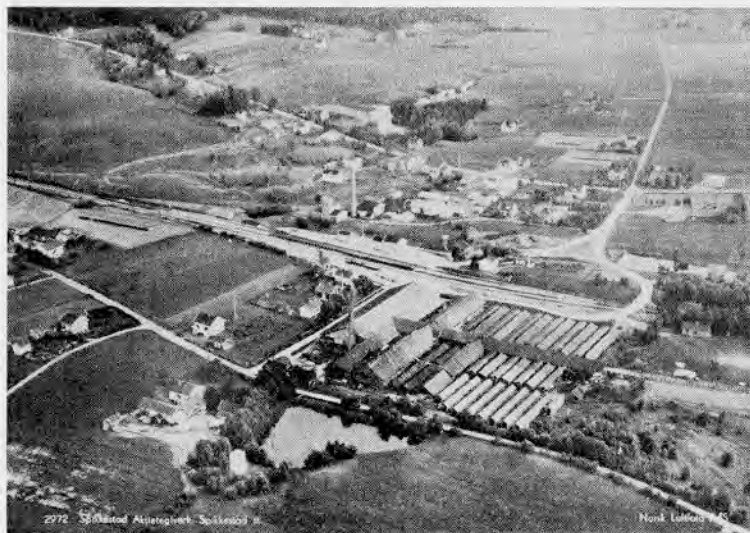
Samvirke­lag.

Alt i 1923 hadde familiene i grenda forsøkt å få sin egen butikk, et samvirke­lag. Richard Temte, Lars Løkkebø og Theodor Karlsen hadde arbeidet med saken, men det viste seg umulig å få tilstrekkelig mange til å tegne seg og garantere innskudd. Det ble forsøkt samarbeid med Spikkestad Meieri og Handelslag uten at det heller førte til noe. Ledelsen i Handelslaget mestret vel ikke situasjonen i lengden, for 1. april 1936 hang en plakat på døra som sa at butikken var lukket. Th. Karlsen handlet raskt og etter få dager hadde han gjennom

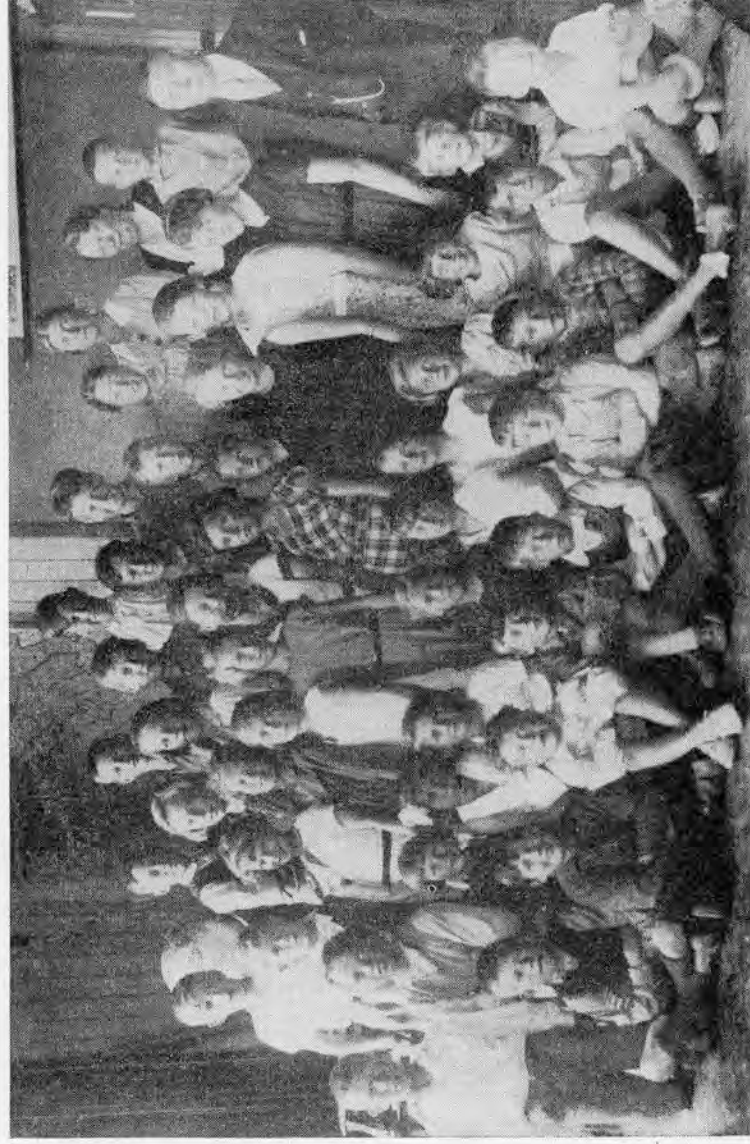
N.K.L. fått opplysningsmaterie­ll, brosjyrer som han sendte rundt til interesserte i grenda. Alt 19. april ble det holdt åpent møte om saken. Det kom 60 personer, 35 av dem meldte seg som medlemmer. Så ble det valgt en forberedende komité på 5 mann som ikke lot tiden gå fra seg. Den 10. mai ble det holdt konstituerende generalforsamling, her ble Th. Karlsen formann, O.F. Bergstrøm nestformann, Olaf Ringnes sekretær, og til styremedlemmer Johs. Pettersen, Ole Johansen, Nils Sjøstrøm og Jens Karlsen. Styret fikk i avtale med meieriet, leiet butikklokalene og ominnredet dem, og så ansatte de etter innstilling fra N.K.L. en unggutt på 22 år til bestyrer. Gutten var Olav Hole som var kommet til Flå for å avvikle samvirke­laget der. Samtidig kjøpte styret inn varebeholdningen fra Flå og 18. august kunne Spikkestad Samvirke­lag åpne sine dører med bestyreren og frøken Rustand bak disken. Grendesamfundet hadde fått sin egen forretning hvor alle gjennom et innskudd, opprinnelig på 60,- kr., kunne bli andelseier og ha rett til å være med å bestemme. Samtidig hadde kooperasi­onen sparekasse så samvirke­laget også fungerte som sparebank, og medlemmene slapp å reise lange veier av den grunn. Medbestem­melsesretten førte med tiden til bedre vareutvalg og tjenester både for medlemmene og andre kunder.

Da storkrigen begynte høsten 1939 var man allerede i full gang med å sikre seg forsyninger av alle slag her til lands. Rasjonerings­ordningen var ferdig i detalj, og utover i bygdene var kjøpmennene også bedt om å holde lager av de viktigste matvarer. Det var nok ikke lett for små landhandlerier å skaffe lagerplass, men her i grenda vet vi at Samvirke­laget i tillegg til egne rom også hadde et lager i Spikkestad fabrikk med sukker, salt, såpe og diverse andre varer. Dessuten ble det senere lagret 5 tonn mel i stabburet hos Stabæk på Hekleberg.

Da importen av fast brensel sank ble det stor etterspørsel etter ved allerede høsten 1939. Hogsten skaffet bøndene fortjeneste da prisene var gode, og endelig etter deflasjon, gullstandar og alt som det hadde ført med seg av elendighet, kunne denne yrkesgruppen merke be­dringen i tiden.

Flyfoto av grenda i 1937. Det står vann i alle dammene, Helledammen, Meieridammen og Verkensdammen. Nederst løper oldtidsveien skrått over bildet. Nede i høyre hjørne går den eldste Rudveien ut, mellom denne og Verkensdammen ligger to lave gravhauger. Til venstre kommer Rudsveien av 1884 inn og forbindelsen langs teglverket til stasjonen. Helt til venstre Oddevald. Fra brua over jernbanen fortsetter Bølstadveien av 1884 sørover mot horisonten. Nyveien av 1902 øverst på bilde parallelt med gamleveien og jernbanen. Det meste av bebyggelsen sees på bildet. På dette tidspunkt hadde den lille befolkning maktet å reise to samfunnshus, bedehuset Vårsol og Folkets hus. De hadde anlagt 1,5 km. veilys og bygget eget vannverk. Det lille samfunn hadde dannet arbeiderforening, hornorkester, sangkor, ungdomslag, idrettsforening og Vestbygdens Vel.

Skolebarn i 1936 høsteforeldre idag Dette er halve skolen for elevene ett bare annen hver dag nå skolen.

1. rekke fra venstre. Kristian Laheld, Torbjørn Olsen, Egil Kristiansen, Hans S. Oddevald, Rolf Hansen, Ove Gundersen, Kristian Helgesen, Finn Wikmann, Arne Storegjerde.
2. rekke. Ove Auvi, Hans Rype, Inger Samuelsen, Gjertrud Sjøstrøm, Liv Kjos, Karen Hansen, Målfrid Hjertnes, Inger Bølstad, Marte Dagslet, Reidun Tangen, Sigurd Haug.
3. rekke. Leif Janson, Gerd Embretsen, Frida Åsen, Reidun Sjøstrøm, Irene Tollefsen, Tordis Karlsen, Liv Voll, Reidun Åsen, Bjørg Stabæk, Ingebjørg Oddevald, Signy Hjertnes, lærer Storegjerde. Bakerste rekke. Bjarne Westberg, Olav Storegjerde, Rigmor Oddevald, Karin Johansen, Kåre Asbjørnsen, Ole Olsen, Lothar Olsson, Kolbjørn Rustand, Harald Fredrikson, Arne Martinsen, Einar Karlson, lærer Margit Jensen, lærer Gudrun Andersson, Thor Fredrikson.

Krigsår.

Natt til 9. april 1940 kom krigen inn over oss. Kampen ved Oscarsborg kunne høres i bygda og flybombingen sees. Mens store deler av landet ikke visste hva som hadde skjedd her, kom Drammens Tidende med detaljer om senkingen av den store slagkrysseren og de hundreder av menn som var gått ned med skipet.

Samme dag dro de vernepliktige i grenda for å melde seg til tjeneste. Einar Embretsen forteller at han og broren Gunnar tok lastebilene sine, og sammen med Erling Myhre og Martin Auvi kjørte de opp til Hønefoss hvor de ble innkvartert. Dessuten var Kjell Bergstrøm, Øyvind Åsen og Olav Auvi med, de fikk det samme befalet som de hadde hatt under nøytralitetsvakta like før.

Neste morgen skulle vi til Hvalsmoen fortsetter han, men så kom det melding om at vi skulle videre til Gran. Hit var depotet flyttet så her fikk vi utlevert våpen og uniformer. Erling Myhre, Martin Auvi og jeg kom i en mitraljøseavdeling som straks ble sendt til Stryken i Hakadal. Brua der var sprengt og veien sperret med noen lass kult. Vi ble lagt i stilling kl. 19.00 og allerede kl. 20.30 kom tyskerne. De ble fraktet med «Nora» biler og kjørt like fram mot oss. Vi rettet ilden mot dem og det ble en hard kamp. Vi mistet kaptein Hansteen og mange mann. Om morgenen ble en av gutta våre skutt ned da han hentet vann til mitraljøsen, men jeg minnes at han sto det over.

Så ble vi beordret til Roa. Mitraljøsen satte de bak på bilen min da vi kjørte nordover. Senere på dagen brøt tyskerne i gjennom.

Siden var det stadig kamper nordover Toten, og særlig ved Mustad i Vardal. Lengere nord kom vi i lag med engelskmenn, så ble vi satt til å stenge veien ved Segalstad bru, det ble harde kamper her og i Espedalen. Tilslutt var vi kommet til enden av dalen, dengang gikk ikke veien lenger. Flere av gutta stakk da over fjellet for ikke å komme i fangenskap, men jeg ble igjen for å prøve å beholde bilen. De tok både bilen min og Gunnar's. Først ble vi satt i fangeleir på Jørstadmoen, den hadde vi forresten gjort i stand til tyske fanger. Mens

vi var der hendte det at det kom en tysk lastebil inn på plassen. Vi ble kommandert sammen og spurt om vi ville ha sigaretter. De som ønsket en pakke skulle rekke en hånd i været og de som trengte to pakker fikk strekke begge labbene i lufta. Det ble et farlig spetakkel stod og filmet hele greia og da de var ferdige med det reiste de igjen uten at vi fikk sigaretter. Siden ble opptaket vist rundt omkring så folk skulle se hvor glade de norske soldatene var over den tyske «hjelpen».

Tilslutt ble vi sendt til Akershus hvor vi ble noen uker. Da jeg så at noen bondegutter fra Lier slapp hjem fordi de måtte passe gårdene sine slo jeg en plate og sa at det ikke var andre enn meg til å ta våronna hjemme, og så slapp jeg også ut. Nå var det dødsstraff å beholde våpen og ammunisjon så vi hadde tømt sekkene våre. Vi som ble sendt hjem ble nøye kontrollert, det vil si de tok ut hver tredje mann, tømte sekkene og undersøkte hva de hadde på seg. Jeg ble ikke undersøkt sluttet Einar Embretsen. Da jeg så kom hjem til Spikkestad og tømte sekken min datt det ut en pakning med 28 skarpe patroner som jeg ikke visste om. Etter en tid fikk brødrene erstatning for bilene med litt under halve verdien.

Den såkalte panikkdagen da folk i store skarer forlot Oslo, kom det et ungt par hit ut også. Overalt var hjelpsomheten stor, likedan her. Et gammelt ektepar tok seg av de evakuerte, men det skulle vise seg allerede i disse første krigsdagene at ikke alle hadde samme moral. Da de unge noe senere forsvant hadde de bestjålet sine gode hjelpere.

Etterhvert som dager og måneder gikk, kom den ene restriksjonen etter den andre. Matrasjonene ble snauere, bensinen forsvant og generatorer for karbid- eller tregass kom isteden. Hestekjøretøyene fikk en ny glansperiode. Vogn og kjerrer, karjol og gigg ble trukket fram fra skjulene og pusset opp, likedan med sluffer og sleder. Det var forresten de som øynet muligheten til å få solgt gammelt hesteutstyr som hang i stallene. 18. januar 1941 sto denne annonsen i Drammens Tidende:

Seler, sleder, vogner fra Herskapshus.

1 par parseler med messingbeslag.

1 par parseler med nikkelbeslag.

Brystseler, Victoria, og kurvsluffe.

Alm. sluffe, 2 spissleder med skjæker.

Landauer flat, docartgigg, kjøkkenvogn.

Tillsalg ved Godberg J. Wiig, Øvre Torvgt. 10.

Grenda og bygdene var plutselig satt et halvt slektledd tilbake.

På et annet felt var man kanskje for tidlig ute her i grenda. Fra Bærum kom byggmester Thor Mehlum og begynte å sette opp ferdighus. Til å begynne med en liten type, men typene kunne varieres. Husene ble sendt nordover og ellers hvor behov og tillatelse forelå. Elementhusene var noe nytt og det skulle senere vise seg at de vakte stor motstand før de slo igjennom for fullt.

Materialer var også underlagt restriksjoner og det var ikke alltid lett å få tak i det en trengte. Johan Oddevald som hadde begynt for seg selv med eget snekkerverksted, kjøpte derfor kappen av Mehlum og produserte treleketøy under hele krigen, ved siden av andre oppgaver.

Det gjaldt å være i virksomhet ellers kunne en snart bli sendt avgårde på tyskerarbeide rundt om i landet. En av dem som ble tatt og sendt avgårde var Reidar Bergerud. Han forteller at han i 1943 arbeidet for et norsk firma på Ørlandet. Etter at han kom hjem igjen til Spikkestad sier han videre, ble jeg hentet av lensmannen som var sendt av sosialsjefen. Jeg ble kjørt til sosialsjefen og måtte skrive under på noen papirer at jeg skulle sendes til Knaben gruver. Dette måtte jeg gjøre sa dem. Ved Knaben var jeg i noen måneder, så rømte jeg. En tid senere ble jeg tatt på Spikkestad mens jeg gravde renner for Lindgren. De kjørte meg til Kristiansand og her skulle jeg sitte ei uke, men den uka ble jeg sendt ut på ei øy hvor jeg måtte spavende et mål. Hele tia hadde jeg en tysker med en maskinpistol bak meg. Siden ble jeg sendt opp til Knaben gruver. Mens jeg var der

kom det svære bombeangrepet som ødela alt. Ei stønn senere gikk jeg opp til formannen og sa: Jeg reiser hjem. Det gjør du ikke, sa han. Jeg reiser, sa jeg. Han var sinna og sa at vi skal få tak i deg hvor du enn drar.

Så rømte jeg igjen, satt på med tyske soldater til Liknes. Derfra hjalp en nordmann meg til Kristiansand. Jeg gikk opp på politistasjonen der og spurte om reisetillatelse til Drammen. «Jeg har sittet her i åtte daer å vendt et mål jord, jeg håper jeg kan komme hjem til kjerring og unge.- Vil de arrestere meg igjen, eller vil de gi meg reisetillatelse til Drammen?» sa jeg. Han ga meg reisetillatelse.

Da jeg kom hjem igjen fikk jeg alle korta mine etter meg. Kona hadde jo ikke hatt noe mens jeg var borte.

Jeg hørte aldri noe mere fra Knaben.

Velforeningen som hittil hadde stridd med veilys, nye lampepunkter og mere strøm, kunne nå ta en hvil på dette feltet da mørkleggingen begynte med krigsutbruddet. Til å begynne med kunne Vellet arrangere fester når det bød seg en anledning, men her kom det også restriksjoner. Arbeiderforeningen måtte innstille, men foreningen ved Teglverket overtok passet av Folkets hus, som ble midtpunktet i grenda som aldri før. Det ble kino og teater, kunstnere reiste rundt og underholdt. Dessverre er protokollene fra krigstiden borte, men vi husker blant annet festkvelden da Inger Jacobsen sang....

I Vannverket ble det virkelig vanskelig, planene om å skifte ut rør i hovedledningen var utsatt, og da krigen kom var det så godt som umulig å foreta annet enn høyst nødvendig reparasjoner. Matknappheten førte til at alle som hadde en hageflekk dyrket den opp. Da så sommeren 1943 ble tørr førte hagevanningen til at trykket ble så lavt at enkelte ikke fikk vann. Styret fant at det var for langt på året til å sette noen tilleggsavgift. I stedet blir det 1. august satt oppslag med forbud mot hagevanning på andre tider enn mellom kl. 19 - 21.

Samtidig gir Johan Flataker beskjed om at han har bygget bad-

tue. Han får 25% tillegg på vannavgiften, og begynner straks å ta imot badegjester, tirsdag for menn og torsdag for kvinner. Badet blir flittig besøkt. Samtidig legges det inn bad på teglverket. Avgiften blir satt til 50.- kr. året for egne arbeidere, og 100.- kr. årlig dersom det skulle bli adgang for utenforstående. Det er faktisk glede i mange hjem. Kona til en av arbeiderne ved teglverket fortalte at hun ble så glad at hun straks ringte til Fredrik Claudi på teglverket og takket ham for Badet. Nå kunne mannen hennes etter endt arbeide dusje og skrubbe seg og komme ren hjem. Befolkningen eller rettere de 51 stemmeberettigede interessentene må ha godtatt fellesbadene for nå sees det ingen negativ reaksjon i protokollene. De fleste av dem hadde også begynt å bruke vannsprede i hagen sine så det var åpenbart for alle at den form for dusjing var mere vannkrevende enn fellesbadene.

Siden det nå var krig med tap og ulykke for den tyske krigsmakt ble det satt alminnelig forbud for offentlige fester. Det var alltid en råd mot dette. Hans Thorshaug lar Vannverket få holde sin generalforsamling hjemme på Bølstad i 1943, og med innkallingen følger en en liten slipp hvor det står:

«Etter møtet serveres det sild og poteter, ta med tallerken, kniv og glass. Velvilligst gi beskjed til kjøpmann Moen innen 1. september.»

føreren kunne samtidig opplyse at nå var all gjeld til Røkens Bank betalt.

Men om pengerikligheten var noe større så gjeld og avdrag kunne betales lettere og fortere, så ble vareknappheten verre og matrasjonene snauere. Også i vårt lille samfund gjaldt loven om tilbud og etterspørsel. De som produserte matvarer var fristet til salg på svartebørsen, og gjorde det vel også, noen i liten målestokk, kanskje bare til slekt og venner, som hjelp het det gjerne da. Andre solgte temmelig åpenlyst og uten blygsel. En som forlengst er reist fra bygda, drev ren torghandel på godsrampen bak jernbanestasjonen. Vedkommende kjørte varene fra gården til avtalt «torgtid» og kund-

ene kom med toget og reiste med toget. Det var de som så med forargelse på virksomheten, mens kundene kanskje fant en redning i det.

Forretningene hadde det vanskeligere og kanskje særlig den lille kjøpmann. Selv om både grønnsaker og fisk til slutt ble rasjonert fantes det ukontrollerte kilder. I Samvirkelaget greide bestyreren O. Hole å skaffe til veie så godt som alle de grønnsakene kundene trengte. Vanskeligere var det med fisk, men her ble det ordnet et samarbeide mellom tre samvirkelag og en privat fiskehandler som sendte en representant til Vestlandet. Han kjøpte opp store partier fersk og salt fisk deriblandt salt sild. Fisken og silda, flere jernbanelogner som dels var merket revefor ble sendt til Spikkestad stasjon. Herfra ble de kjørt videre med bil nattetider til de andre mottagerne. Disse varene som ble skaffet tilveie utenom de «lovlige» kanaler falt noe dyrere, men Samvirkelaget solgte dem ut til gjeldende maksimalpriser. I alt omsatte Samvirkelaget over syv tonn fisk i tiden februar - mai 1944. Senere gikk det ut atskillig tønner sild.

Det hører med til krigstidens historie at private kjøpmenn som selv ikke kunne eller våget foreta slike innkjøp som er omtalt, truet Samvirkelagets bestyrer med anmeldelse om han ikke stanset de illegale innkjøp.

Så alvorlig som situasjonen var i de dager, måtte man bøye seg for truselen som dessverre bare bunnet i konkurransen om kundene.

Etter en tids forløp ble riktignok den illegale anskaffelse og omsetning av fisk og grønnsaker gjenopptatt, men i noe mindre utstrekning.

Hjemmefront og hjemmestyrker.

Under krigen ble motstandsviljen etterhvert sterkere, og tilslutt ble det organisert grupper og enheter. Selvfølgelig gikk det slik her i grenda med Erling Moen i Samvirkelaget ble områdesjef for H.S. - Hjemmestyrkene-. Den kanskje viktigste oppgaven som H.S. gruppen her i grenda løste var depot og forsyningstjeneste både til nære og

fjerne områder i Buskerud. Alle var klar over risikoen man tok på seg ved lagringen og forsendelsene, ikke minst bestyrer Hole ved Samvirkelaget og den snevre gruppe som måtte ha kjenskap til sakene.

Først gjaldt det matvarer til de som lå i dekning på grunn av forskjellig illegal virksomhet. Videre var det forsyningstjenesten til hjemmestyrkene i distriktet. En god del av matvarene fikk de gjennom Spikkestad Samvirkelag. Forsyningene ble i første rekke sendt til styrkene i Røyken og Hurum, men dessuten til Kongsbergtraktene samt Sigdal og Eggedal. Virksomheten måtte naturlig nok legges til kveldstidene etter at butikken var lukket. Det førte til at enkelte som ikke forsto hva som foregikk så seg arg på trafikken og foreslo for styret at det innen Samvirkelaget burde velges en kontrollkomite med innstruks hvor det blandt annet het: «at all handel etter lukningstid er forbudt». Det var farlig om for mange skulle få nyss i det som foregikk i kveld og nattetimer, for det fantes også i vår bygd de som var på den andre siden, men det var få. En enslig mann ruslet av og til etter veien i hirduniform, en annen kjørte for Reichskomisariatet, og en mindreårig eller to var pådyttet uniform, men ingen av dem var farlige folk, derfor gikk det så bra som det gikk.

Da krigen sluttet var det i Samvirkelaget lagret for H.S. regning 5 tonn mel, 500 kg. sukker, 600 kg. havregryn, sild, fisk, fett og andre varer.

Freden.

Så brøt freden løs, i det strålende maiåret i 1945 gikk flaggene til topps, de skjulte radioapparatene kom fram og gikk for fullt og begeistring ville ingen ende ta.

Det året gikk det lang tid før vi merket hverdagen, og ennå lengere før den virket grå. Bare et sted i grenda stilnet arbeidet av og det var i Heklebergfjellet. I Tyskland trengte man ikke lenger stein til Hitlers seiersmonument. En av Hitlers storhetsdrømmer var et kjempemes-

sig monumentalbygg som yndlingsarkitekten hadde laget tegningen til. Det skulle på samme tid symbolisere det seiersrike Tysklands overmakt, som de besatte land og rikers avhengighet, ved at byggematerialet, naturstein, skulle komme fra alle de erobrede områder. Norges andel skulle være granitt her fra Vestbygda. Bygget skulle være 100 meter langt, 100 meter bredt og 100 meter høyt. Over dette skulle det hvelve seg en kuppel som en jordklode, kronet av en vel-dig tysk ørn.

De ferdighogde blokker, hver på mangfoldige tonn, ligger ennå stablet oppetter fjellveggen i steinbruddet. I løpet av de tre år som er gått har granskogen bredt seg og vokset tett og skjuler snart alle spor fra den fordums travle arbeidsplass.

Som fredsåret hellet kom det liv i Vel og Vannverk. Da det begynte å mørkne utover høstkveldene var veilyset satt istand igjen, men for vannverket begynte vanskelighetene å tårne seg opp. Høsten 1945 er vannsituasjonen kritisk. Det er enighet om å kjøpe inn 400 m. rør til et lager så man kan skifte ut rør når skadene inntreffer. Det blir bare med planene, for nå vil kommunen bygge et større vannverk, derfor søker man kontakt med kommuneingeniøren for å få en oversikt og en tidstabell. I mellomtiden strømmer søknadene inn. I fem år har det vært nesten total byggestopp, nå er det femten tomteiere som vil bygge. Ledningsnettet er for lite, men for ikke å hindre byggearbeidet får søkerne lov å kople seg til de gamle stikkledningene.

I 1947 bryter det hele sammen, ut på høsten er bassenget uttørket og 27. oktober blir hovedledningen stengt. Etter den lange tørkesommeren kom den først frost og siden faller nedbøren som snø. Vinterveden går med til å brøse snø, men en stor hjelp blir det da Tor Kristiansen og Karl Åserud tar på seg å kjøre rundt med vann til folk. Prisen var 2 øre literen og ga nok ikke rare fortjenesten for slitet.

Endelig mot våren kommer vannmangelen ut av diskusjonsstadiet da ingeniør Claudi ved teglverket får utlånt pumpe fra Oslo Vann-

verk. Den blir koplet til kraftledningen og dermed blir vannet fra Kjoselva pumpet rett inn i hovedvannledningen. Situasjonen var reddet, kranene kunne åpnes.

Jernbanebyen, bygget etter Husbankens typetegninger i 1950 årene. Hagebyens idyll kommer ikke fram på bildet.

Tomter og bygging.

I de første etterkrigsår var det lett å få kjøpt tomter her i grenda. En jernbanemann fikk tilfeldigvis rede på at Ola Narum på Sletta kunne tenke seg å selge skogteigen sin. Det gikk ikke lang tid før stykket var delt opp i tolv byggetomter og solgt til like mange arbeidere ved N.S.B.. Siden det var maksimalpriser også på jord var prisen så lav at kjøperne faktisk fikk tomtene gratis. Det var så bra med skog at de selvbyggerne som hogg og fikk skåret tømmeret sitt derved fikk materialer for mere enn tomteverdien.

Det var ikke enighet om salget hos ekteparet Narum, og Beret var så harm på mannen etter dette, at da han julekvelden kom fra byen

etter at alt var ordnet, var døra stengt og Ola slapp ikke inn. Noen nåde var det ikke å få gjennom dørsprekken så han måtte dra videre og ta inn hos kjente den kvelden.

Noen enighet om salg var det vel ikke hos brødrene Kaata på søndre Bølstad heller, men de hadde muntlig sagt seg villige til å selge tomt til idrettsplass. Da det aldri ble noe av, eksproprieterte kommunen 30 mål skog i det sørøstre hjørne av eiendommen til bane. Jordstyret kom med innvendinger og mente gården ikke hadde mere jord og skog enn den trengte. Da kunne Th. Nilsen peke på at A/S Tomtebygg arbeidet med utparsellering og reguleringsplaner for søndre Bølstad, etter anmodning. Og slik gikk det til at grenda fikk sitt første regulerte byggefelt. Arkitekt Essendrop utarbeidet planen som etterhvert kom til å omfatte omkring 90 mål. Tomtene var på 2 mål, men under salget ble maksimalprisene endret slik at tomter på inntil 2 mål kunne selges for kr. 2000. Dermed ble alle de gjenværende tomtene delt i to.

Nå gikk for alvor den dyrkede marken under salg, og til og med den flateste og mest lettdeevne jorda. I jordstyret så man på saken og kom til at jorda kanskje ble vel så godt utnyttet på de små villabrukene hvor folk ennå hadde kjøkkenhage, bær, busker og frukttrær.

Sekretæren i Vellet, Hans Moen, foreslo i herredstyret at Spikkestadområdet måtte bli regulert. Ordføreren mente at tiden ikke var inne ennå da det var svært mange som ønsket å bygge uten å være bundet av Bygningslovens strenge krav, og henviste til interessen for Selvaagbygget. Interessen for nye byggemåter var stor og de som kunne legge fram «prøvehus» med materialbesparende konstruksjoner hadde lettere for å få byggetillatelse. Ingeniør Egil Hekneby satte opp et slikt hus i Rudshagan, og Olav Hole fikk prøvet et nytt patent med lameller av betong og treull. Solberg gjorde forberedelser til hus av stampeleire, men ga opp da han fikk vanlig byggeløyve.

Poverud og Andreas Transeth satte opp et betongtreull bygg, og åpnet bilverkstedet «Povtra» på Askestadsletta. Men bilene var frem-

deles underlagt «rasjonering» og det var vanskelig å få penger for deler og reparasjoner. «Povtra» var vel for tidlig ute her i grenda, for da de stengte skulle det gå 20 år før vi fikk et nytt verksted.

På Bølstadjordet var det tinglyste heftelser på hver tomt, at husene skulle tegnes av arkitekt Essendrop. Samtlige kjøpere ga en god dag i heftelsene og bygget i steden etter egen lyst og behov, plasseringen av husene brydde man seg heller ikke om. Likevel førte Husbankens krav til at det ble god standar.

Tomtesalget dekket ikke bare grendas behov, men vi fikk innflyttere som faktisk var presset ut av sine hjemstavnskommuner. Årsaken var enkel nok, bygningslov og regulering hadde hemmet utbyggingen. Folk som bodde trangt og lenge hadde stått på ventelister, og fortsatt måtte reegne med å vente i flere år, fant her i grenda mulighet til å kjøpe tomt, sette spaden i jorda og bygge selv. Kloakken kunne man bare la gå i nærmeste bekk, for her i bygda var det ennå «Will West».

Den dristigste byggherre var vel kjøpmann Moen som sammen med Steinar Mørk reiste Forretningsgården i 1946. Den var strategisk vel plassert, mellom jernbanestasjonen og hovedveien, og det ble grendas spesialforretning i bygningsartikler, malerverver, redskaper glass, stentøy, klær og sko. Vi hadde fått bedre tilbud og service enn noengang før, og dette satte fart i konkurransen. Underetasjen ble leiet ut for fem år til Solberg og Svendsens keramikkverksted. Her var det opptil 6-8 mann i arbeide i de årene. Ved siden av brukskeramikk og dekorasjoner, brente de også en del glaserte kaminstein for Teglverket.

Allerede i begynnelsen av denne byggeperioden innså man at vannverket var utilstrekkelig. Dammen måtte utvides og hovedledningen legges om og forlenges ut til Bølstadjordet og Jernbanebyn. Kommunen ga et lån på kr. 30.000.-, som skulle være en del av innløsningssummen når det kommunale vannverk nådde fram med sin ledning.

Vannverket ble omorganisert til et interessentselskap med bevegelig kapital. Alle vannabonnenter kunne nå bli interessenter mot en

tilknytningsavgift på kr. 200.-.

Styret handlet raskt, og arbeidet med dammen ble snart ferdig. Ny hovedledning ble lagt ved siden av den gamle, fra dammen og ned til sentrum. En del stikkledninger ble omlagt, og en ny 4" hovedledning ble lagt ut til Bølstadjordet. Den siste delen kom ialt på kr. 25.590,-. Det var et stort løft for det lille grendesamfunn, men det viste seg å være en god investering.

Nå da vannbassenget var tilstrekkelig ble det på årsmøtet i 1951 foreslått å oppheve tilkoplingsforbudet for vannklosetter. Th. Karl- sen anbefalte forbudet opprettholdt inntil kloakkforholdene var brakt i orden, men ble ikke hørt.

Etter 25 driftsår ble det klart at Vannverket måtte gå til store og kostbare nyanlegg om det skulle makte å levere vann til den økende befolkning.

I 1954 ble det levert vann til 150 boliger med 219 familier	
med samlet antall personer	643 stk.
bad	42 «
vannklosetter	42 «
storfe og hester	91 «
sauer og svin	12 «
bakerier, forretninger, kafeer	5 «
verksteder	5 «
meieri	1 «
skole	1 «
avtagere på kontrakt	2 «

Nå ble det forhandlet med Røyken kommunale vannverk om sammenslutning som ble godkjent av generalforsamlingen 1. oktober 1955. Interessentinnskuddene var avskrevet, garantiheftelsene slettet og alle interessentene fikk etter avtalen vann fra det nye vannverket for en minstepris av kr. 100,- pr. år framover. Betydelig billigere enn kommunens abonnenter.

Som ved en skjebnens ironi ble K.M. Løchen valgt til å lede

møtet ved selskapets avvikling, han som 27 år tidligere hadde ledet det konstituerende møte og blitt valgt til Vannverkets første formann.

I noen år fortsatte Haukelidammen å forsyne bygda med vann. I de siste år med vannknapphet har dammen vært frakoplet.

Kommuneingeniør Østli la på et Velmøte fram kloakkplanen for Vestbygda. Planen forutsatte at tomteeierne langs Valadalen skulle koples til, og Th. Karlsen mente dette burde føyes til som en betingelse ved byggetillatelsen. Herredstyret foretok seg intet, kloakkplanene ble foreløbig liggende og nybyggerne la sine utløp ned til bekkene. I Jernbanebyn kunne de heller ikke holde på vannet lenger, så hele dette området slapp avløpet ned i samme bekk. Den går ennå stinn og stinkende.

Med nybyggerne kom det fart i Velforeningen. Gamle Kristine-«Livet» gikk rundt til innflytterne og tegnet medlemmer, og hun fikk nesten alle med. Så arrangerte Vellet juletreffest for hele grenda, siden ble det årsmøte med fest og dans, og snart var gamle og nye granner sveiset sammen.

Veilys etter Bølstadveien ble neste arbeidsoppgave, men først etter noen rivninger. Gamle vedtatte planer som hadde sovet i årevis ble luftet og presset fram på et Velmøte, men her reiste Olsa på jordet seg å sa, «Det er en skam at det ikke er kommet lys her for lenge siden, det har jo hendt at selv bondene som bor der ute har gått feil og rundt på jordene i mørke og tåke, og nå er det Bølstadveien som er mest beferdet». Dermed var saken avgjort. Brødrene Kaata ga tømmer til stolper. Sauthon og Stolp hogg dem til og impregnerte. Rut Nilsen og Egil Hekneby ga ut Spikkestad Posten og skrev revy, med innlegg og sketsjer fra fru Claudi. Vesla Dagslet instruerte amatørerne, og så ble det forestillinger som ga midler til nok en kilometer veilys. Alle samarbeidet, — nei ikke alle. Det var de som hadde meldt seg inn i Vellet for å få veilyset ut til seg, da så stolpene var reist, ledningene strukket og lyset satt på, da sendte de sine skriftlige utmeldelser. Grenda hadde fått sine første lokale «skattesnytere», de

SPIKKESTAD

POSTEN

Nr. 1 — 1. årg.

Oktober 1951

Utgitt av Vestbygdens Vel. Redaksjon: Rut Nilsen og Egil Hekneby.

Spikkestadposten.

Som et ledd i innsamlingen til veibelysning vil Vestbygdens Vel herved forsøke å gi ut ei avis, og det er vårt håp at publikum vil ta velvillig mot den. — Det har uten særlige vanskeligheter lyktes oss å samle så mange annonser at trykningsutgiftene er dekket, og vel så det, og det som kommer inn ved salg av avisa, blir derfor ren netto. — Vår hjerteligste takk til annonssørene!

Det er dessuten vårt ønske og vårt håp at Spikkestadposten skal få andre oppgaver enn bare å samle inn penger til Vellet. Vi drister oss til å tro at det kan være behov for ei lokalavis på Spikkestad, et organ som kan gi oss nyheter og opplysninger om vårt hjemsted som vi ikke finner i andre aviser.

Det er en selvfølge at avisa ikke skal komme ut hver dag, ja ikke hver uke heller. Men hvis den møter tilstrekkelig interesse, så kom-

mer den kanskje et par ganger i året, ikke oftere i all fall, til å begynne med. Avisa er heller ikke så stor hverken av omfang eller i opplag. Vi mener det er riktigst å begynne smått og forsiktig og heller øke etter hvert hvis det blir behov for det.

Veibelysningen — fra første stund.

Tiden omkring 1925 da Vestbygdens Vel ble stiftet, og flere år deretter var preget av økonomisk krise. Det var depresjonen etter «det glade vanvid» fra den første verdenskrig som gjorde seg gjeldende. Verdenshandelen stagnerte. Handelsflåten måtte gå i opplag. Banker og forretninger gikk konkurs eller innstilte sine betalinger. All produksjon måtte innskrenkes og varer selges til underpris. Stat og kommuner sto hardt i det på grunn av sviktende inntekter, og

Vi minner om UNDERHOLDNINGSKVELDEN på Folkets Hus
lørdag 3. november 1951

som så gjerne ville ha godene av det lille samfunn, men kunne overlate til naboene og medlemmene å betale utgiftene til strømleie og vedlikehold.

Det gode fellesarbeidet fortsatte, Halvdan Kjær la opp sandhaug og lekeplass for de minste ved Tronrudhjørnet og tok seg særlig av Flaggplassen. Juletre ga kjøpmann Moen plass til og i flere år ble dette grendas festplass. Frelsesarmeen spilte her hver jul, og ved Sangen og musikkens dag spilte bygdas korps, og korene sang. Siden da trekanten ble opparbeidet og Svend Oddevald gav flaggstang, ble dette grendas sentrum 17. mai.

17. mai 1954 var siste året vi feiret dagen sammen med nabogrendene i Røyken. Barnetoget med flagget i spissen marsjerte ut av gamleskolen og østover landeveien. Etter en halvtimes tur tok de rast i Grinidalen, og møtte toget fra Hyggen. Siden marsjerte de videre forbi Røyken og opp til Høyenhall hvor de møtte barnetoget østfra. Så gikk hele toget samlet ned til kirken hvor det var gudstjeneste. Familiene leiret seg oppetter Klokkerhaugen og spiste sin medbrakte niste, mens barn og voksne hadde lek og konkurranser.

Dette året arrangerte Vellet stor barnefest ut på ettermiddagen i Folkets hus, som fortsatte med voksenfest, dans og underholdning dagen til ende.

Nå var alle enige om at vi skulle feire 17. mai for oss selv. Vi var blitt mange nok. Den første 17. mai komité kom sammen i 1955, og la opp programmet. Hele grenda møttes på Flaggplassen, trekanten. Flagget gikk til topps under sang, skolebarna stilte opp to og to, og med den alvorlige komité i spissen marsjerte toget utover Bølstadvæien. Dagen var gråkald og det var øde og tomt rundt om, for alt som kunne krype og gå gikk i toget. Vi hadde ingen musikk så det ble forsøkt med sang, men de små barnestemmene druknet i vinden. Til gjengjeld ble det ropt hurra, men stadig var det bare skolebarna som var i sving, de voksne såg etter i taushet. Etter et kvarters tid på de nesten folketomme veier smatt plutselig en dame ut av et hus,

17. mai toget 1947 marsjerer ut av skolegården på sin lange vei til Røyken. Eva Berg med flagget, fanevakt Tordis Gundersen og Elinor Westberg.

og midt fram for toget med en fargeglad blomsterbukett i hendene. Gerd Frettheim rakte blomstene fram til 17. mai komiteén, og nå ble det smil og liv i de alvorlige menn, og et hurra tilbake for blomsterhilsnen.

Siden ble det både lek, konkurranse, brus og boller, og utpå kvelden fest og dans.

Senere har arrangementene vokst med folkemengden. Skolen har fått fane og flaggborg, vi har fått musikkorps hvert år. I 1974 fikk vi enda grendas eldste med. De avsluttet toget i veteranbiler i aldersgrupper 80 - 90 og 90 - 100.

Det første 17. mai tog på Spikkestad i 1955 hele grenda fulgte med.

1. mai demonstrasjonen 1952. Toget gikk ut fra Folkets hus, en sving nedom stasjonen. Spissen av toget med flagget er kommet ned bakom meieriet. Så var det opp til Asåkerssaga og tilbake til Folkets hus hvor det var folkefest.

Da de siste målene av Nordre Bølstad ble solgt ut, var formannen i Vellet, Fr. Claudi så fremsynt at han fikk drevet i gjennom kjøpet av den tomme Helledammen. Der var det muligheter i fremtiden å bygge samfunnshus, anlegge barnehave og park. Etter et par tre år foreslo et utolmodig medlem at Vellet skulle selge Helledammen for raskt å kunne kjøpe en billigere tomt av Magnhild Aasland til leikeplass med barneparkering.

Et nytt styre med Arne Sauthon som formann holdt fast på Helledammen, men kjøpte dessuten et stykke av fru Aasland. Nå var barnetallet øket så da det ble åpnet barnehage på Aaslandstykket ble det nok å passe på for «tante» Nymoen. Plassen var åpen fra kl. 10 til 15 og avgiften ble i 1959 satt til 6 kr. uken, eller 1,50 for en dags plassering.

Fra slutten av 50 årene blir det en hektisk tid for Vestbygdens Vel. For å ta navnet først, så virket det nokså flytende og upresist på innvandrere og pendlere. De hadde Spikkestad som postadresse og stasjonsnavn og foreslo samme «fornavn» på Vellet. Det gikk igjennom mot en stemme, Theodor Kalsen som foreslo utsettelse. Kanskje var Karlens syn det riktigste, for siden har bebyggelsen spredt seg gjennom hele Asåkerskogen, så i dag strekker Vellets virkeområde seg langt utover det snevre Spikkestad.

Etterhvert som kjøkkenhager og jordbærsenger ble freset opp og valset ut til gressplener, forsvant komposthaugene, de pyntet ikke opp i de nye hagetyperne og man sluttet med å grave ned søppel på egen eiendom. I bekkefar og veiskråninger dukket det opp gamle komfyre og utrangerte møbler. Vellet fikk organisert fast søppeltømming, med kjører som besøkte medlemmene to ganger i måneden. Selv om avgiften var kr. 5.- i året var det de som ikke ville være med. Da det ble klart at det nettopp var disse som tømte avfallet langs veiene, gikk formannen Arne Sauthon energisk inn for å få satt en stopper for svineriet. Sammen med en eller et par medlemmer ble det holdt vakt på enkelte opplagte tømmesteder. Noen av synderne ble tatt på fersk gjerning, mens de fant fram til andre ved å rote litt i dyngene,

for der lå både regninger og tippelapper med navn og adresse.

Deretter ble det satt igang våropprydding i hele grenda. Reidar Poverud og Embretsen brødrene stilte med lastebilene sine, mens husierne ryddet områdene og veigrøttene rundt seg. Denne vårpussen ble en årlig Vellmønstring. Kommunen tok den opp i sin plakataksjon «En ren bygd en pen bygd» noen år senere.

Vi var kommet inn i de herrens sykkelår hvor ungflokkene syklet til skolen om de så bare hadde hundre meter vei, mens pendlerne syklet til stasjonen. Jernbanen skaffet noen sykkelstativ, men det ble aldri tilstrekkelig. Vellet søkte om å få overdekkete stativ som i Røyken, det fikk vi aldri. Derimot fikk Vellet satt opp et leskur for de bussreisende, og det var godt å ha i uvær. Med årene ble det dessverre et forargelsens hus i sentrum, så det ble tatt ned etter ti års bruk og misbruk.

Nå hadde grenda et nett av navnløse veier, derfor var det ofte vanskelig for folk å beskrive bostedet sitt for besøkende, og skulle en ha legebesøk hendte det ofte at man måtte ta oppstilling på riksveien og være veiviser.

En veinavnskomité ble valgt og den ba om navneforslag. Da det ikke kom inn noe forslag la komiteén fram sine på årsmøtet i 1958. Et personnavn ble skiftet ut med naturnavn, ellers ble de øvrige godtatt. Av ukjent grunn ble bare fire av veiene skiltet, den i styret som tok på seg arbeidet fikk husene nummerert på en slik måte at både Bølstadveien og Bjørkeliveien fikk to grener som løp sammen, noe som stadig har ført til forvirring og rundkjøring.

Idretten

I årenes løp økte ungdomskullene. Ungdomslaget og Gutteforeningen var ikke nok. Idretten og særlig skisporten hadde mange tilhengere. Fra 1890 årene og utover hadde vi hatt skiforeningen Lauparen, men nå var turn og flere andre idrettsgrener blitt allminnelig, så i 1919 slo ungdommen seg sammen og stiftet Spikkestad

Idrettsforening. Skibakken ved Åserud ble utvidet noe og ble gjerne kalt Kjoskollen. Bakken var en tid faktisk den største i distriktet og bakkerekorden som ble satt i et gutterenn var 37 meter, det var en bra lengde i 1927.

Ved langrenn var veteraner som Jon Kjos og Richard Temte gjerne med og ia løypene. Siden ble det ønske om å få en større bakke, og da falt valget på østlia i Gyriåsen. Samholdet og arbeidsgleden var stor så alle var med i dette arbeide, men som en forteller var det kanskje de arbeidsløse som ydet den største innsatsen, for de var i bakken både sent og tidlig.

Spikkestad Idrettsforening hadde en fin periode utover i 1920 og -30 årene. Det var fotball og ski som dominerte, og særlig vinterstid var det liv i hoppbakkene. I Peder Wahl's glansperiode ventet gutta seg premie i hver konkurranse han deltok, men det var også andre som gjorde det skarpt. Blandt de aktive hadde vi også den originale salmaker Knutsen. I sin ungdom var han atletisk og i turn ville han gjerne vise seg som den beste. Så hendte det under en av hans «oppvisninger» at han datt fra bommen og gikk i gulvet så alle trodde han hadde slått seg ihjel. Salmakeren kom seg på beina igjen, men unngikk bommen i lange tider. Engang ville Sigurd Dauerud ha Knutsen til å hoppe i Kjoskollen. Salmaker'n nølte litt, men da Sigurd satte opp en gammel jernbanebukse som belønning gikk Knutsen til topps og satte utfor, redd var han ikke. Salmaker'n nærmest rullet utfor hoppet, tok bakken i fall alt før han nådde kulen og gikk kast i kast nedover. Heldigvis ødela han seg ikke, buksa hadde han alt fått. Knutsen hadde fått latteren over seg, han så mange ganger ut til å like det, men da han senere engang traff Dauerud spurte han høflig: «Jeg hører De er gjendøpt og har fått nytt navn, kan jeg få høre hvorledes det lyder.» Sigurd lo ikke, men presenterte seg som Damset.

Vi får skyte inn at Sigurd Dauerud en tid gjorde tjeneste ved Bestun stasjon. Den dannede befolkning der kultiverte straks navnet

hans til «Herr Døderud.» Navneforandring ble eneste redning ut av finkulturen.

I slutten av -30 årene var ungdomskullene små, mange reiste ut av grenda så foreningslivet skrumpet inn. Da krigen var over var det en liten gruppe aktive igjen og de var aktive på mere enn en måte. En ny treningsbakke ble bygget i Emilhavna til Spikkestad gård. Bakken hadde et svært fartsoppbygg og det er vel kjent at der gikk meste-parten av Wahl's vinterved med. Stokkene ble aldri hogget opp for Peder brukte dem i stillaset.

Det skulle pågangsmot til å gå løs på idrettsplassen da skogteigen var snauhogd. De få energiske sleit i vind og svettet i solsteik, stubber ble brutt, det ble ryddet og pløyd. Ingen vet timetallet som de forholdsvis få hadde gitt grenda i gave som gratis arbeide da idrettsbanen sto ferdig til bruk og ble innviet.

Det samme er tilfelle med de fire skibakkene som i tidens løp er reist her vest i bygda.

Idrettsforeningen var nærmest en mannfolkklubb. Det førte til at en del kvinner i alle aldre startet en turngruppe i 1954. Gruppen ble en forening som vokste raskt. Noen tok seg av de minste jentene og dannet en tropp av småturnere fra 4 åringer og oppover. Turnerne stilte på stevnene rundt om i Buskerud og var faktisk med overalt. I 1957 slo de seg sammen med guttene i Idrettsforeningen. Det ble et godt samarbeide. Siden slo Spikkestad Idrettsforening seg sammen med den yngre foreningen i Røyken og så ble det et videre samarbeid. Dermed ble det slutt på de små kampene på Spikkestad og «Flom» stadion» i Røyken mellom grendelagene. Grendene Vestbygda, Kirkebygda og Midtbygda har gått sammen i storforeningen Røyken og Spikkestad, vanlig kalt R.O.S. som idag teller over 1200 medlemmer. Det er verd å nevne at omkring 400 er med i turnpartiene. Foreningen har bygget hytte nordom Kjosbråtan og den ligger fint til som turmål for skiløpere og fotfolk fra Lier, Asker og Røyken. Ja den ligger fint til for oss i Vestbygda med, men selv i vår lille grend har bilismen

fått sånt tak i folk at mange rundt Spikkestad sentrum tar bilen opp til Kjosmyra, noen greier å parkere vogna like under bakken vest for hytta så det blir noen hundre meters spasertur i sporstklar opp til en kopp kaffe, og så ned igjen til bilen.

De aktive er selvsagt i stort flertall og de begynner tidlig. Ved Spikkestad Ungdomsskole finnes det to idrettslag som begge er medlemmer av Norges Idrettsforbund. Det er Spikkestad Ungdomsskoles Basketball klubb som ble dannet i 1971. De spiller i Oslo serien i juniorklassen.

Så er det Spikkestad Ungdomsskoles vektidrettslag, SPUVI. Dette begynte uformelt i 1966 med vektløftutstyr som hovedsaklig tilhørte Iver Hole. Formålet var friidrettstrening og styrketrening. For å utvide trengtes kommunal støtte på linje med andre idretter. Derfor ble SPUVI organisert som idrettsforening og innmeldt i N I F i 1971. De

Norgesmesterskap i styrkeløft for ungdom og junior feb. 1975. Formann og stevneleder Iver Hole åpner konkurransen.

har ialt erobret syv Norgesmesterskap og et uformelt nordisk mesterskap. Iver Hole står for tre av NM og det nordiske mesterskap, alle i styrkeløft, mens Nils Henrik Steen vant NM junior 1974 i kroppsbygging.

I dagene 15 - 16 februar 1975 arrangerte SPUVI Norgesmesterskap i styrkeløft for ungdom og junior. Det var første gang et Norgesmesterskap ble avholdt i Røyken kommune, og de kommunale myndigheter støttet økonomisk opp om mesterskapet. Gymnastikksalen på Spikkestad Ungdomsskole var godt besatt begge dagene.

Stevneleder og formann i SPUVI, Iver Hole åpnet konkurransen.

SPUVI's medaljehøst var 3 gull, til Jon Terje Hagenlund, Sigurd Steen og Jan Tore Sandås, og 1 sølv til Hans Martin Auvi. Dessuten ble det flere fine plasseringer.

Selvfølgelig samarbeidet både Vel og idrettslag tidligere. Vellet tenkte i sin tid å legge samfundshuset til idrettsbanen og det ble da også utarbeidet en plan for denne kombinasjonen med garderobe, bad og toaletter. Noen finansieringsplan ble aldri lagt fram, men som en god begynnelse til lyst og glede for grenda, med baktanke om litt inntekt, la Vellet et dansegulv. Det sto ferdig til St. Hans 1954 og ble innviet med en folkefest den fine midtsommernatten. Vellet hadde skaffet høytaleranlegg for anledningen og det ble siden leiet ut til lag og foreninger for 10 kr. gangen. Nå lød dâsemusikken for alvor utover grenda.

Teater sang og musikk.

Tidligere hadde vi som nevnt Arbeiderforeningens hornsekstett som spilte til dans og ved stevner, i skibakken og 1. mai.

Ungdomsforeningen samlet inn penger og kjøpte piano. Det ble stående på Vårsol hvor fru Nyqvist stadig underholdt, hun tok imot clever hjemme og ikke få lærte å spille hos henne. I Ungdomslaget ble det alltid sunget og etter noen år ble det dannet sangkor blandt

medlemmene. I Røyken hadde de også et kor og i slutten av krigen slo sangerne seg sammen til et blandet kor som 5. januar 1945 fikk navnet Bygdeklang. Sangen og musikken har i alle år vært en del av kulturlivet i grendemiljøet, men vi skal ikke glemme trekkspillkara som Erik Palmgren & Co de spilte til dans på lokalet, eller til St. Hans fest ved Skapertjern. De kunne komme fram overalt og spille natta igjennom for 5. kroner. Det hendte at bæljespellet kunne få hjelp av baljebassen. Den dype tonen i strengeslaget markerte takten like godt som batteri eller tromme.

Sammen med musikken var tablåer og revyer med i underholdningen fra første stund. Alt i 1911 ser vi at Ungdomslaget parodierer herredstyreforhandlingene. I protokollen står det at forestillingen var interessant og meget underholdende.

Viktigere var det vel at de små forestillingene aktiviserte så mange rundt om i alle foreninger. I Vellet var det kanskje revyene i 1950

Røyken Skolemusikkorps, alle små grendemusikere er med her.

Ny aktivitet.

I det siste har ungdomsskolen blitt grendas stevneplass. Her holder Røyken Skolemusikkorps Jubileumsstevne 1974.

årene som sveiset medlemmene sammen. Halve foreningen var engasjert, ti femten stykker var med og øvet inn sketsjene og agerte alt fra lensmann til loffer, eller selvbygger og byggingsspektør. Noen malte kulisser, andre greide med sminke og kostymer, mens hele Bygdeklang sto for sangene.

Det hendte at skuespillerne ikke syntes en sketsj var god nok, for å unngå en flause tok engang Andreas Transeth på sparket og snudde opp ned på en scene. Den spontane replikkveksling mellom aktørene gjorde forfatteren målløs, og siden han hadde tildelt seg selv hovedrollen, var forfjamselsen så ekte at tilskuerne skrek av latter, enda de ikke ante hva som egentlig foregikk på scenen.

I flere år dukket de små skuespill opp på Vellfestene inntil det en dag ble dannet et Amatørteater. Det var i virksomhet en tid, men så ble Folkets hus med bygdas eneste scene borte. Beilelig nok kom formannen i amatørgruppa med i byggekomiteen for Ungdomsskolen på Spikkestad, og der fikk Egil Hekneby i gjennom at scenen ved skolens aula ble bygget etter Riksteaterets mål.

Utover i 1950 årene da innbyggertallet økte, ønsket man lege, tannlege, drosje og utsalg av frie apotekerverer. Etterat departementet hadde fastsatt en 12 km. grense for disse apotekerverene mistet kjøpmannen salget og vestbygdingene måtte til Drammen om de trengte småting. Vellet tok saken opp og vi fikk tilbake den gamle ordningen. Vanskeligere var det å få drosje. Etter krigen måtte vi ringe til Røyken eller Hyggen om noe sto på, og folk som kom av toget på Spikkestad og trengte bil hadde ikke engang en telefonkiosk å ringe fra. Ble ventetiden lang fantes det heller ikke en avis å få kjøpt.

I fem år på rad søkte Vellet kommunen om drosjebestilling til Spikkestad, men hvert år kom det avslag. I 1958 la Vellet saken fram for Samferdselsdepartementet, her fikk vi medhold og kort tid senere satt Arne Ringstad med sin drosje ved stasjonen, Samtidig gikk Narvesen med på en prøvedrift av aviskiosk. Magda Poverud tok på seg jobben i bua som viste seg å gå godt. Så satte Televerket opp telefon i venteværelset, og vi syntes det var blitt riktig bra her.

I sin tid hadde Fr. Claudi lagt fram en reguleringsplan for sentrum med et kombinert forretnings- og samfunnshus, med plass til post, lege og tannlegekontor. I Vellet fant man planen interessant, men grenda var vel ennå for liten for prosjektet. Likevel ble en komité for samfunnshus valgt, den fikk ikke utrettet noe. Så en dag ble Folkets hus solgt til Erik og Reidun Nossum som innredet bygningen til keramikkverksted og bolig. På forhånd hadde Vellet og andre organisasjoner fått tilbud, men ingen hadde vært interessert.

I mellomtiden var Vestbygdas nye skolebygning kommet opp, dessverre fulgte ikke gymnastikksalen med i første byggetrinn, men et stort tilfluktsrom som av ukjent grunn ble døpt Frokostrom kom til å gjøre tjeneste som grendelokale. Vaktmesteren Johan Beckstrøm viste en utrolig evne til å skaffe plass til alle som trengte rom. Det var fra sjakkklubb, speidere, pensjonistene, Vell og foreldreklubb, til og med konfirmasjonsselskap og bryllup ble feiret i lokalet. Da den lille

kvinnelige turnforeningen fikk holde øvelsene her klarte Beckstrøm enda å ordne en provisorisk dusj for damene inne på et av toalettene, ved hjelp av noen slanger og spredere.

Neste oppgave var et Vel- og velferdshus. Et handlekraftig styre gikk i 1966 løs på Helledamprosjektet. Planen var å reise et bygg med plass til barnehage, lege- og tannlegekontor. Etter en del diskusjon om finansieringen ble den gamle leikeplassen solgt til kommunen, etter noe pruting, for kr. 15.000,-. Så søkte Velstyret samarbeid med Norsk Gulf A/S. Etter en del forhandlinger kom det til enighet om at Gulf A/S skulle få leie fire mål av et område mot Riksveien til bensin- og servicestasjon. Et bygg skulle ved siden av å gi nødvendig plass for selskapet også gi rom til lege og tannlegekontor. Tilslutt skulle det mot øst være en egen fløy fløy for barnehage. Denne fløyen ble ikke bygget, rundspørring og videre undersøkelser i grenda viste så liten tilslutning og interesse at den saken ble lagt tilside.

Tiden viste at ingen lege var interessert i stedet, mens det første

«Helledammen» med Velhuset. Fløyen til venstre leies idag av Røyken lensmannskontor. Leiekontrakten med Gulf skaffer Vellet årlig inntekt på ca. 4000.- kr. I bakgrunnen til venstre barnehagen med det lille huset på «odden.»

tannlegeparet trakk seg da byggetiden dro for lenge ut. Neste tannlege installerte seg, men flyttet ut etter kort tid på grunn av liten søkning. Det er verd å legge til her at det var reklamert og avertert så lite at flere i grenda ikke hadde hatt kjenskap til tannlegekontoret før lenge etter at det var fraflyttet.

Siden har som kjent bygdas lensmannskontor leiet huset.

Senere kom Husmorlaget til å drive barnehage her. Spikkestad Husmorlag kom i stand i 1956 etter samtaler og prat over hagegjerdet og langs veien. Mange av innflytterne følte seg fremmede til og begynne med, men i Husmorlaget kom både hjemmевærende og utarbeidende husmødre sammen, og ble kjent. De førte videre den gamle, gode tradisjon med å ta sy- og strikkesetøy med seg på møtene, det transportable kvinnehåndverk. Noe av det første laget gikk inn for var husmorferie, og gjennom Forbundet som skaffet plasser i pensjonater og mindre hotell, fikk laget i flere år plass til en eller to av grendas husmødre for en ukes ferie. Det var ikke alltid lett å få det til for de som mest trengte litt avlastning, men i et tilfelle tok ekte mannen en ukes ferie og stelte hus og barn mens kona var borte, i andre tilfeller hjalp slektninger og granner til.

Før jul holdt laget årlig arbeidsstuer for ungene rundt om. Dette var en fortsettelse av gutte- og jenteforeningenes arbeide i 20 og -30 årene. I «stuene» ble det skapt førjulsstemning og spenning. Ungene fikk rettleiding og hjelp i småhåndverk til å lage julegaver, leker, dekorasjoner og pynt. Stuene ble mektig populære blandt barna.

I de senere år fikk laget så organisert en førskoleklasse som gjerne blir kalt 6 års klubben. Søkingen har vært så stor at ikke alle har fått plass.

I 1974 da Nordhagen, Bråten og Jorde te'n Svend var bygget ut var det kommet til så mange småbarnsfamilier at behovet for barnehage var stort nok. Husmorlaget fikk da rådighet over Odden i Helledammen, og kommunen bevilget penger så sommerhytta til Lindis

ble kjøpt inn og fraktet fra Dagsleth til Odden. Ved dugnad ble huset innredet med spiserom og toalett, plassen stelt, gjerdet inn og tatt i bruk samme høst. Også her var søkingen så stor nå at flere måtte stå på venteliste alt fra begynnelsen av.

Industri og forurensing.

Tomta til det gamle Bølstadverket hadde i årenes løp gitt plass til forskjellige små industribedrifter fra potteri, tjæredestillasjon, ferdighus, sag og høvleri, og malerprodukter. Dette var rolige bedrifter som man knapt la merke til, men da tomta i 1955 ble leiet ut til oljeraffineri fikk folk i grenda mere styggedom over seg enn noen kunne tenkt seg. Illeluktende gass og røyk la seg over hele området og trengte inn i husene. Andre avfallsstoffer ble tømt rett i kloakken eller direkte i bekken og leiret seg av nedover løpet. Lukten trengte gjennom kloakkledningene og inn i meieriet hvor det ble uutholdelig å være. Både naboene og Vellet protesterte mot denne forurensingen. Helserådet var på befaring og herunder satte Kleven en fyrstikk ned i bekken som flammet opp. Ilden bredte seg nedover og det var med stor møyen den ble stanset og slukket.

Vellet vegret seg for å gå til sak for medlemmene, eller å støtte saksøkere direkte. I steden ble det gjort henvendelser til ledelsen for å få den til å rette på det som rettes kunne. Tilsynelatende skjedde intet og tilslutt gikk en del av naboene til rettssak. I mellomtiden ordnet bedriften seg med bøndene langs bekken som fikk erstatning for skadene og ødeleggelsen av drikkevannet for kyrne på beite. Etterhvert ble det gjennomført andre forbedringer i raffineriet, men disse var ikke særlig merkbare for ssvolvannstoffgassene ble fortsatt hengende over grenda og forpøstet sentrum. Da saken endelig kom opp i 1964 ble resultatet nokså negativt. Vellet ytet da kr. 2.500 for å dekke endel av saksøkernes omkostninger.

Viking oljeraffineri skulle likevel fortsette å bli problembarnt i grenda. Lukten lå stadig over oss, avfallsdyngene tårnet seg opp inne

på tomta. Fat med spillolje som hadde ligget lagret i 8-9 år sprang lekk og randt utover, mens hauger av gamle tomfat hevet seg som rustpyramider i landskapet. Som om ikke dette skulle være nok, havnet tilslutt også buss og bilvrak inn bak bedriftens gjerde.

Det lille samfunn hadde fått erfare hvorledes en forholdsvis ubetydelig bedrif med ganske få arbeidsplasser nesten totalt kunne ødelegge miljøet ved uhindret å slippe illeluktende røyk og gasser ut i luften, stinkende og giftige kjemikalier i åpne bekker, og skjemme omgivelsene med gigantiske søppelhauger.

I årenes løp hadde Velforeningen tatt på seg arbeider som mange mente burde være rene kommunale oppgaver, som veibelysning og veivedlikehold. etterhvert skulle det også bli flere ting. Bortsett fra Nyveien (riksvei 282) ble alle veiene i grenda ansett som private, selv den eldgamle allfarvei fra Spikkestad - Bølstadveien - mot Ovnerud og Hyggen. Oppsitterne hadde i alle år holdt veiene vedlike gjennom eget arbeide. De oppmålte metrene som hver mann hadde ansvar for ble nokså forskjellig behandlet. Formannen i Vellet, Arne Sauthon, som også satt i den kommunale Veikomiteé fikk gjennomført et samarbeide mellom «veirodene» og Vellet. Man ble enige om en felles meteravgift for hele grenda, de skyldte stykkene ble noe forenklet på frivillig basis, og så tok Velforeningen på seg å søke kommunale bidrag til vedlikeholdet. Etterhvert som disse kom inn ble fordelingen forelagt medlemmene til godkjennelse.

På kort tid var grenda kommet fra sykkeltiden gjennom 60 årenes scooter og mopedrabalder til billismen. Kravet til stadig bedre veier steg i takt med kjøretøyene, og ettersom veiene ble bedre økte trafikken merkbart. Før 1965 hadde vi forholdsvis liten gjennomgangstrafikk, men etterat riksveien ble bygget opp med nytt fundament og asfaltert viste vår private trafikk telling langsom økning fra måned til måned. Tidligere hadde vi ikke hatt tungtrafikk, nå kom stortrailerne dundrene.

Vell og foreldrelag forlangte nå fortau eller egne gangveier. Våren 1972 tok B. Svendsen en trafikk telling på strekningen mellom barne-

og ungdomsskolene, Tellingen foregikk i de siste 15 minuttene før skolene begynte, og varte i en uke. Gjennomsnittlig passerte daglig 43 biler av alle slag begge veier. Av disse tilhørte 20 funksjonærer og lærere ved skolene, 14 ved ungdomsskolen og 6 ved barneskolen. Dessuten ble 8 biler ført av foreldre som kjørte barna sine til skolen de 300 - 400 metrene de ellers hadde å gå, 6 av disse returnerte samme vei og kjørte faktisk slalom gjennom barneflokkene begge veier.

Det lille samfunn hadde også fått trafikkproblemene inn på seg.

Likevel kunne en daglig se kuflokken fra Oddevald rusle etter asfalten til og fra beite, mens han Svend selv kjørte traktoren sin av veteranmodell. I denne blandete idyll hendte det at Vellets leilighetsdikter Kåre Karlson en morgen trampet rett opp i bløtkakene, og så fikk vi dette lille rimet som ble et nummer i Velrevyen.

På asfalten

Nå har vi asfalt fått
for traktorkjøring er den flott,
men tenk nå har jeg trått
i noe som var vått.
Svend, O Svend O Svend
før du leier dyra hjem
spør dem om de skal på do
ellers får vi skitt på sko.

Og dyretallet i Vestbygda sank stadig, og med dem naturgjødselen. Korn og saltpeter kom i steden. Industrierbeiderne og kontorpendlerne hadde knapt lagt merke til omveltningene i jordbruket rundt grenda, for det hadde gått gradvis gjennom år.

Bølstad og Spikkestad gårdsbruk.

Går vi langt tilbake og tar for oss hele området til Bølstadgårdene, viser manntallet av 1664 at gården var udelt, den var et familiebruk med en husmann,

Antagelig har skogen blitt hugget ned i løpet av de forgangne hundreår, for i 1739 sier skogtellingen at gården bare hadde en hestehage med bjerketrær. Resten må da ha vært åker, eng og beitemark. I 1790 var det to bruk på Bølstad, dengang sådde de 1 tonne blandkorn, 30 tønner havre, og ellers ga enga 30 lass høy, så brukene kunne fø 3 hester, 10 kyr og 8 sauer, og med dette får vi et inntrykk av hva det gamle jordbruk kunne kaste av seg. I 1835 var utseden mere variert, men da hadde Røgen Sogneselskab drevet opplysningsarbeide i 25 år. Da var gårdsdelingen så smått begynt å øke til seks bruk. I 1865 ble Bølstadbrukene målt opp og det dyrkede arealet er ialt på 477 mål. På de to største brukene som tilsammen utgjorde 350 mål hadde de tatt i bruk moderne plog og harv, og her avlet de det året 4 tønner hvete, 9 t. rug, 14 t. bygg, 60 t. havre og 60 t. poteter. Dessuten tok de inn 252 skippund høy. Sammen med de fire småbrukene kunne gården i alt fore 5 hester, 20 storfe, noen få sauer og et par svin.

Nå forsvinner setrene. Driften stanser opp engang før 1850 årene. De som var småbarn på Bølstadgårdene i den tiden kan ikke huske at seteren var i bruk. Husene sto tomme på toppen av Gyriåsen til de ség sammen og stokkene råtnet vekk.

Det ser ut til at melkeleveransen til Drammen kan være årsaken til at grendas eneste seter ble nedlagt. Melken skulle leveres fast gjennom året og da måtte kyra være ved gården og ikke langt nord i åsen. Seteren som hadde vært en del av det gamle produksjonsapparatet, var nå blitt et overflødig ledd.

Mens dyrkningsmetodene ble bedre, og jordbruket kastet mere av seg, ser det ut til at skogen vokser til på beitemarkene. Da Norges Geografiske Oppmåling tegner opp Amtskartet over Buskerud, og siden reviderer det i marka på rektangelkartet er en stor del av Bølstad skogvokst med gran. Da så igjen villabrukene blir ryddet i 1920

Spikkestad Meieri.

Melkesalget foregikk i kjelleren, inngangen under skråtaket.

årene kunne rydningskarene flere steder se at de var på gammel dyrket mark som hadde vært plogvendt.

Ettersom tiden går og jordbruket stadig blir bedre, fortsetter utstykkingen av «sentrumsgården» Bølstad. Rundt boligstrøket øker dyreholdet helt til det kulminerer omkring 1950. Det året har Spikkestad meieri 36 andelseiere med tilsammen 273 kyr. Det ble innmålt 678.409.- liter melk og her i grenda ble det solgt 109.146.- liter melk

og 964 liter fløte. Meieriet har byggeplanene klare, det tar tid før søknaden blir innvilget, men endelig står huset ferdig til innflytning.

Så faller det hele sammen. Fellesmeierietentraliserer, Spikkestad meieri blir nedlagt i 1958. Langs veiene kommer det opp melkeramper. Hestebindingene står tomme ved stasjonen, bøndene slipper å kjøre melken, men mister samtidig morgenpraten på møtestedet.

Nå endres jordbrukspolitikken og det slår også ut her i grenda. Den ene bøligen etter den andre selges bort. Arealplaneringen tar til, først på en gård, siden følger andre med. Det blir korndyrking rundt omkring oss og idag er hest og ku et særstykke.

Den gamle Spikkestad meierikrets har i dag 26 kyr som i 1974 ga 116.155- liter melk. Samme år kjøpte og drakk folk her i grenda 218.000.- liter.

0 50 100 200 m
 (R) Ferminne
 --- Grense for Spikkestad og Bølstad
 ... gamle veikraser
 -·-·- bruksgrenser etter jordskifte 1809

Spikkestad gård har gitt navnet sitt til jernbanestasjon, poststed, industri, skole og foreninger. Hovedbygningen ligger høyt og fritt med sørfasaden mot fjorden.

Spikkestad industri og Bølstad by.

De to gårdsarealene som har skapt tettgrenda er Spikkestad og Bølstad.

Spikkestad var einbølt til omkring 1730. Da så gården ble delt fikk det nordre bruket navnet Båhus. I 1875 kjøpte kommunen Båhus til skole og lærerbolig, men alt tredve år senere går bruket over i privat eie igjen.

Hovedbølet Spikkestad ga plass til jernbanestasjonen og industrien, mens Bølstad ga jord til boligbyen.

Spikkestad teglverk som lå inntil stasjonen, kom etterhvert til å ete seg vestover jordveien til gårdsbruket. Matjorden ble delvis tatt vare på og lagt tilbake igjen, i allfall på enkelte områder, men dyringsarealet ble likevel mindre og mindre. De siste som drev Spikke-

stad gården var søskenparet Ole og Aarny Bjørnstad. Etterat Ole døde overtok en slektning driften en tid, men i 1973 ble hele gården solgt til firmaet Norsk Elektrisk & Brown Boveri A/S, som alt hadde overtatt Spikkestad teglverk.

I dag har firmaet NEBB planer om å legge 35 dekar under tak og 18 dekar under asfalt til parkeringsplass. Den nye industri som vel kommer til å bli morgendagens sentrum og møtested i arbeidslivet, kommer til å ligge midt over grendas gamle møtested oldtids krysset og gravfeltet. Det er noe nesten symbolsk ved det.

Spikkestad teglverk, grendas arbeidsplass i sytti år raseres for å gi plass for ny industri.

Tidligere har vi nevnt at de første boligene kom til å ligge i skråningen av grensebekken til Bølstad. Siden ble det solgt noe av Bølstadhagen lengst i øst hvor granskogen sto tett. Da nordre Bølstad kom i hendene på forretningsfolk som ikke drev jordbruk eller var interes-

sert i det, ble dyrkingsjorden solgt ut, langsomt men sikkert.

På Søndre Bølstad begynte tomtesalget noe senere, men i løpet av 1950 - 52 var skogteigen i øst og en del av jordene parsellert ut. Resten av gården har siden ligget urørt. Gården har nærmest ligget brakk. I noen år beitet kuflokken om på innmarken. En gang i blant ble et stykke pløyd opp og sådd til, ellers har kratt og bjerk brødt seg utover jordene. Engene har visnet ned år om annet og husene forfalt til det ubeboelige.

I samme tid har flere byggeselskap vært interesserte i arealene. Den ene reguleringsplan etter den andre har sett dagens lys med eierens bifall. Spikkestad Vel la fram et forslag om å legge området vest for Bølstadveien ut til industri, det ble ettertrykkelig nedstemt. Da det kom planer om å legge et pleiehjem ved tunet protesterte Vellet og begrunnet det med at hjemmet ville skjemma «fremtidig bebygelse».

Av jorda til Mellom-Bølstad er en del av vestskråningen og bakkekammen langs gamleveien solgt fra, ialt sju tomter.

Jordet te'n Svend var det siste området som ble bygget ut, samtidig med småbruket Bråten. Denne gang sto kommunens tekniske kontor for reguleringen. Byggetillatelse ble ikke gitt før vei, vann og kloakk lå ferdig, men da kom også husene opp på få måneder.

Røyken Boligbyggelag på Spikkestad.

Sommeren 1965 ble Røyken Boligbyggelag stiftet etter kommunalt initiativ. Hensikten med Laget var å samle boligsøkende i bygda og organisere en fornuftig boligbygging. Laget ble automatisk medlem av A/L Norske Boligbyggelags Landsforbund.

Otto Sverdrup på Øvre Åsåker hadde solgt en skogteig til kommunen som nå la området ut til boligbygging. Røykenlaget gav NBBL's arkitektkontor i oppdrag å skissere en plan med forskjellige hustyper. Deretter ble det satt inn annonser i Oslo- og Drammensavisene for tegning av nye medlemmer.

Det viste seg snart at det kom få Røykenbøringer på listene. År-

sakene var mange, for enkelte var det ubekvem å flytte til Spikkestad, flere var skeptiske og ville se tiden an, mens andre ønsket selvbyggertomt. Den søndre delen av feltet ble så regulert til eneboliger, mens den nordlige delen ble bebygget i NBBL's regi. Her ble det reist 9 vertikaldelte firemannsboliger og en sammenhengende rad av 9 eneboliger.

Laget fortsatte å avertere etter medlemmer og det kom innmeldelser fra Kongsvinger i øst til Bergen i vest, og fra Trondheim til Moss. A/S Grundingen Boligselskap i Oslo søkte om 20 leiligheter i A/L Nordhagen borettslag. Innen utgangen av juli 1966 hadde selskapet fått tegnet seg for 40 leiligheter. Laget fortsatte å avertere og dessuten ble flere bedrifter tilbudt leiligheter, Elopak, Satema Spikkestad Verk og Norcem. Omsider fikk Laget inn tilstrekkelig mange andeler så byggearbeidene kom igang.

At denne form for boligbygging som foregikk i grenda ikke var helt ideel fikk en snart høre. NBBL fungerte som regnskapsfører for Røykenlaget, men samtidig hadde NBBL økonomiske interesser i Eidskog Industrier som var entreprenør i Nordhagen prosjektet. Derfor var alle store og små klager fra folk i innflyttingstiden blitt oversett eller holdt tilbake i NBBL. Det førte til rabalderoppgjør i 1969.

Boligbyggelaget ble oppløst, men den egentlige årsak var at Røykenfolk ikke ønsket medlemskap i Boligbyggelaget, men foretrakk tomt og anledning til selvbygging. Nå er ikke dette ønske noe særegent for Røykenbøringer, undersøkelser har vist at det er alminnelig i hele landet.

Nordhagen prosjektet hadde ført til at boligsøkende fra alle kanter hadde reist hit til grenda for å få hus selv om de måtte pendle langt til arbeidsstedene. Av den grunn ble det stor gjennomtrekk. Bygdefolk som etterhvert vokste til og kom i gifteferdig alder fant ut at store tomteareal var gått til utenbygds folk, mens de selv måtte belage seg på lang ventetid før nye tomtearealer kunne bli byggeklare.

Grenda hadde uforvarende fått en støyt av storbypresset. I kom-

Gammel byggeskikk.
Hovedbygningen på Hekleberg revet omkring 1920.

munen innså man dette og i et formannskapsmøte uttalte ordføreren at han anså et hvert samarbeid med Boligbyggelaget som ikke formålstjenlig for kommunen, og anbefalte laget å gå til oppløsning. Da laget intet kunne foreta seg uten samarbeid ble det oppløst i 1972.

Etter denne støyten fikk grenda gigantplanene fra storindustrien å tenke på. Et fabrikkanlegg som skulle gi opptil 1000 arbeidsplasser ville trekke stortrafikk med seg gjennom grenda og skape nytt boligpress. Bygdas vannforsyning var allerede knapp og Vestbygdas Vannverk var nå ute av drift.

Med stigende uro hadde man sett at saker av betydning for grendene var blitt behandlet og avgjort i kommunen uten at folk var blitt tilstrekkelig informert. De vanlige kunnngjøringene gikk hus forbi, og forsent oppdaget den lille mann at klage- og protestfrister var løpt ut. Enkelte ganger kunne det se ut som om myndigheter spekulerte i dette, som da kunnngjøringen om den planlagte motorvei gjennom Røyken, kom i avisene sommeren 1974, der protestfristen var lagt

Hustype etter århundreskiftet.
De første arbeidere og håndverkere fikk kjøpe tomter på leirekulene mellom veien og bekkedarene. På denne haugen bygde maler Gulbrandsen.

midt i fellesferien.

Helt fra stiftelsen hadde styrene i Vellet praktisert nærdemokrati ved å ta opp lokale saker og behandle dem i åpne møter. Foreningen hadde formidlet søknader og krav fra Vestbygdingene til både stat og kommune. I perioder hadde nok Vellet sovet, men stort sett viser protokollene en stadig aktivitet.

Røyken boligbyggelag reiste denne byen i Asåkerskogen 1967 - 70. I forgrunn raden av vinkelhus, bakenfor sees de vertikaldelte firemannsboliger i to etasjer

Jorde te'n Sven var den siste åkerlappen av Nordre Bølstad som ble bygget ut i 1973 - 74. Nå var typehusene kommet for fullt. Like hus, ens takvinkel, oppmarsjert på geledd.

Karl M. Løchen, her i sitt 90 år forteller historie og historier til Bernt Svendsen

I det siste har Vellet invitert til møter mellom kommunen og folk i grenda så begge parter har kunnet møtes og drøfte lokale saker. Vellet har også holdt to åpne møter i forbindelse med NEBB etableringen.

Tar vi et tilbakeblikk ser vi at de aktive blandt oss alltid har funnet sin plass i de foreninger som har dekket deres behov og interesseområder. De har ytet mye gjennom ungdomslag, turn, idrett og friluftsarbeide, husmorlag, sangkor og musikkorps, teater og underholdning, og ikke minst gjennom det samfunnsganglige arbeide i Spikkestad Vel.

Samlet har de aktives innsats gjennom foreningene vært med på å danne det miljø vi har i grenda i dag. Derfor har styret i Spikkestad Vel innkalt en rekke foreninger og personer til et samarbeide om utarbeidingen av reguleringsplanene for Spikkestad sentrum med alle dets ringvirkninger. Det er satt ned to arbeidsgrupper som i dag er i arbeide med sakene, og resultatet vil bli lagt fram på et medlemsmøte.

Bakgrunnen for arbeidet er:

1. NEBB har fått konsesjon og reguleringsplanen godkjent.
2. Kommunens program for boligbygging.
3. Riksvei 282, den nye trasé og kommende motorvei.
4. Grendas ønsker i Fritt Fram aksjonen:
Et sted å være for ungdommen, Samfundshus. Flere forretninger

Gruppe I har dette oppdraget:

Disposisjoner: Brøholt - Dagsleth - Ovnerud - Bølstad - Biten og andre.

Regulering:

1. Trafikkmønsteret.
2. Sentrumsarealer for forretninger- og offentlige formål.
3. Vann og kloakk.

Gruppe II har dette oppdraget:

Fråmrådene:

1. Tiltak for å sikre adkomst.
2. Parkeringsarealer.
Sosial virksomhet:
1. Samfundshus, plassering og omfang.
2. Idretts og kulturarbeide.
3. Daginstitusjoner m.m.

Det har kommet opp større forståelse for at vi som bor her må være aktivt med på å forme det miljøet vi ønsker, og vi ser nettopp i Vellet det organ som har muligheter til å forene de interesserte og aktive blandt oss til samlet innsats.

Vi har i denne historien som her er skrevet fått et bilde av den utvikling som har brakt Spikkestad fram til dagens situasjon. Hvordan er så den?

Vi regner med at det bor omkring 650 familier med nær 2000 mennesker på det området som vi i dag kaller Spikkestad, begrenset til Dagslet på den ene siden og Bitehagen på den andre. Da strekker vi oss nordover både til Rud og Kjos og sørover til Ovnerud.

Et av de tiltak vellet tok på seg i 1974 var å assistere Røyken friundervisning med aksjonen FRITT FRAM. Denne aksjonen omfattet hele Røyken, men vellet tok for seg Vestbygda skolekrets. Den gikk ut på å få folk til å uttale seg om hva de synes best om i det lokale miljøet de bodde i og videre komme fram med tre ønsker for å bedre dette miljøet

Det følgende er et klipp fra rapporten om aksjonen og viser hva Spikkestadfolket mente om situasjonen.

Av 400 utdelte spørreskjemaer fikk vi inn 110 svar her på Spikkestad.

Hva synes dere best om:

Fritidstilbudene	48	Ro og fred	8
Idrettslag/anlegg	29	Gangveier	4
Naturen	25	Velforeninger	4
Spredt bebyggelse	13	Barneparkering	4
Intet svar	10	Gode kommunikasjoner	3
Skoler	10	Lite positivt	2
Eldreomsorgen	8	Medbestemmelse	2
Liten grend (bomiljø)	8	Ren luft	2
Gode naboer	8	Sentral beliggenhet	2

Og 1 stemme til hver av de følgende:

Industri og bolig er adskilt, godt legesenter, «stort sett bra,» lite forurensning, trafiksikkerheten, sikre lekeplasser, lav kriminalitet,

barnevennlig miljø, god bankfilial, bra forretninger og byggestopp på dyrkbar jord.

Fordelingen av stemmene på de forskjellige positive ting er nokså normal. Hvis vi slår sammen «fritidstilbud» og «idrettslag/anlegg» kommer vi opp i hele 70 % av svarene.

Folk later ikke til å ha noen særlige fritidsproblemer i Spikkestad med unntagelse kanskje for ungdommen, kfr. hva folk ønsket seg:

Et sted å være for ungdom.	25	Kloakk	12
Samfunnshus	24	Fartskontroll	11
Flere forretninger	21	Bedre komm. m/Drammen	10
Daghjem	18	Fortau	9
Tryggere skolevei	18	Lekeplasser	8
Drammensbanen tilbake	15	Bedre veier	8
Talestasjon	14		

Og så var det 6 stemmer for:

Bedre tverrgående kommunikasjoner i bygden, «spar oss for motorveien!» Heldags postkontor.

5 stemmer:

Bedre boligpolitikk, kommunal overtagelse av private veier, flere sykkelstier.

4 stemmer:

Flere arbeidsplasser, større medbestemmelsesrett, apotek.

3 stemmer:

Husmorvikar, vekk med løsbikkjer, bedre informasjon fra de kommunale myndigheter til innbyggerne, svømmehall.

2 stemmer:

Bedre vannforsyning, bedre idrettsmiljø, større interesse for å bevare lokalmiljøet, mere småindustri, lokaltelefon til Drammen, bedre kommunal planlegging, spre bebyggelsen, bedre eldreomsorg, flere typer idrettsanlegg (golf, tennis) og bedre kollektive transportmidler.

Videre var det en lang rekke enkeltønsker av forskjellig slag. I alt kom det fram 320 ønsker på de 110 skjemaer, temmelig nær 3 pr. skjema.

Et sted å være for ungdommen - samfunnshus - flere forretninger - er de dominerende ønsker på Spikkestad. Skal vellet og de kommunale myndigheter ta denne situasjon alvorlig, bør det samarbeides om en løsning. Man kan for eksempel løse saken ved å oppføre en større bygning på et sentralt sted, der første etasje legges ut til forretning, kjeller og andre etasje til de andre funksjoner. Samfunnshus, møtelokaler, ungdomsklubb o.s.v. kan kombineres med kafeteria og selskapslokaler slik at driften har en mulighet til å balansere.

Det som rører seg av næringslivet på Spikkestad er forholdsvis beskjedent. Vi må fremdeles betegne stedet som et jordbruksområde med lett adgang til de store og åpne friarealer folket setter så stor pris på. Arbeidsplassene ligger for det meste utenfor området i det de aller fleste arbeidstagere er pendlere til Oslo, med noen få til Drammen.

Det ville ha vært en fordel om vi hadde noe mer småindustri på stedet, kanskje med et noe mer variert arbeidstilbud for kvinner.

Bedriftene.

I det etterfølgende presenterer vi de bedriftene som har etablert seg på Spikkestad.

Vi har valgt å bruke bedriftenes egne ord for hva de betyr for lokalmiljøet og hva lokalmiljøet betyr for dem.

En
hilsen
fra

Vi ønsker Dem velkommen til vår filial Spikkestad

Drammens Sparebank

1973 var et jubileumsår på mange måter for Drammens Sparebank. En ting var at banken fylte 150 år, men det som betyr mest i denne sammenheng var at vi åpnet den første utenbys filial, etablert i en annen kommune. Den 28 mai 1973 ble Drammens Sparebank, filial Spikkestad åpnet.

Sammensluttet med Gol Sparebank, er Drammens Sparebank Buskeruds største bank. Vi har vårt hovedkontor ved Bragernes Torg, hvor vi flyttet inn i helt nye, moderne banklokaler i august 1969, og deler plass med Lier Sparebank.

Som sparebank har vi vår viktigste interesse i å legge forholdene best mulig til rette for våre innskyttere. Det er innskytterne som eier oss. Vi prioriterer våre kunder som søker et sted å bo når det gjelder utlån. Det viser også statistikken. 62 % av bankens samlede utlån går til boligformål, og sparebankenes fortrinn fremfor forretningsbankene ligger jo nettopp på dette feltet.

Vi ønsker å møte våre nåværende og nye kunder på Spikkestad med en bank etter deres behov.

Undersøkelser viser at det som avgjør kundens valg av bank, er lånemulighetene og beliggenheten. Ved å åpne filial på Spikkestad har vi etterkommet et ønske hos de av våre kunder som er bosatt her, og vi kan forsikre at vi utfører alle vanlige banktjenester.

Vi setter gjerne barnetrygden rett inn på konto. Deres faste utgifter kan vi ta oss av hvis De har konto hos oss. Lønnskontoordningen trekker med seg mange fordeler utover akkurat det å få disponere lønnen med sjekk. Med lønnskonto opparbeider De et automatisk kundeforhold som betyr mer og mer. Vi leier også ut bankbokser. La oss være Spikkestads egen bank.

A/S Elopak

Elopak A/S ble etablert i februar 1957 med lisensrettigheter for produksjon og salg av Pure-Pak kartonger til hele Europa med unntagelse av Danmark og Belgia. Salgsområdet omfattet videre Middelhavslandene med det nordlige Afrika. I de senere år har Elopak oppnådd rett til salg av Pure-Pak kartonger over hele verden, bortsett fra Danmark og Belgia.

Fabrikken på Spikkestad sto ferdig med første byggetrinn høsten 1957, og med et moderne og effektivt maskineri som gjorde det mulig for Elopak, i første omgang, å konkurrere om leveranser som leverte melk til de amerikanske styrkene i Europa.

Asker Meieri installerte i februar 1958 en Pure-Pak fyllemaskin som det første meieri i Europa med leveranse til det sivile marked. I 1960 begynte A/L Fellesmeieriet å levere melk på Pure-Pak. Sandar Meieri og Vestfold Meieri fulgte like etter. Det var begynnelsen til melk i pappemballasje i Norge. I begynnelsen kunne kundene selv

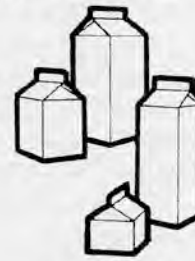
velge mellom glassflasker og papp. Pappemballasjen var sogar dyrere enn glass, men de åpenbare fordelene Pure-Pak kartongene gir konsumentene resulterte snart i at glassflaskene for melk forsvant fra de største meieriene i landet. Idag benytter 78 norske meierier Pure-Pak. Tilsammen 120 maskiner er installert og i produksjon, noe som betyr at Elopak A/S produserer og leverer 75 % av den melkeemballasje som benyttes idag i Norge.

Selv om Pure-Pak kartonger er de viktigste produkt Elopak produserer, legger bedriften stor vekt på forskning og utvikling av nye pakningsløsninger. Utviklingsavdelingen som holder til på Spikkestad er en meget viktig del innen Elopak's organisasjon. Her er det fremtiden som står i søkelyset. Hvordan vi skal pakke våre matvarer, og altså hvordan Elopak kan sikre seg som fremtidig leverandør av emballasje til den europeiske meieri-industri i første rekke og sin næringsmiddelindustrien i alminnelighet.

Det stadig økende behov for Pure-Pak emballasje i Europa har ført til betydelige kapasitetsutvidelser ved hovedfabrikken på Spikkestad, og etableringer av fabrikker i utlandet. Elopak A/S har idag 5 fabrikker, og datterselskaper i 9 land i Europa. Fabrikkene produserer tilsammen omkring 2,6 milliarder Pure-Pak kartonger i året eller ca. 10 % av de Pure-Pak kartonger som selges i verden idag.

Elopak-gruppen har totalt ca. 450 ansatte, og omsatte i 1973 for 350 millioner kroner. Med sitt hovedkontor på Spikkestad, er Elopak følgelig en meget viktig skatteyter for Røyken kommune.

Vi gratulerer Spikkestad Vel med 50-års jubileet, og håper et aktivt samarbeide mellom bedriften og befolkningen på Spikkestad vil gavne felles interesser også i fremtiden.

121

NEBB OG SPIKKESTAD.

NEBB, A/S Norsk Elektrisk & Brown Boveri, er en elektromekanisk industribedrift med fabrikker i Oslo, Skien og Fredrikstad. Produksjonen spenner over et omfattende felt av generatorer, motorer, maskiner, apparater og elektronisk utstyr. NEBB's produkter dekker således vesentlige behov for elektrisk kraftproduksjon, elektriske baner - lokomotiver og motorvogner, elektriske anlegg for skip og oljeplattformer samt for industrien i sin alminnelighet.

NEBB's anlegg på Skøyen i Oslo har sin opprinnelse i 1873, og siden 1884 har det vært produsert elektriske maskiner og utstyr der. En praktisk talt uavbrudt ekspansjon har ført til at alle plassmuligheter på Skøyen er utnyttet. Den videre ekspansjon skal derfor skje på Spikkestad, der NEBB i 1972 fikk konsesjon på overtagelsen av de tomtearealer som teglverket dels eide dels hadde avvirkningsrett på. Dette industriarealet utgjør ca.250 dekar.

Da NEBB i 1970 inngikk kontrakt om tomtkjøp var det meningen å begynne en mindre utbygging i 1971 - 1972. På grunn av lang konsesjonsbehandling, nedtrapping i kraftutbygging og svakere økonomiske resultater måtte byggeplanene utsettes.

I 1974 er forholdet endret. De siste års innsats har gitt gode økono-

miske resultater. NEBB's langstidsplan for 1975 - 1979 viser stor økning i etterspørselen etter bedriftens produkter og dermed øket behov for produksjons - og arbeidsplasser. Målet er derfor å ha ferdig et første byggetrinn på Spikkestad våren 1977 alt vesentlig i form av verkstedhaller. De aktuelle reguleringsplaner for veier og tomteutnyttels er innsendt til Røyken bygningsråd i oktober-november 1974.

NEBB er klar over at utbyggingen vil få betydning for det lokale miljø på Spikkestad. Det er vår tro at vi etterhvert skal kunne utvikle en bedrift med et tidsmessig miljø og med gode, stabile arbeidsplasser. Gjennom samarbeid med de lokale og kommunale instanser vil vi søke å samordne denne utvikling med nærmiljøet slik at man kan oppnå en harmonisk helhetsløsning. NEBB er innstilt på at egne deler av anleggene vil kunne utnyttes utenfor arbeidstid og være et tilbud for lokale aktiviteter. NEBB er en bedrift med små forurensningsproblemer. Vi mener at reguleringsplanene gir gode løsninger såvel når det gjelder trafikkproblemer som bedriftsanleggenes beliggenhet i landskapet.

Ovenfor gjengis en skisse fra reguleringsplanene for NEBB's anlegg slik det vil kunne fortone seg når det er fullt utbygget en gang i fremtiden.

NEBB ønsker Spikkestad Vel tillykke med jubileet. Det er bedriftens og medarbeidernes overbevisning at NEBB's utvikling vil kunne bli til gagn for Spikkestad og Røyken.

NEBB - A/S Norsk Elektrisk & Brown Boveri.

A.s SATEMA.

A.s Satema er en elektromekanisk bedrift med fabrikk på Moelv og salgs og hovedkontor i Oslo i tillegg til anlegget på Spikkestad.

Produksjonen omfatter alt innen automatikk, hoved- og fordelingsanlegg for bygg og industri, vesentlig sterkstrøm samt noe høyspent i form av fordelingskiosker. Vår utviklingsavdeling har lansert et kabelbru- og undertakssystem i aluminiumsprofiler. Vi regner med stor produksjon av disse systemer i årene fremover.

A.s Satema ble etablert på Spikkestad i 1963. Utviklingen førte til at vi i 1968 måtte flytte halve produksjonen til Moelv. Våre lokaler på Spikkestad har i lengre tid vært for små. De ansvarlige i Røyken Kommune har nå frigitt et industriareal på Spikkestad, det såkalte

«Nilsejordet» Dersom alt går etter planen er det meningen å bygge nye lokaler der nede i samarbeide med A.s Kriteig på Røyken.

A.s Satema har på Spikkestad 25 ansatte, totalt 65. Bedriften er miljøvennlig og skulle kunne være med på å skape det næringsgrunnlag Røyken Kommune har behov for.

A.s Satema ønsker Vellet til lykke med jubileet.

FORRETNINGENE.

Spikkestad har aldri vært noe typisk forretningsstrøk. Dette kommer til uttrykk i Fritt Fram aksjonen hvor ønske om flere forretninger kom høyt opp.

Fremdeles er Oslo og Drammen handlebyer for de fleste når det gjelder varer utenom de daglige.

Det er et spørsmål om vi har opparbeidet et reelt behov for et større forretningstilbud med våre 2000 personer av i dag. Vi kan imidlertid vente oss en viss befolkningsøkning de nærmeste år, stor nok til å rettferdiggjøre kravet om et forretningssenter.

Det følgende er en liten beskrivelse av de forretninger som har betydning for Spikkestad idag.

Spikkestad Samvirkelag.

Spikkestad Samvirkelag er den forretning som har de dypeste røtter i vårt miljø. Egentlig fortsatte laget virksomheten etter Vestre Røkens Innkjøpslag ved å etablere seg i 1936 i de samme lokaler.

I 1956 flyttet laget inn i de bygninger vi kjenner i dag. Spikkestad Samvirkelag har et medlemstall på 339, for tiden med henimot 1500 familiemedlemmer.

Omsetningen siste år var 3,5 millioner kroner, omtrent 3/4 av den totale dagligvarehandel.

Matsenteret A/S.

Den andre dagligvare handelen på stedet er Matsentret A/S det tidligere Moen kolonial. Forretningen, som har en stor og fornøyd kundekrets, har i det siste gjennomgått moderniseringer for å oppfylle tidens krav.

Etterat Moen ga seg for noen år tilbake har det vært flere som har drevet den. Den siste endringen består i at Per Pedersen som nå driver Røyken Landhandel overtar driften fra 1 desember 1974. Han ønskes velkommen til et nært samarbeid med Spikkestads befolkning.

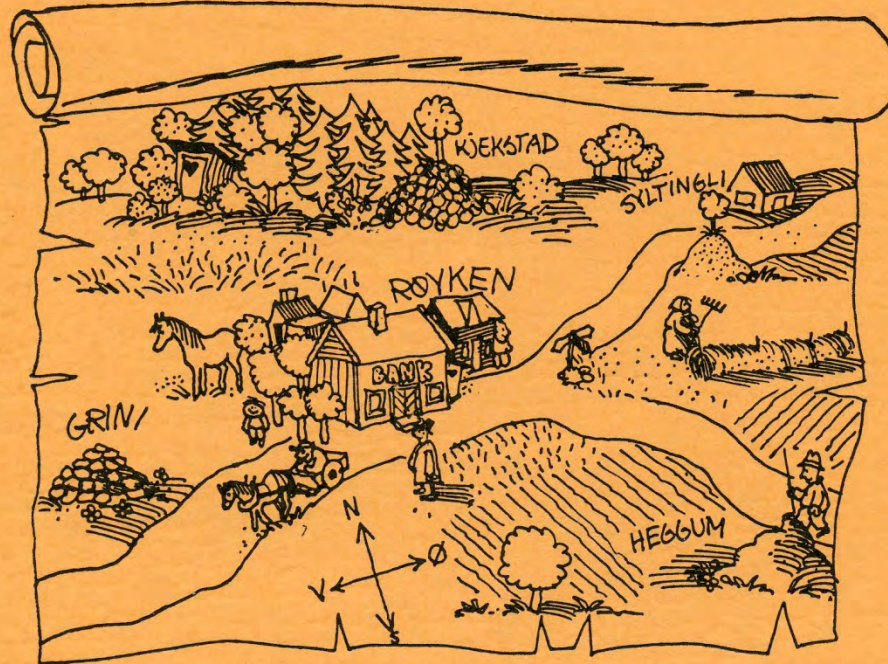
Fjeld Blomster.

Fjeld Blomster er den mest dekorative forretning på Spikkestad i det de handler i blomster og dekorasjonsartikler. Navnet stammer fra Fjelds gartneri i Lier der sønnen, Alf B. Fjeld startet opp blomstersalg ved Samvirkelaget fra gartnervogn. Dette var i 1959.

Sankt Hans 1963 ble forretningslokalene åpnet slik de er i dag.

Etterhvert er forretningen blitt utvidet slik at leveransen fra eget gartneri utgjør ca. halvparten av blomstersalget.

Her har folk i Røyken hatt bank siden 1857.

I over 100 år har Røkens Bank A/S virket i lokalsamfunnet. Her har folk kommet og gått langs gamle ferdselsveier. Vi i DnC kom hit i 1964 gjennom en sammenslåing med Røkens Bank A/S, og har i denne tiden hatt glede av å følge opp tradisjonen med å være lokalbank for folk her i Røyken.

DnC Røyken

DnC